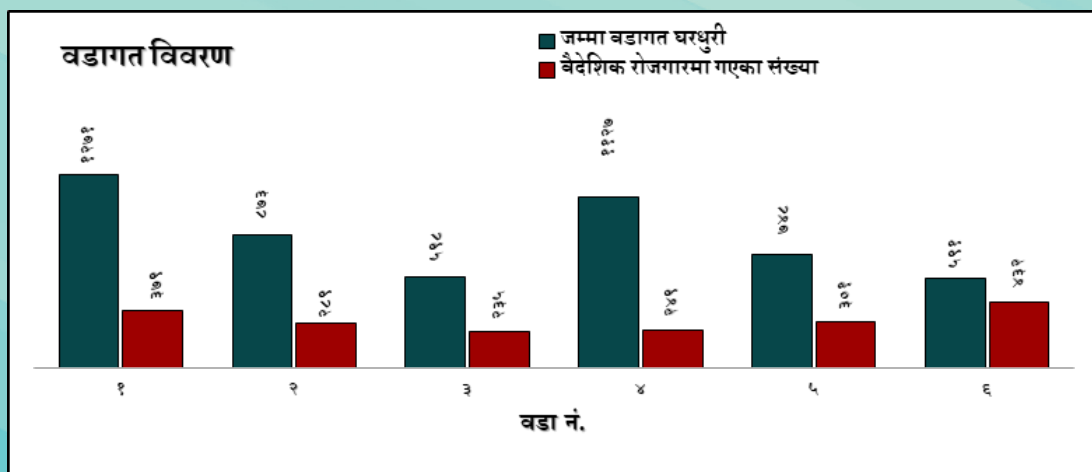

बन्दिपुर गाँउपालिका, तनहुँ वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी पार्श्व चित्र-२०८१

बन्दिपुर गाँउपालिका

गाँउ कार्यपालिकाको कार्यालय, बन्दिपुर, तनहुँ
गण्डकी प्रदेश, नेपाल

गणकहरूलाई अभिमुखिकरण कार्यक्रममा सहजिकरण

मनोसामाजिक परामर्श कक्षा पछिको फोटो

प्राक्कथन

नेपाल संघीयतामा प्रवेश गरे सँगै नेपालको संविधान २०७२ ले संघीय सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकार गरी तीन तहको सरकारको व्यवस्था गरेको छ । संविधानले यी तिनै तहका सरकारको आ-आफ्नो अधिकार क्षेत्रको सुनिश्चितता गरेको छ । स्थानीय सरकार आफ्नो एकल अधिकार सूचीका बिषयमा कानुन बनाउने, कार्यान्वयन गर्ने र अनुगमन गर्ने अधिकार राख्दछ । संवैधानिक व्यवस्था अन्तर्गत गठन भएको बन्दिपुर गाँउपालिका को आफ्नो अधिकार क्षेत्र अन्तर्गत रहेर जनताको सुविधालाई मध्यनजर गर्दै आफ्ना नीति तथा विकासका योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्दै आएको छ । बन्दिपुर गाँउपालिका को वार्षिक, आवधिक तथा दिर्घकालीन योजना निर्माण गर्ने लगायत हरेक चरणका कार्यहरु योजनावद्ध ढंगले अगाडी बढाउन वस्तुगत विवरण अति आवश्यक हुन्छ । यस्ता पक्षलाई मध्यनजर गर्दै यस गाँउपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्रको भौतिक, सामाजिक, आर्थिक लगायत सम्पूर्ण पक्षको सूचना संकलन, विश्लेषण र प्रकाशन गर्दै आएको छ । जसले तथ्यमा आधारित योजना निर्माण, कार्यान्वयन र अनुगमनमा मद्दत पुगि सरोकारवालाहरुलाई सम्बन्धित क्षेत्रको विषयमा सु-सुचित हुनमा पनि सहयोग पुगेको छ ।

यस बन्दिपुर गाँउपालिका ले वैदेशिक रोजगारको विषयमा विस्तृत विवरण संकलन गरी यस क्षेत्रको अवसर, चुनौती तथा सम्भावनाहरुको पहिचान गर्ने उद्देश्यले “वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी पार्श्व चित्र २०८१” तयार गरिएको छ । नेपालको संविधान २०७२ ले वैदेशिक रोजगारलाई शोषणमुक्त, सुरक्षित, मर्यादित र व्यवस्थित गर्न तथा श्रमिकको रोजगारी र अधिकारको प्रत्याभुति गर्न यस क्षेत्रको नियमन र व्यवस्थापन गर्ने नीति लिएको छ । साथै स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले स्थानीय सरकारलाई वैदेशिक रोजगारीमा रहेका श्रम शक्तिको तथ्यांक संकलन, रोजगार सुचना केन्द्र सञ्चालन तथा सूचना प्रवाह, सीप तालिम, वित्तिय साक्षरता, पारिवारिक/सामाजिक पुनःएकिकरण लगायत वैदेशिक रोजगारीको क्षेत्रमा आधारभुत सेवा प्रवाह गर्ने जिम्मेवारी प्रदान गरेको छ । उक्त जिम्मेवारीलाई वार्षिक, आवधिक तथा रणनीतिक योजनाहरुमा समावेश गरी विभिन्न कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न वा यस क्षेत्रको नियमन तथा व्यवस्थापनको लागि वैदेशिक रोजगार सम्बन्धि आधारभुत तथ्यहरुको आवश्यकता पर्दछ । यस पार्श्व चित्र मार्फत बन्दिपुर गाँउपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारको प्रवृत्ति, प्राप्त विप्रेषण, सोको उपयोगको अवस्था, सीप तथा दक्षता र विद्यमान समस्या लगायतका

जानकारी तथा तथ्यांकहरू उपलब्ध भएका छन । जस्ले गर्दा यस क्षेत्रको व्यवस्थापनको लागि आवश्यक गतिविधिहरूको योजना निर्माण, कार्यान्वयन र अनुगमनमा महत्वपूर्ण योगदान पुग्ने अपेक्षा लिएको छु ।

यस पार्श्व चित्र तयार गर्न, यसको आवश्यकताको वारेमा महशुस गराई प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्ने नेपाल सरकार र स्वीस सरकारको द्वीपक्षीय सम्झौतामा आधारित सुरक्षित आप्रवासन (सामी) कार्यक्रम सहयोग ईकाई, हेल्भेटास नेपाललाई हार्दिक धन्यवाद प्रदान गर्दछु । प्रस्तुत पार्श्व चित्र तयार गर्ने क्रममा त्रुटि रहित बनाउने प्रयास गर्दा गर्दै धेरै त्रुटि होलान्, यहाँहरूको अमूल्य सुझाव प्राप्त भए आगामी दिनमा मार्ग दर्शन हुने छ ।

अन्तमा यो पार्श्व चित्र तयार गर्ने क्रममा सूचना तथा तथ्यांक उपलब्ध गराउनु हुने सम्पूर्ण बन्दिपुर गाँउपालिका बासी, वार्ड अध्यक्ष ज्यूहरू, सदस्य ज्यूहरू, जानिफकार व्यक्तिहरू, सत्य तथ्य सूचना लिने जिम्मेवारी निर्वाह गर्नुहुने गणकहरू र बन्दिपुर गाँउपालिका मा कार्यरत सम्बन्धित सम्पूर्ण कर्मचारीहरू प्रति कार्यपालिकाको कार्यालय हार्दिक आभार तथा धन्यवाद प्रकट गर्दछु ।

सुरेन्द्र थापा

अध्यक्ष

बन्दिपुर गाँउपालिका

तनहुँ, गण्डकी प्रदेश, नेपाल

विषेश धन्यवाद !

हामी जनप्रतिनीधीहरु निर्वाचित भएर आईसकेपछि गाँउपालिकाको चौतर्फी विकास कसरी गर्न सकिन्छ भन्ने विषय नै प्रमुख रहेको छ । विगतकामा भएका सकारात्मक अभ्यासहरुलाई अवलम्बन गर्दै यस गाँउपालिकाको समग्र विकासमा अवरोध सृजना गर्ने प्रवृत्ति तथा अभ्यासहरुलाई फरक ढंगले अधि बढ्ने संकल्पक र विश्वास लिएका छौ । छरिएर रहेको भुगोल तथा फरक प्रकृतिको भुगोलका कारण पनि एउटै प्रकारको सोंच तथा योजनाले विकास सम्भव छैन । भौतिक विकासलाई मात्र विकास भनिने परम्परागत सोचलाई परिमार्जन गरि भौतिक विकासका साथसाथै सामाजिक, आर्थिक, राजनैतिक तथा मानवीय विकास पनि आजको आवश्यकता रहेको छ । यस गाँउपालिकाको ६ वटै वडाका सम्पूर्ण वस्ती तथा समुदायको समुचित विकासको जिम्मेवारी गाँउपालिकाको काँधमा आएको छ । समग्र देशको आर्थिक विकासमा बिप्रेषणले महत्वपूर्ण भुमिका खेलेको छ । त्यसैले वैदेशिक रोजगारीवाट प्राप्त बिप्रेषणले बन्दिपुर गाँउपालिका को चौतर्फी विकासमा पनि महत्वपूर्ण भुमिका खेलेको छ । तसर्थ समग्र वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, व्यवस्थित र मर्यादित बनाउन सत्य तथ्य सुचनाको आवश्यकता पर्दछ । वैदेशिक रोजगार सम्बन्धि सूचना नभएकोले सत्य तथ्य सुचनाको आवश्यकता महशूस गरि आप्रवासन पार्श्व चित्र गाँउपालिकाले बनाउने निर्णयको आधारमा यस क्षेत्रको आवश्यकता र पहिचानमा आधारित विकास हुन सक्छ भन्ने उद्देश्य राखेर सुचना संकलन गर्ने कार्यलाई अधि वढायौ । विभिन्न समस्या तथा चुनौतीका वावजुद लामो समयको प्रयास पछि वैदेशिक रोजगारको वस्तुस्थिति सम्बन्धि गाँउपालिकाको आप्रवासन पार्श्व चित्र २०८१ तयार भएको छ । यस गाँउपालिकाको वैदेशिक रोजगारीमा रहेका आप्रवासी श्रमिकहरुको अवस्था, वैदेशिक रोजगारीवाट फर्केर आएका आप्रवासी श्रमिकहरुको अवस्था, विप्रेषणको प्रयोगको अवस्थाका साथै वैदेशिक रोजगारसँग सम्बन्धित समस्या समेत समावेश गरिएको छ ।

सर्वप्रथम आप्रवासन पार्श्व चित्र तयारीमा प्राविधिक सहयोग गर्ने सुरक्षित आप्रवासन (सामी) कार्यक्रम सहयोग ईकाई, हेल्भेटास नेपाललाई हार्दिक धन्यवाद प्रदान गर्न चाहन्छु । त्यसैगरी बन्दिपुर गाँउपालिका का वडा अध्यक्षहरु, सम्बन्धित कर्मचारीहरु, सत्य तथ्य सुचना/तथ्यांक संकलन गर्ने गणकहरु, समय समयमा आवश्यक सल्लाह सुझाव दिने सबै क्षेत्रका महानुभावहरुलाई बिशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु । यस आप्रवासन पार्श्व चित्र २०८१ का आधारमा गाँउपालिकाले प्रस्तुत गर्ने योजनाहरुमा वैदेशिक रोजगारसँग सम्बन्धित सवाललाई सम्बोधन हुने विश्वास लिएको छु । आगामी दिनमा युवाहरुलाई स्वदेशमा रोजगारी गर्ने वातावरण सहज हुने विश्वास लिएर वैदेशिक रोजगारीमा जाने नै भए सही सुचना, सीप सिकेर मात्र सुरक्षित, व्यवस्थित र मर्यादित कार्य वातावरण मिल्ने अपेक्षा लिएको छु ।

पन्चमाया गुरुङ्ग

उपाध्यक्ष

बन्दिपुर गाँउपालिका

तनहुँ, गण्डकी प्रदेश, नेपाल

मन्तव्य

मुलुक संघीय संरचना अनुसार अगाडी वढीरहेको सन्दर्भमा बन्दिपुर गाँउपालिका ले स्थानीय सरकारको रुपमा आफ्नो गाँउपालिकाको वस्तुगत विवरण सहितको आप्रवासन पार्श्व चित्र तयार गर्न लागेकोमा हामी अत्यन्त हर्षित छौ । यस आप्रवासन पार्श्व चित्र २०८१ मा गाँउपालिकाको वैदेशिक रोजगारीको समग्र अवस्थालाई सात खण्डमा विभाजन गरी तयार गरिएको छ । यस पार्श्व चित्रले वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, मर्यादित र व्यवस्थित बनाउन गाँउपालिकाको वार्षिक तथा आवधिक नीति तथा योजना निर्माणमा ठोस टेवा पुर्याउने अपेक्षा गरेको छु । साथै यस बन्दिपुर गाँउपालिका को वैदेशिक रोजगारीको बारेमा चासो तथा जानकारी राख्ने जो कोहीलाई पनि यो पार्श्व चित्र उपयोगी हुने कुरा निर्विवाद छ । वैदेशिक रोजगारीको विषयमा अध्ययन अनुसन्धान गर्ने विद्यार्थी एवं अनुसन्धानकर्ताहरूका लागि पथप्रदर्शक ठहरिने कुरामा विश्वस्त छु ।

अन्तमा, यो आप्रवासन पार्श्व चित्र २०८१ तयार गर्न प्राविधिक सहयोग गर्ने सामी/हेल्भेटास नेपाल, वैदेशिक रोजगार बोर्ड सचिवालय, घरधुरी सर्वेक्षणमा खटिएका गणकहरू, सहयोग र समन्वय गर्ने गराउने यस बन्दिपुर गाँउपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, सम्बन्धित वडा अध्यक्षहरू तथा जनप्रतिनिधिहरू लगायत बन्दिपुर गाँउपालिका का सम्पूर्ण कर्मचारीहरूलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

/

यादवराज आचार्य,
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
बन्दिपुर गाँउपालिका,
तनहुँ, गण्डकी प्रदेश, नेपाल

संरक्षक

श्री सुरेन्द्र थापा

अध्यक्ष

श्री पन्चमाया गुरुङ्ग

उपाध्यक्ष

प्रमुख सम्पादक

श्री यादवराज आचार्य.

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

सम्पादन मण्डल

रोजगार संयोजक

श्री शरण गुरुङ्ग

विशेष सहयोगी

सुरक्षित आप्रवासन (सामी) कार्यक्रम सहयोग इकाई

हेल्भेटास नेपाल

प्रकाशक

बन्दिपुर गाँउपालिका

गाँउ कार्यपालिकाको कार्यालय

बन्दिपुर, तनहुँ, गण्डकी प्रदेश, नेपाल

विषयसूची

क्र.स.	विषयवस्तु	पेज न.
खण्ड-एक: कार्यकारी सारांश		
१.	कार्यकारी सारांश	१-३
खण्ड-दुई: तथ्यांक संकलनको परिचय तथा पृष्ठभूमि		
२	परिचय	४
२.१	पृष्ठभूमि	४-५
२.२	तथ्यांक संकलन/पार्श्व चित्र निर्माणको उद्देश्य	५
२.३	पार्श्व चित्र तयारीका चरणहरू	५
२.३.१	पार्श्व चित्र तयारी सम्बन्धी कार्यशाला	५
२.३.२	गणक छनौट, अभिमुखिकरण तथा परिचालन	६
२.३.३	तथ्यांक संकलन	६
२.३.३	तथ्यांक प्रशोधन र विश्लेषण	६
२.३.४	पार्श्व चित्रको मस्यौदा तयारी तथा सुझाव संकलन	६
२.३.५	पार्श्व चित्रको प्रतिवेदन तयारी	६
२.४	तथ्यांक संकलनको सीमा	६-७
२.५	संकलित सूचनाहरूको प्रयोगमा संवेदनशीलता	७
खण्ड-तिन: वैदेशिक रोजगारीमा रहेका व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरण		
३	वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिहरूको जनसांख्यिक विवरण	८
३.१	वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिहरूको जातिगत, लैंगिक, वैबाहिक अवस्था तथा उमेरगत विवरण	८-१०
३.२	वैदेशिक रोजगारमा गएका व्यक्तिहरूको मुख्य गन्तव्य मुलुक, गएको पटक र पेशा सम्बन्धी विवरण	१०-११
३.३	वैदेशिक रोजगारमा गएका व्यक्तिहरूको सुरक्षित आप्रवासन प्रकृया अवलम्बनको अवस्था	१२-१४
३.४	वैदेशिक रोजगारमा जाँदा लागेको लागत तथा लागत व्यवस्थापन	१४
३.५	वैदेशिक रोजगारबाट विप्रेषण प्राप्ति तथा उपयोगको अवस्था	१४-१६
३.६	वैदेशिक रोजगारको क्रममा कामदारले सामना गर्नु परेका समस्याहरू	१६
३.७	वैदेशिक रोजगारमा संलग्न व्यक्तिका परिवारले सामना गर्नु परेका अप्ठ्याराहरू	१६-१७
३.८	वैदेशिक रोजगारमा संलग्न व्यक्तिका परिवारको आन्तरिक बसाई सराई सम्बन्धी विवरण	१७
३.९	विविध (वैदेशिक रोजगारको क्रममा मृत्यू तथा अंडभंड सँग सम्बन्धित विवरण)	१७-१८
खण्ड-चार: अध्ययनका लागि विदेश गएका व्यक्तिहरूसँग सम्बन्धित विवरण		
४	अध्ययनका लागि विदेश गएका व्यक्तिहरूसँग सम्बन्धित विवरण	१९
४.१	अध्ययनका लागि विदेश गएका व्यक्तिहरूको लैङ्गिक तथा जातिगत विवरण	१९
४.२	अध्ययनका लागि विदेश गएका व्यक्तिहरू गएको देश र लगानीको अवस्था सम्बन्धी विवरण	२०
४.३	अध्ययनका लागि विदेश गएका व्यक्तिहरूको रोजगार सँग सम्बन्धित विवरण	२१
खण्ड-पाँच:- वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका व्यक्तिहरूसँग सम्बन्धित विवरण		

क्र.स.	विषयवस्तु	पेज न.
५.	वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका व्यक्तिहरूको जनसंख्यिक विवरण	२२
५.१	वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका व्यक्तिहरूको जातिगत, लैंगिक तथा उमेरगत विवरण	२३
५.२	वैदेशिक रोजगारबाट फर्किनुका कारण	२३
५.३	मुख्य गन्तव्य मूलुक, आर्जन गरेको सीप तथा दक्षता सम्बन्धी विवरण	२४-२५
५.४	वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरूको अवस्था, संलग्नता तथा योजना	२५-२६
खण्ड-छःपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी सवालहरू		
६	पालिका भित्रका वैदेशिक रोजगार सम्बन्धीका महत्वपूर्ण सवालहरू	२७-३०
खण्ड-सातः तथ्यांक सम्बन्धी अनुसूचीहरू		
७	अनुसूची-१ वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिहरूसँग सम्बन्धित तथ्यांकहरू	३१-४२
७.१	अनुसूची-२ अध्ययनमा गएका विवरण	४३-४५
७.२	अनुसूची-३ वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरूसँग सम्बन्धित तथ्यांकहरू	४६-५३

खण्ड-एक कार्यकारी सारांश

१. कार्यकारी सारांश:

वैदेशिक रोजगारको विद्यमान अवस्था, समस्या तथा सवालहरूलाई उजागर गर्ने उद्देश्यले “वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी पाश्र्व चित्र-२०८१” तयार गरिएको छ । जसले बन्दीपुर गाँउपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारको अवस्था तथा सो सँग सम्बन्धित विषयहरूको समग्र परिदृश्य प्रतिबिम्बित गर्दछ । पाश्र्व चित्र मार्फत प्राप्त तथ्यांक तथा निचोडले वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित तथा व्यवस्थित गरी यसबाट प्राप्त सीप र पूँजीलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालन गर्दै वैदेशिक रोजगारका कारण सिर्जित समस्या तथा समाजिक लागतलाई न्यूनीकरण गर्नका लागि आवश्यक नीति तथा योजना निर्माण, कार्यान्वयन एवम् अनुगमनका लागि महत्वपूर्ण सहयोग पुग्नेछ ।

बन्दीपुर गाँउपालिकाका भित्रको कुल ५,२०८ घरधुरी मध्ये १,८८५ (३६प्रतिशत) घरधुरीका १९,४४ जना युवाहरू बिदेश गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । बिदेशमा गएका मध्ये ६४० घरधुरीका ६७७ जना युवाहरू स्वदेश फर्किसकेका छन् भने १,८८५ घरधुरीका १,९४४ जना युवाहरू वैदेशिक रोजगारीमा नै कार्यरत रहेका छन् । त्यसै गरी २२९ घरधुरीका २४४ जना युवाहरू अध्ययनको लागि विभिन्न देशहरूमा रहेका छन् । यस पार्श्व चित्रलाई विभिन्न सात खण्डमा विभाजन गरिएको छ । पहिलो र दोस्रो खण्डमा:- पार्श्व चित्रको कार्यकारी सारांश, तथ्यांक संकलनको परिचय र पृष्ठभूमी, उल्लेख गरिएको छ भने तेस्रो खण्डमा:- वैदेशिक रोजगारी सँग सम्बन्धित व्यक्तिहरूको विवरण उल्लेख गरिएको छ भने चौथो खण्डमा:- अध्ययनका लागि विदेश गएका व्यक्तिहरूसँग सम्बन्धित विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । त्यसैगरी पाँचौ खण्डमा: वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरूसँग सम्बन्धित विवरण उल्लेख गरिएको छ । छैठौ खण्डमा गाँउपालिका भित्र रहेका वैदेशिक रोजगार सम्बन्धि सवाल र सातौ खण्ड : तथ्यांक सम्बन्धि अनुसूची रहेको छ ।

समग्र तथ्यांकलाई नियाल्दा यस गाँउपालिकाबाट १,९४४ जना युवाहरू वैदेशिक रोजगारमा कार्यरत छन् । वैदेशिक रोजगारीमा कार्यरत कुल संख्या मध्ये ७ प्रतिशत महिला छन् । गाँउपालिकाभित्र जनजाती र ब्राहमण क्षेत्रीहरूको बसोबासको बाहुल्यता रहेकोले अधिकांश युवाहरू ब्राहमणक्षेत्री समुदायबाट वैदेशिक रोजगारमा गएका छन् । वैदेशिक रोजगारमा संलग्न घरधुरीहरू मध्ये ५४ प्रतिशत जनजाती ब्राम्हण-क्षेत्री, २९ प्रतिशत १२ प्रतिशत दलित र ५ प्रतिशत अन्य समुदायका रहेका छन् । उमेर समुहको तुलनामा करिब ८३ प्रतिशत व्यक्तिहरू २१ देखि ४० बर्ष उमेर समूहका रहेका छन् । उक्त तथ्यांकलाई नियाल्दा अधिकांश आर्थिक क्रियाकलापमा सक्रिय रूपमा सहभागी हुन सक्ने उमेर समुहका युवाहरू वैदेशिक रोजगारमा रहेको पाईएको छ । जसले गर्दा गाँउपालिकाभित्रका वस्तीहरू युवा विहीन बन्दै गएको अवस्था छ । अर्को तर्फ स्थानीय विकासका योजना तर्जुमा तथा त्यसको कार्यान्वयन प्रक्रियामा समेत युवा जनशक्तिको अभाव हुँदै गईरहेको अवस्था देखिन्छ ।

वैदेशिक रोजगारीमा रहेका व्यक्तिहरूको मुख्य गन्तव्य मलेसिया र खाडीमुलुक रहेको पाईएको छ । श्रम स्वीकृति लिएर गएका मध्ये सबै भन्दा बढि यू.ए.ई. दुवईमा कार्यरत युवाहरू २३ प्रतिशत रहेका छन् । त्यस पछि क्रमशः

साउदी अरेबियामा २० प्रतिशत, मलेसिया १२ प्रतिशत, कतारमा ११ प्रतिशत, कुवेतमा ५ प्रतिशत, जापानमा ३ प्रतिशत र ४ प्रतिशत युवाहरू चीन, जापान, कोरिया, अष्ट्रेलिया यूरोप, लगायतका देशहरूमा कार्यरत छन्, त्यसै गरी अन्य मुलुकमा कार्यरत युवाहरू ३ प्रतिशत रहेका छन्, युरोपियन देशहरू माल्टा, पोचुगल, साईप्रस लगायतका देशबाट ७ प्रतिशत छन् भने १ प्रतिशत युवाहरू बहराईन, इजरायल लगायतका अन्य खडी मुलुकमा कार्यरत छन्। वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, मर्यादित र प्रतिफलयुक्त बनाउनका लागि वैदेशिक रोजगारमा जाने व्यक्ति स्वयम् नै सुरक्षित आप्रवासन प्रक्रियाको बारेमा जानकारीयुक्त हुनुका साथै गन्तव्यमुलुकमा गर्नु पर्ने कामको विषयमा सीपयुक्त हुनु उचितकै जरुरी छ। उक्त प्रक्रियागत सूचना तथा जानकारी र सीपले वैदेशिक रोजगारीबाट प्राप्त हुने लाभको वृद्धि गर्न र लागत न्यूनीकरणमा महत्वपूर्ण सहयोग पुग्न सक्छ। तर यस गाँउपालिकाबाट सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी सूचना लिएर र सीप सिकेर वैदेशिक रोजगारमा जाने युवाहरूको संख्या अत्यन्त न्यून रहेको पाईएको छ। विदेशमा कार्यरत कुल १,९४४ जना युवा मध्ये १७ प्रतिशत (३६२ जना) ले मात्र सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी आवश्यक सूचना तथा जानकारी लिएर गएको देखिन्छ।

वैदेशिक रोजगारमा जाँदा सीप तालिम सिकेर जाने युवाको संख्या पनि अत्यन्त न्यून रहेको पाईएको छ। वैदेशिक रोजगारमा रहेका समग्र संख्यालाई विश्लेषण गर्दा करिब ८३ प्रतिशत युवाहरू कुनै पनि सीप तालिम नसिकी विदेश गएको पाईएको छ। फलस्वरूप उनीहरूले गन्तव्यमुलुकमा सोँचे अनुरूपको लाभ प्राप्त गर्न नसक्नुका साथै कार्यस्थलमा दुर्घटना लगायतका विभिन्न खालका जोखिम तथा कठिनाईको सामना गर्नु परिरहेको विवरण तथ्यांक संकलनको क्रममा प्राप्त भएको छ। वैदेशिक रोजगारमा रहेको कुल संख्या १,९४४ जना लाई नियाल्दा करिब ८ प्रतिशतले मात्र राहदानी, सम्झौता पत्र लगायतका अत्यावश्यक कागजपत्रको प्रतिलिपी घरपरिवारमा छोडेको पाईएको छ। जुन कागजपत्रहरू समस्या परेमा सहयोग तथा न्याय प्राप्तिका लागि अनिवार्य रूपमा आवश्यक हुन्छ। उक्त तथ्यले वैदेशिक रोजगारमा जाने सम्भावित युवाहरूलाई लक्षित गरी सूचना प्रवाह कार्यमा जोड दिनु पर्ने देखिन्छ। विदेशमा कार्यरत युवाहरू मध्ये करिब ९२ प्रतिशतले नेपालको विमानस्थल प्रयोग गरेर वैदेशिक रोजगारमा गएका छन्। करिब ७ प्रतिशत युवाहरू भारतमा काम गरेको र केही भारतको बाटो भएर वैदेशिक रोजगारमा गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। भारतको बाटो भएर वैदेशिक रोजगारमा जाँदा अलेखबद्ध हुने र ठगी लगायतका समस्या तथा जोखिम पर्ने सम्भावना हुने हुनाले वैदेशिक रोजगारमा जाने सम्भावित व्यक्तिहरूलाई लक्षित गरी यस विषयमा पनि स्थानीय स्तरमा सचेतना विस्तार भएको देखिन्छ। १ प्रतिशत युवाहरू अन्य मुलुक हुँदै गएको र बाँकी १ प्रतिशत कुन बाटो भएर गएको परिवारलाई थाहा नभएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ।

वैदेशिक रोजगारीमा गएका युवाहरू मध्ये करिब ८३ प्रतिशत युवाहरू मेनपावर कम्पनी (ईजाजत प्राप्त संस्था) मार्फत वैदेशिक रोजगारीमा गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। त्यसैगरी ९ प्रतिशत युवाहरू आफन्त तथा बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट)हरूको सहारा लिनु पर्ने अवस्था हाल सम्म पनि विद्यमान रहेको पाईएको छ। २ प्रतिशत युवाहरू G to G (Government to Government) प्रक्रिया मार्फत कोरिया लगायतका मुलुकहरूमा गएको विवरण प्राप्त भएको छ, भने ३ प्रतिशत वैदेशिक रोजगारीमा रहेका युवाहरूको परिवारका सदस्यलाई थाहा

नभएको अवस्था रहेको छ । स्थानीय युवाहरूको मेनपावर कम्पनी सम्म प्रत्यक्ष पहुँच नहुनु साथै दुरदराजका वस्तीहरूमा अन्तराष्ट्रिय श्रम बजारको माग तथा आवश्यकताको बारेमा सूचनाहरू नपुग्ने हुनाले बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट) प्रति निर्भर हुनु पर्ने वाध्यात्मक अवस्था देखिन्छ । जसले गर्दा बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट) हरूको विभिन्न खालका चलखेलका कारण प्रक्रियागत ढिलाई हुनुका साथै अधिकांश युवाहरूले सरकारले तोकेको लागतको सीमा भन्दा १० देखि १५ गुणा सम्म बढि रकम तिर्नु पर्ने अवस्था देखिएको छ । सरकारले खाडिमुलुक तथा मलेसिया जानको लागि फ्रि भिषा फ्रि टिकटको व्यवस्था गरे पनि वैदेशिक रोजगारमा रहेका मध्ये ५ प्रतिशत (१०३ जना) युवाहरू मात्र फ्रि भिषा फ्रि टिकटको प्रावधान अनुसार विदेश गएको पाईएको छ । करिब ४६ प्रतिशतले दुई लाख रुपैया भन्दा माथि रकम, ४१ प्रतिशतले ११ हजार देखि २ लाख सम्म रकम बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट) तथा मेनपावर कम्पनीलाई रकम बुझाएर विदेश गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । वैदेशिक रोजगारमा गएका मध्ये ५१ प्रतिशत युवाहरूले वैदेशिक रोजगारमा जाँदा ऋण लिएर बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट) तथा मेनपावर कम्पनीलाई बुझाएको अवस्था छ । उक्त ऋण साथैभाई तथा साहुमहाजनबाट चर्को व्याजमा लिएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । करिब ५२ प्रतिशत युवाहरूले १३ देखि ३६ प्रतिशत भन्दा वढी व्याजदरमा ऋण लिएको अवस्था छ । बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट जम्मा ३ प्रतिशत युवाले मात्र ऋण लिएको अवस्था छ । उक्त तथ्यले बैंक तथा वित्तीय संस्थामा युवाहरूको कमजोर पहुँच रहेको देखिन्छ ।

वैदेशिक रोजगारको सवल पक्ष भनेको नै ज्ञान, सीप, अनुभव र विप्रेषण आर्जन हो । प्राप्त विप्रेषणलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालन गरी स्वरोजगार तथा रोजगार सिर्जना गर्न सकेमा चक्रीय रुपमा वैदेशिक रोजगारमा जानु पर्ने वाध्यात्मक अवस्थाको न्यूनीकरणमा मद्दत पुग्न सक्छ । यस गाँउपालिकामा वार्षिक रुपमा ७५ करोड ८५ लाख ४५ हजार ९ सय ७० को हाराहारीमा विप्रेषण भित्रिने गरेको संकलित तथ्यांकले देखाएको छ । (उक्त तथ्यांक वैदेशिक रोजगारमा रहेका १९४४ जना कामदार मध्ये १,१३७ जना कामदारको परिवारले एक वर्षमा प्राप्त गरेको विप्रेषणको विवरणको आधारमा तयार गरिएको हो ।) वार्षिक रुपमा प्राप्त भएको समग्र विप्रेषणलाई १,१३७ जनाको मासिक कमाईको रुपमा गणना गर्दा वैदेशिक रोजगारमा रहेको युवाहरूले प्रति व्यक्ति प्रति महिना औषतमा ५५ हजार ५ सयको हाराहारीमा परिवारलाई विप्रेषण पठाईरहेको अवस्था छ । वैदेशिक रोजगारमा रहेको १,९४४ मध्ये करिब ४० प्रतिशत युवाहरूले परिवारलाई विप्रेषण पठाएको अवस्था छैन । कतिपय युवाहरू भर्खरै गन्तव्य मुलुक पुगेको, केहि युवाहरूले गन्तव्यमुलुकमा नै बचत गर्ने गरेको र कतिपय युवाहरू विभिन्न समस्यामा रहेकोले उनीहरूले विप्रेषण नपठाएको विवरण प्राप्त भएको छ । एक वर्षमा प्राप्त भएको कूल विप्रेषण मध्ये सबै भन्दा बढि यु.ए.ई बाट १९ प्रतिशत साउदी अरबियाबाट १८ प्रतिशत मलेसियाबाटबाट १० प्रतिशत,कतारबाट ११ प्रतिशत, कुवेतबाट ५ प्रतिशत, भारतबाट ६ प्रतिशत,अमेरिकाबाट २ प्रतिशत र अन्य मुलुकबाट २९ प्रतिशत विप्रेषण प्राप्त भएको छ । यसरी हेर्दा यस गाँउपालिकाभित्रका युवाहरूको मुख्य गन्तव्यमुलक मलेशिया र खाडीमुलुकबाट जम्मा ७० प्रतिशत विप्रेषण भित्रिएको पाईएको छ ।

प्राप्त तथ्यांकलाई हेर्दा बन्दीपुर गाँउपालिकाका भित्र ठुलो आकारमा विप्रेषण भित्रिने गरेको पाईएको छ । उक्त विप्रेषणले आधारभूत आवश्यकता परिपूर्ति गर्नुको साथै निम्न वर्गीय परिवारको शिक्षा, स्वास्थ्य लगायतको

क्षेत्रमा उल्लेख्य पहुँच वृद्धि भएको पाईएको छ । समग्रमा हेर्दा विप्रेषणले स्थानीय जनजीवनलाई आर्थिक रुपमा महत्वपूर्ण टेवा पुऱ्याईरहेको देखिन्छस तथपि गाँउपालिकाभित्र ठूलो आकारमा भित्रिरहेको विप्रेषणको समुचित व्यवस्थापन तथा उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालनको लागि संस्थागतरुपमा योजनावद्ध प्रयासको कमी देखिएको छ । प्राप्त विप्रेषणको ठूलो हिस्सा करिब २६.६ प्रतिशत ऋण तिर्नको लागि प्रयोग हुने गरेको देखिन्छ । त्यसै गरी ९.३ प्रतिशत घर बनाउनमा, ११.२ प्रतिशत घर खर्च तथा खानपानमा, ७.७ प्रतिशत शिक्षामा , ७.७ प्रतिशत स्वास्थ्य उपचार खर्चमा, जग्गा खरिदमा ६.३ प्रतिशत, जिन्सी सम्पत्ति जोड्नमा ५.८ प्रतिशत, र ऋण लगानी १.४ प्रतिशतको हाराहारीमा खर्च हुने गरेको पाईएको छ । समग्रमा २२.९ प्रतिशत विप्रेषण बचत गरेको देखिन्छ भने व्यवसाय शुरुवातमा १.१ प्रतिशत रहेको पाईएको छ । उक्त तथ्यांकलाई हेर्दा विप्रेषणको सानो हिस्सा मात्रै व्यवसाय शुरुवात तथा प्रवद्र्धनमा प्रयोग भईरहेको अवस्था छ । अतः विप्रेषणलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालनका लागि स्थानीय सरकारले स्थानीय स्तरको श्रोत साधन, उत्पादन क्षेत्र तथा बजारको विश्लेषण गरी सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको सहभागितामा तथ्यमा आधारित योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त ज्ञान, सीप तथा विप्रेषणले देशको समग्र आर्थिक विकासमा योगदान पुगिरहेको भए पनि वैदेशिक रोजगारमा रहेका र वैदेशिक रोजगारीमा जान लागेका व्यक्तिहरुले ठगी लगायतका विभिन्न खालका समस्याहरु भोग्नु परिरहेको अवस्था विद्यमान छ । वैदेशिक रोजगारमा कार्यरत युवाहरु मध्ये १ प्रतिशतले नेपालमा करार सम्झौता बमोजिमको काम तथा तलब बिदेशमा नपाएको लगायतका विभिन्न खालका समस्याहरु भोगिरहेको पाईएको छ । त्यस वाहेक आफु कार्यरत कम्पनी मालिकले स्वदेश फर्कन नदिएको, खाना तथा तलब सुविधा नपाएको समस्याहरु पनि तथ्यांक संकलनको क्रममा प्राप्त भएका छन् । अर्कोतिर उनीहरुको अनुपस्थितिमा परिवारका सदस्यहरुमा पारिवारिक व्यवस्थापन, सामाजिक कार्य तथा पेशागत जिम्मेवारीका कारण कार्यबोझ बढिरहेको जानकारी प्राप्त भएको छ । बालबालिकाहरुलाई उचित हेरचाह एवम् जेष्ठ नागरिकहरुलाई अपेक्षाकृत रुपमा आवश्यक सहयोग प्राप्त भइरहेको छैन । कतिपय परिवारका जेष्ठ नागरिकहरु सहारा विहीन बन्दै गईरहेको अवस्था पनि पाईएको छ । वैदेशिक रोजगारमा रहेका कुल १,८८५ घरधुरी मध्ये २ प्रतिशत घरधुरीमा जेष्ठ नागरिकहरु मात्र बासोबास गरिरहेको पाईएको छ । समग्रमा भन्नु पर्दा वैदेशिक रोजगारीका कारण व्यक्ति, परिवार तथा समाजमा विभिन्न खालका समस्याहरु पनि सिर्जना हुँदै गईरहेको देखिन्छ । विकासका प्राथमिकताहरु भौतिक विकासको क्षेत्रमा केन्द्रित हुँदा यस्ता पारिवारिक तथा सामाजिक समस्याहरु ओझेलमा पर्दै गईरहेको छ । यस्ता समस्याहरुलाई समयमा नै सम्बोधन गर्न सके समृद्ध समाज निर्माण भई विकास प्रक्रिया चुस्त रुपमा अघि बढ्न सक्छ ।

बन्दीपुर गाँउपालिकाकाबाट वैदेशिक रोजगारमा संलग्न कुल २,८६५ जना मध्ये ६७७ जना व्यक्तिहरु स्वदेश फर्केर आएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । फर्केर आएका जम्मा व्यक्ति मध्ये २ प्रतिशत महिला रहेका छन् । देशगत रुपमा तुलना गर्दा सबै भन्दा बढि व्यक्तिहरु मलेसिया र खाडीमुलुकबाट फर्केर आएका छन् । वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका कुल ६७७ जना मध्ये साउदी अरवियाबाट सबै भन्दा बढि ३० प्रतिशत युवाहरु फर्केका छन् ।

त्यस पछि क्रमशः मलेसियाबाट १४ प्रतिशत यू.ए.इं-दुवईबाट १७ प्रतिशत, कतारबाट २२ प्रतिशत र बाँकी १६ प्रतिशत यूवाहरु विभिन्न मुलुक बाट फर्केर आएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । फर्केर आएका व्यक्ति मध्ये ३५ प्रतिशत व्यक्तिहरुले करार सम्झौता अवधि पूरा भएका कारण फर्केर आएका छन् । ५ प्रतिशत व्यक्तिहरु उनीहरु कार्यरत रहेको कम्पनीमा समस्या भएर फर्किएका छन् भने ४० प्रतिशत राजिनामा दिएर परिवारसँग बस्न फर्किएको अवस्था छ । त्यसै गरी अन्य विभिन्न कारणले १५ प्रतिशत रहेको छ ।

वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका यूवाहरु मध्ये ५१ प्रतिशतले कुनै न कुनै सीप तालिम लिएर फर्केको पाईएको छ । वैदेशिक रोजगारबाट फर्किँदा सीप तथा दक्षता लिएर आएका यूवाहरुलाई क्षेत्रगत विज्ञताको आधारमा योजनावद्ध रुपमा परिचालन गर्न सके स्थानीय विकास प्रक्रियामा महत्वपूर्ण सहयोग पुग्न सक्ने देखिन्छ । कतिपय यूवाहरु सँग सीप तथा दक्षता हुँदा हुँदै पनि आफुसँग भएको सीपको प्रमाण पत्र नहुँदा स्थानीय रोजगारीका अवसरहरुमा प्रतिस्पर्धा तथा सहभागी हुन बन्चित हुनु परेको समस्याहरु पनि प्राप्त भएका छन् । वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका यूवाहरुले आफुसँग भएको सीपलाई परिक्षण गर्ने योजना रहेको बताएका छन् । यस्तो अवस्थामा स्थानीय सरकारले सम्बन्धित निकायहरुसँगको सहकार्यमा सीप परिक्षण सम्बन्धिका कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सके प्रभावकारी हुन सक्ने देखिन्छ ।

वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका ६७७ जना मध्ये १४ प्रतिशत व्यक्तिहरु बेरोजगार रहेको र उनीहरु जागिरको खोजिमा रहेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । रोजगारको खोजिमा रहेको संख्या ठुलो भए पनि हालसम्म जागिर गरिरहेको ८ प्रतिशत स्वरोजगारमा संलग्न संख्या छ । करिब ३१ प्रतिशतले होटेल व्यवसाय तथा कृषि पेशा गरिरहेका छन् । त्यसै गरी २४ प्रतिशत व्यक्तिहरु तत्काल पुनः वैदेशिक रोजगारीमा जानलाई प्रक्रियामा रहेको पाईएको छ । विदेशमा मेहनतको साथ कमाएको रकमलाई आयमुलक क्रियाकलाप तथा व्यवसाय संचालनमा लगानी गर्ने सोच आफैमा महत्वपूर्ण छ । व्यवसाय शुरुवात गर्ने योजना बनाएका सबै युवाहरुमा सो सम्बन्धी ज्ञान, सीप तथा पर्याप्त पूँजी नभएको अवस्था पनि देखिएको छ । यस्तो अवस्थामा उनीहरुले बनाएको योजनालाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्नका लागि स्थानीय सरकार मार्फत प्राविधिक सहयोग तथा सहूलियत कर्जा लगायतको सहयोगको अपेक्षा राखेको तथ्यांक पनि प्राप्त भएको छ । जसलाई विस्तृत रुपमा तालिका तथा अनुसूचीहरुमा उल्लेख गरिएको छ। हाल उच्च शिक्षा अध्ययनका लागि विभिन्न देशहरुमा जाने क्रम बढी रहेको छ । वैदेशिक रोजगारीमा संलग्न २,८६५ जना मध्ये २४४ जना यस गाँउपालिकाबाट अध्ययनका लागि गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । स्वदेशमा रोजगारीका अवसर पर्याप्त नभएका कारण अध्ययनका लागि विदेश गएपनि काम गरेर पैसा कमाउने तथा उज्वल भविष्य बनाउने नै लक्ष्य रहेको देखिन्छ । यस गाँउपालिकामा वार्षिक करिब ७५ करोड ८५ लाख विप्रेषण भित्रिएको देखिएता पनि ५२ करोड अध्ययनका लागि जाने विद्यार्थीहरुले गन्तव्य मुलुकका विश्वविद्यालयहरुलाई तिरेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । यस्तै विदेश अध्यायन गर्न गएकाले व्यक्तिहरुले वार्षिक १९ करोडको हाराहारीमा घरमा बिप्रेषण पठाएको पनि देखिन्छ । विदेशमा अध्ययनका लागि जाने विद्यार्थीहरुले गन्तव्य मुलुकका विश्वविद्यालयहरुलाई भुक्तानी गरेको रकमको लेखजोखा तथा विश्लेषण गर्न आवश्यक रहेको छ । जुन मनन योग्य विषय हो ।

खण्ड-दुई

पृष्ठभूमि तथा उद्देश्य

२. परिचय

नेपालको संविधान २०७२ ले संघीय, प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तहको सरकारको व्यवस्था गरेको छ। संविधानले यी तिनै तहका सरकारको आ-आफ्नो अधिकार क्षेत्रको सुनिश्चित गरेको छ। स्थानीय सरकार आफ्नो एकल अधिकार सूचीका विषयमा कानून बनाउने, कार्यान्वयन गर्ने र अनुगमन गर्ने अधिकार राख्दछ। संवैधानिक व्यवस्था अन्तर्गत गठन भएको बन्दीपुर गाउँपालिकाकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्र अन्तर्गत रहेर जनताको सुविधालाई मध्यनजर गर्दै आफ्ना नीति तथा विकासका योजना तर्जुमा गरि कार्यान्वयन गर्दै आईरहेको छ। गाउँपालिकाको वार्षिक, आवधिक तथा दीर्घकालीन योजना निर्माण गर्ने लगायत हरेक चरणका कार्यहरू योजनाबद्ध ढंगले अगाडी बढाउन गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण आवश्यक रहेको छ। यस्ता पक्षहरूलाई मध्यनजर गर्दै यस गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको भौतिक, सामाजिक, आर्थिक लगायत सम्पूर्ण सूचना संकलन, विश्लेषण र प्रकाशन गर्दै आईरहेको छ। जसले तथ्यमा आधारित योजना निर्माण, कार्यान्वयन र अनुगमनमा मद्दत पुग्नुका साथै सरोकारवालाहरूलाई सम्बन्धित विषयहरूमा सु-सूचित हुनमा पनि सहयोग पुगेको छ।

नेपालको संविधानले रोजगारीलाई मौलिक हकको रूपमा स्थापित गरी प्रत्येक नागरिकलाई रोजगारीको छनौट गर्न पाउने हकको व्यवस्था गरेको छ। संविधानको धारा ५१ (झ) मा वैदेशिक रोजगारीलाई शोषणमुक्त, सुरक्षित र व्यवस्थित गर्न तथा श्रमिकको रोजगारी र अधिकारको प्रत्याभूति गर्न यस क्षेत्रको नियमन र व्यवस्थापन गरी वैदेशिक रोजगारीबाट आर्जन भएको पूँजी, सीप, प्रविधि र अनुभवलाई स्वदेशमा उत्पादनमूलक क्षेत्रमा लगाउन प्रोत्साहन गर्ने व्यवस्था उल्लेख छ। स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ जारी भए सँगै रोजगार तथा बेरोजगारको तथ्यांक सङ्कलन, रोजगार सूचना केन्द्रको सञ्चालन र सुरक्षित वैदेशिक रोजगारी सम्बन्धी सूचना तथा सीप तालिम प्रदान लगायतका महत्वपूर्ण सेवाहरू प्रवाह गर्ने जिम्मेवारी स्थानीय सरकारको रहेको छ। उक्त ऐनको परिच्छेद ३ दफा ११ को उपदफा २ (थ) मा भएको व्यवस्था बमोजिम स्थानीय सरकारले आफ्नो स्थानीय तह भित्रको सुरक्षित वैदेशिक रोजगारी एवं वैदेशिक रोजगारीमा रहेका श्रमशक्तिको सूचना सङ्कलन तथा व्यवस्थापन गर्नु पर्ने उल्लेख गरिएको छ। यो परिप्रेक्ष्यमा बन्दीपुर गाउँपालिकाकाले वैदेशिक रोजगारको विषयमा विस्तृत तथ्यांक संकलन गरी यस क्षेत्रको समग्र अवस्था, अवसर, चुनौति तथा सम्भावनाहरूको पहिचान गर्ने उद्देश्यले “वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी पाश्र्व चित्र-२०८१” तयार गरेको छ। यस पाश्र्व चित्रले बन्दीपुर गाउँपालिकाका भित्रको वैदेशिक रोजगारको प्रवृत्ति, प्राप्त विप्रेषण त्यसको उपयोगको अवस्था, सीप तथा दक्षता र विद्यमान समस्या लगायतका जानकारी तथा तथ्यहरूको समग्र परिदृश्य प्रतिबिम्बित गर्दछ।

संकलित तथ्यांक तथा जानकारीहरूले वैदेशिक रोजगारको क्षेत्रलाई व्यवस्थापनको लागि आवश्यक नीति तथा योजना निर्माण, कार्यान्वयन एवम् अनुगमनमा तथ्यगत आधार प्रदान गर्नेछ। उक्त तथ्यगत विवरणको आधारमा यस बन्दीपुर गाँउपालिकाकाले आफ्नो वार्षिक, आवधिक तथा रणनीतिक योजनाहरूमा सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धि कार्यक्रमहरू समावेश गरी कार्यान्वयन गर्नमा मद्दत पुग्नेछ।

२.१ पृष्ठभूमि

नेपालमा प्रत्येक वर्ष ५ लाखभन्दा बढी युवाशक्ति श्रम वजारमा प्रवेश गर्ने गरेको देखिन्छ। तर देश भित्र पर्याप्त एवम् छनौटको रोजगारीका अवसरहरू सृजना हुन नसकेका कारण लाखौंका संख्यामा युवाहरू वैदेशिक रोजगारमा जाने गरेका छन्। वैदेशिक रोजगार विभागको तथ्यांक अनुसार कोभिड महामारी अगाडि दैनिक सरदर १२०० युवाहरू कामको खोजीमा विदेश जाने गरेको देखिन्छ। कोभिड महामारीकै बिचमा पनि दैनिक करिब ५ सयको संख्यामा युवाहरू विदेशिएका छन् भने कोभिड महामारी पछि दैनिक करिब २५०० को संख्यामा युवाहरू वैदेशिक रोजगारीमा गइरहेका छन्। यसरी विदेशिने अधिकांश युवाहरूको मुख्य गन्तव्य खाडीमुलुक र मलेसिया रहेको छ भने युरोप लगायतका देशहरूमा जाने क्रम पनि विस्तारै बढ्दै गएको देखिन्छ। विभागको तथ्यांक अनुसार हालसम्म ६५ लाखभन्दा बढी युवाहरू वैदेशिक रोजगारमा गइसकेका छन्। जुन औपचारिक रूपमा श्रम स्वीकृति लिएर जाने व्यक्तिको संख्या हो। बाँकी करिब २० लाख भन्दा बढि युवाहरू भारत लगायत तेस्रो मुलुकमा श्रम स्वीकृति नलिई रोजगारीको लागि गएको अनुमान छ। लाखौंका संख्यामा युवाहरू विभिन्न मुलुकमा कार्यरत रहेकाले केही वर्ष देखि नेपाल उच्च विप्रेषण भित्र्याउने मुलुकको सूचीमा रहदै आएको छ। आ.व. २०७९÷८० मा १२ खर्ब रुपैया भन्दा बढी विप्रेषण प्राप्त भएको छ। जसले कुल ग्राहस्थ उत्पादनको अनुपातमा करिब २५ प्रतिशत हिस्सा ओगट्नुका साथै देशको अर्थतन्त्रलाई चलायमान बनाएको छ। विप्रेषणले गरिबी न्यूनीकरणमा महत्वपूर्ण योगदान पुगनुका साथै निम्न आय स्तर भएका समुदायहरूको शिक्षा, स्वास्थ्य लगायतको क्षेत्रमा पहुँच उल्लेख्य मात्रामा वृद्धि भएको छ। वैदेशिक रोजगारको सवल पक्ष भनेको नै विप्रेषण, सीप तथा ज्ञान आर्जन हो। तर वैदेशिक रोजगारमा जाने कामदारसँग आवश्यक सूचना र सीपको अभावका कारण यो क्षेत्र अपेक्षा गरे अनुरूप सुरक्षित र प्रतिफल युक्त बन्न सकेको अवस्था छैन। समग्रमा करिव ४४.९२५ अदक्ष, ४६.३२५ दक्ष (दोस्रो पटक विदेश गएका ०, ८.६५ अर्धदक्ष, ०.१२५ मात्र व्यवसयीक तथा उच्च दक्ष कामदार विदेश गएको अवस्था छ। (DoFE 2022 annual report)

सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी पर्याप्त जानकारीको कमीका कारण वैदेशिक रोजगारमा जाने व्यक्तिले स्वदेश भित्र ठगी लगायतका विभिन्न समस्याहरू भोग्नु परिरहेको छ। यसको साथै गन्तव्य मुलुकको धर्म, संस्कृति, हावापानी तथा गर्नु पर्ने कामको सीपको कमीको कारण नेपाली श्रमिकहरूले कार्यस्थलमा दुर्घटना लगायतका विभिन्न कठिनाइहरूको सामना गर्नु परिरहेको अवस्था छ। फलस्वरूप अंगभंगका घटनाहरू बढ्नुका साथै दैनिक सरदर ३ देखि ५ जना कामदारको शव नेपाल भित्रिने गरेको छ। वैदेशिक रोजगारले सिर्जना गरेको सामाजिक

लागत निकै उच्च छ भने अर्कोतर्फ युवा जनशक्ति बाहिरिँदा स्थानीय विकास प्रक्रियामा समेत नकारात्मक प्रभाव पर्न गएको छ । पुरुषहरू वैदेशिक रोजगारमा संलग्न रहेको कारण महिला घरमुलीको संख्या वृद्धिलाई सकारात्मक रूपमा लिन सकिने भए पनि परिवार व्यवस्थापन, सामाजिक उत्तरदायित्व लगायतका जिम्मेवारीले उनीहरूको कार्यबोझ बढिरहेको छ । जसको कारण बालबालिका र महिलाहरूमा मनोसामाजिक समस्याहरू वृद्धि भईरहेको अवस्था छ । त्यसैले सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी प्रभावकारी सूचना प्रवाहको लागि संयन्त्रको व्यवस्थापन र अन्तर्राष्ट्रिय श्रम बजारको माग अनुसार सीपयुक्त दक्ष जनशक्ति विकास गर्नेतर्फ जोड दिनु आवश्यक छ । अर्कोतिर वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त विप्रेषण, दक्षता र सीपलाई उत्पादनमूलक क्षेत्रमा परिचालन गर्दै पारिवारिक-सामाजिक पुनःएकिकरणका लागि संस्थागत रूपमा ठोस पहलहरू शुरुवात गर्नु पनि उत्तिकै जरुरी छ ।

वैदेशिक रोजगारमा जानु पर्ने वाध्यत्मक अवस्थालाई न्यूनीकरण गर्ने तर्फ बन्दीपुर गाँउपालिकाकाको उच्च प्राथमिकता रहदै आएको छ । जसको लागि युवा श्रमशक्तिको मूल प्रवाहिकरण मार्फत विकास कार्यलाई तिव्रतर रूपमा अगाडि बढाउदै स्थानीय स्तरमा स्वरोजगार तथा रोजगारका अवसरहरू सिर्जना गर्ने कार्यलाई गाउपालिकाले जोड दिदै आएको छ । स्थानीय स्तरमा रोजगारी सिर्जनाका लागि केही प्रयासहरू ता पनि युवाशक्तिको लागि गुणस्तरीय एवम् उनीहरूको चाहना अनुरूपको रोजगारीको अवसर उपलब्ध नभईरहेको सन्दर्भमा वैदेशिक रोजगार एउटा बलियो विकल्पको रूपमा देखिएको छ । साथै वैदेशिक रोजगार छनौटको विषय भएकोले यस क्षेत्रलाई सुरक्षित, व्यवस्थित र मर्यादित बनाउदै यसबाट प्राप्त लाभको वृद्धि गरी लागत न्यूनीकरणमा केन्द्रित हुनु आवश्यक देखिन्छ ।

२.२ पार्श्व चित्र निर्माणको उद्देश्य

बन्दीपुर गाँउपालिकाका भित्रको वैदेशिक रोजगारीको समग्र अवस्था, प्रवृत्ति, अवसर तथा सवालहरूको उजागर तथा दस्तवेजिकरण गर्नु पार्श्व चित्र निर्माणको प्रमुख उद्देश्य रहेको छ । उक्त पार्श्व चित्रमा वैदेशिक रोजगारको विद्यमान अवस्था, विदेशिएका तथा फर्केका युवाहरूको संख्या, विप्रेषण प्राप्ति तथा खर्चको प्रवृत्ति, कामदारले भोग्नु परेका समस्या तथा कठिनाईहरू, पारिवारिक-सामाजिक पुनःएकिकरणका सवालहरू एवं विदेशबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरूको अवस्था, अध्ययनका लागि विदेश गएकाहरूको अवस्था लगायतको विषय समेटिएका छन् । जसको आधारमा सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी नीति तथा योजना निर्माण, कार्यान्वयन एवम् अनुगमन भई वैदेशिक रोजगारीको क्षेत्रमा सुशासन प्रवर्द्धनमा मद्दत पुग्नेछ । पार्श्व चित्र निर्माणका निर्दिष्ट उद्देश्यहरू निम्न बमोजिम रहेका छन् :

- गाँउपालिकाभित्रको घरधुरीबाट वैदेशिक रोजगारमा गएका, फर्किएका, अध्ययनका लागि विदेश गएका र मृत्यु तथा अंगभंग भएको युवाहरूको लगत तयार गर्ने ।
- वैदेशिक रोजगारीमा संलग्न युवाहरूको सूचना, सीप तालिम तथा न्यायमा पहुँच सम्बन्धी विवरण संकलन

गरी सुरक्षित आप्रवासन सम्बन्धी प्रक्रिया अवलम्बनको अवस्था विश्लेषण गर्ने ।

- वैदेशिक रोजगारवाट प्राप्त भइरहेको विप्रेषणको सम्भावित दिगो व्यवस्थापन तथा आयमूलक क्षेत्रमा परिचालनका लागि विप्रेषण प्राप्ति तथा खर्चको प्रवृत्ति सम्बन्धी विवरण संकलन गर्ने ।
- वैदेशिक रोजगारको क्रममा युवाहरूले भोग्नु परेको समस्या तथा कठिनाईहरूको उजागर गर्ने ।
- वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएका युवाहरूको अवस्था तथा उनीहरूको पहलहरूको विवरण संकलन गर्ने ।
- पारिवारिक-सामाजिक पुनःएकिकरणसँग सम्बन्धित सवाललाई सम्बोधन गर्न सो सँग सम्बन्धित विवरण संकलन गर्ने ।

२.३ पार्श्व चित्र तयारीका चरणहरू:

२.३.१ पार्श्व चित्र तयारी सम्बन्धी कार्यशाला

बन्दीपुर गाँउपालिकाकाले पाश्र्व चित्र तयारी सम्बन्धी एक दिने कार्यशाला गोष्ठी सम्पन्न गरेको थियो । उक्त कार्यशाला गाउंपालिकाका पदाधिकारीहरू, वडाअध्यक्ष तथा विषयगत शाखा सम्बद्ध कर्मचारीहरूको सहभागितामा सम्पन्न भएको थियो । कार्यशाला गोष्ठीमा पाश्र्व चित्र तयारीका प्रक्रियागत चरण, तथ्यांक संकलन विधि, गणक छनौट तथा परिचालन सम्बन्धी गहन रुपमा छलफल भएको थियो । साथै तथ्यांक संकलनको लागि आवश्यक नमूना प्रश्नावलीलाई स्थानीय आवश्यकता र प्राथमिकताको आधारमा सम्पादन गरी अन्तिम रुप दिने कार्य पनि सम्पन्न भएको थियो । उक्त कार्यशाला मार्फत पाश्र्व चित्रको ढाँचा, सर्वेक्षण औजार (*KoBo Toolbox*), विधि तथा कार्ययोजना तय गरी पाश्र्व चित्र तयारी कार्य आरम्भ गरिएको थियो

२.३.२ गणकको छनौट, अभिमुखिकरण तथा परिचालन

तथ्यांक संकलन कार्यको लागि गाउंपालिकाद्वारा प्रत्येक वडामा गणक सिफारिसको लागि पत्र पठाई वडाबाट सिफारिस भएर आएकाहरूलाई गणकको रुपमा नियुक्त गरेको थियो । उनीहरूलाई तथ्यांक संकलनका लागि कार्य क्षेत्रमा परिचालन गर्नु पूर्व पाश्र्व चित्र तयारीका लागि तथ्यांक संकलन सम्बन्धी २ दिने तालिमको आयोजना गरिएको थियो । गाउंपालिकाको रोजगार संयोजकको संयोजनमा भएको उक्त तालिममा वैदेशिक रोजगारको विषयमा अवधारणागत स्पष्टता, प्रश्नावलीहरूको गहनता, तथ्यांक संकलन विधि तथा प्रक्रियाको बारेमा जानकारी गराईएको थियो । तालिमको दौरानमा गणकहरूलाई सफ्टवेयर (*Kobo Toolbox*) मार्फत नमूना तथ्यांक संकलन गर्न लगाई संकलित तथ्यांकको विश्लेषण गरी पृष्ठपोषण पनि प्रदान गरिएको थियो । उक्त सैद्धान्तिक तथा व्यवहारिक तालिम पश्चात गणकहरूलाई तथ्यांक संकलनको लागि सम्बन्धित वडामा परिचालन गरिएको थियो ।

२.३.३ तथ्यांक संकलन

बन्दीपुर गाँउपालिकाकाको ६ वटै वडालाई समेटेर तथ्यांक संकलनको कार्य सम्पन्न गरिएको छ । जसको लागि गाउँपालिकाद्वारा नियुक्त गणकहरूले वैदेशिक रोजगारमा गएका र फर्केका सबै व्यक्तिको घरधुरीहरूमा प्रत्यक्ष रूपमा उपस्थित भएर अन्तरवार्ता विधि मार्फत तथ्यांक संकलन गरिएको छ । गाउँपालिकाद्वारा स्वीकृत प्रश्नावली अनुसार सम्बन्धित घरधुरीको आधिकारिक सदस्यसँग अन्तरवार्ता गरिएको छ । तर सामाजिक लागतसँग सम्बन्धित सूचनाहरू लिन मुख्य सूचनादाताहरू (*Key informants*) सँग पनि अन्तरवार्ता गरिएको छ । तथ्यांक संकलन कार्यलाई सहज बनाउनका लागि सफ्टवेरूचनादाताहरू (*KoBoToolbox*) को प्रयोग गर्नुका साथै स्थानीय व्यक्तिहरूलाई गणकको रूपमा परिचालन गरिएकोले गुणस्तरीय तथ्यांक संकलनमा सजिलो भएको पाइएको छ । तथ्यांक संकलन कार्यको लागि गणकहरूलाई १.५ महिनाको अवधिको लागि परिचालन गरिएको थियो । गणकहरूको कार्यसम्पादनको प्रभावकारिता, संकलित तथ्यांकहरूको गुणस्तरीयता तथा आधिकारिकता वृद्धिका लागि गाउँपालिकाको रोजगार संयोजक संयोजकत्वमा तथ्यांक संकलन कार्यको समग्र संयोजन तथा अनुगमन कार्य सम्पन्न गरिएको थियो । साथै सम्बन्धित वडाध्यक्ष तथा वडा समितिको तर्फबाट पनि वडा स्तरमा भएको तथ्यांक संकलन कार्यको अनुगमन तथा सहजिकरण गरिएको थियो । यस वाहेक कतिपय तथ्यांकहरू द्वितीय स्रोत मार्फत संकलन गरिएको छ । जसमा केन्द्रीय तथ्यांक विभागको जनगणना— २०७८, वैदेशिक रोजगार विभाग एवम् श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालयको प्रतिवेदनका सूचनाहरू समेत संकलन तथा प्रयोग गरिएको छ ।

२.३.४ तथ्यांक प्रशोधन र विश्लेषण

संकलित तथ्यांकहरूलाई माइक्रोसफ्ट एक्सेलमा *Pivot Table* मार्फत प्रशोधन गरिएको छ । उक्त प्रशोधित तथ्यांकलाई बर्णनात्मक विधि मार्फत विश्लेषण गरी प्रस्तुत गरिएको छ । प्राप्त तथ्यांक तथा निचोडहरूलाई मुख्य रूपमा टेबल र चित्रहरू मार्फत प्रस्तुत गर्नुका साथै विस्तृत जानकारीको लागि अनुसूचीहरू समावेश गरिएको छ ।

२.३.५ पार्श्व चित्रको मस्यौदा तयारी तथा सुझाव संकलन

संकलित तथ्यांकको विश्लेषण पश्चात् प्राप्त सूचना तथा विवरणहरू छलफलका लागि गाँउ कार्यपालिकाका पदाधिकारी बीच प्रस्तुत गरिएको थियो । उक्त प्रारम्भिक सूचना तथा विवरणहरूमा प्राप्त सुझाव समेतको आधारमा पार्श्व चित्रको “प्रारम्भिक मस्यौदा” तयार गरिएको थियो । उक्त प्रारम्भिक मस्यौदामा गाँउपालिकाका सम्बन्धित पदाधिकारी तथा सरोकारवालाहरूको प्राप्त सुझावको आधारमा अन्तिम मस्यौदा तयार गरिएको थियो ।

२.३.६ पार्श्व चित्रको अन्तिम प्रतिवेदन तयारी

पार्श्व चित्रको प्रारम्भिक मस्यौदामा प्राप्त सुझाव तथा पृष्ठपोषण समेतका आधारमा तयार गरिएको अन्तिम मस्यौदालाई गाँउ कार्यपालिकाको बैठकमा छलफल पश्चात् आवश्यक परिमार्जन सहित अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

२.४ तथ्यांक संकलनको सीमा

तथ्यांक संकलन कार्य बन्दीपुर गाँउपालिकाकाको स्थानीय आवश्यकता र प्राथमिकतामा केन्द्रित भई सम्पन्न गरिएको छ । स्थानीय आवश्यकताको आधारमा प्रश्नावली निर्माण गरी सूचना संकलन गरिएकोले समग्रमा यो तथ्यांक-पार्श्व चित्रले बन्दीपुर गाँउपालिकाका भित्रको वैदेशिक रोजगारको अवस्थालाई प्रतिबिम्बित गर्दछ । तथ्यांक संकलन तथा विश्लेषणको कार्य वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका व्यक्ति, मुख्य सूचनादाता र विदेशमा रहेका व्यक्तिको परिवारका सदस्यहरूले प्रदान गरेको जानकारीको आधारमा सम्पन्न गरिएको छ । विदेशमा रहेका व्यक्तिको अवस्थाको बारेमा जानकारी लिन तिनको परिवारका सदस्यहरूसँग निर्भर हुनु पर्ने र कतिपय सदस्यहरू (खासगरी जेष्ठ नागरिक मात्र घरमा भएको परिवारमा) लाई विदेशमा रहेको आफ्नो सदस्यको बारेमा कम जानकारी हुने गरेको पाईएको छ । तथ्यांक संकलनको क्रममा यस्तो अवस्थाको परिवारको संख्या न्यून पाईएको भए पनि उनीहरूले दिएको सूचनामा नै निर्भर हुनु पर्ने अवस्था छ । यसको साथै सामाजिक लागतका घटनाहरू सावधानीपूर्वक संकलन गर्ने कुरामा विशेष जोड दिईएको भए पनि यस्ता घटनाहरू भावनात्मक, संवेदनशील र व्यक्तिगत गोपनीयतासँग सम्बन्धित भएकाले सम्पूर्ण घटनाहरू प्राप्त नभएको हुन सक्छ ।

२.५ तथ्यांकको प्रयोगमा संवेदनशीलता

पार्श्व चित्रमा वैदेशिक रोजगारमा रहेका र फर्केका व्यक्तिका परिवारहरूको व्यक्तिगत-परिवारिक विवरण, उनीहरूको आमदानी तथा खर्चको अवस्था, वैदेशिक रोजगारीका क्रममा भोग्नु परेका ठगी तथा वेपत्ता लगायतका समस्याका घटनाहरू संग्रहित भएका छन् । जुन विवरण सम्बन्धित व्यक्ति तथा परिवारको नितान्त व्यक्तिगत सूचनाहरू हुन् । यसका साथै वैदेशिक रोजगारीका कारण परिवारमा भएका बेमेल, घरेलु हिंसा, लान्छाना, आरोप लगायतका घटनाहरू पनि संकलन गरिएका छन् । जुन अत्यन्तै संवेदनशील सूचनाहरू हुन् । त्यस्ता सूचनाहरूको संवेदनशीलता, गोपनीयता र त्यसको सार्वजनिकीकरणमा सम्बन्धित पक्षको ध्यान पुग्नु अत्यावश्यक ठानिएको छ । उक्त सूचनाहरू त्यस्ता घटनाहरूमा आवश्यक सहयोग गर्न, न्यूनीकरण र रोकथामका लागि योजना निर्माण तथा कार्यान्वयनको लागि मात्र उपयोग हुनेछन् ।

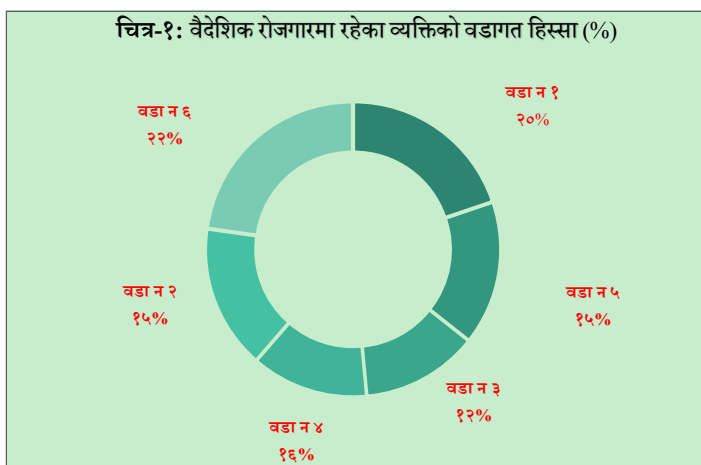
खण्ड-तिन

वैदेशिक रोजगारीमा रहेका व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरण

३. वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिहरूको जनसांख्यिक विवरण

बन्दीपुर गाउँपालिका भित्रको कुल ५,२०८ घरधुरी मध्ये ३६ प्रतिशत (१,८८५) घरधुरीहरूका युवाहरू विदेशमा रहेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । वैदेशिक रोजगारीमा गएका मध्ये १,८८५ घरधुरीका ६४० जना युवाहरू स्वदेश फर्किसकेका छन् भने ५,२०८ घरधुरीका १,९४४ जना युवाहरू वैदेशिक रोजगारीमा नै कार्यरत छन् ।

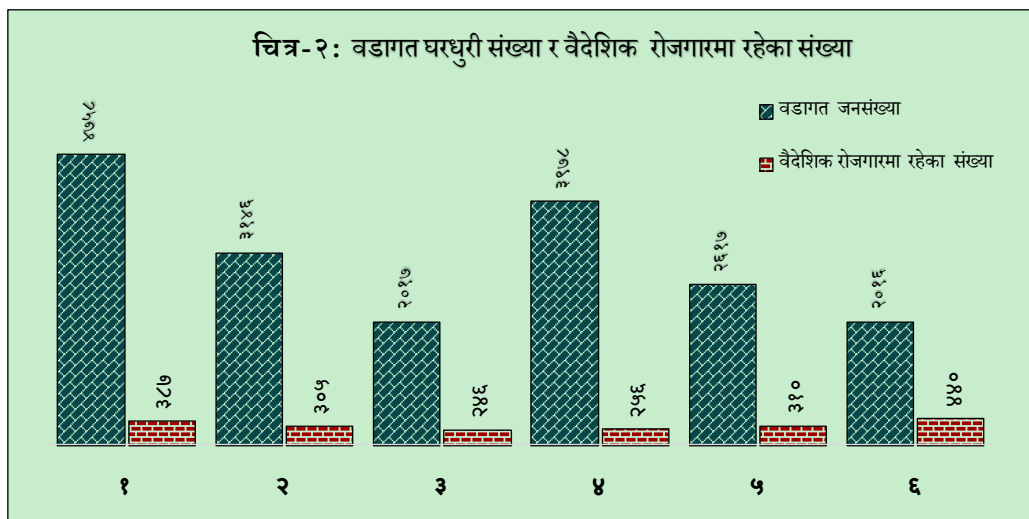
यस पार्श्व चित्रमा वैदेशिक रोजगारमा रहेका, अध्ययनमा रहेका र फर्केर आएका व्यक्तिहरूसँग सम्बन्धित समग्र विवरणलाई तीन खण्डमा विभाजन गरी प्रस्तुत गरिएको छ । तेस्रो खण्डमा वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिहरूसँग सम्बन्धित विवरण, चौथो खण्डमा विदेशमा अध्ययनको लागि रहेका र पाँचौं खण्डमा

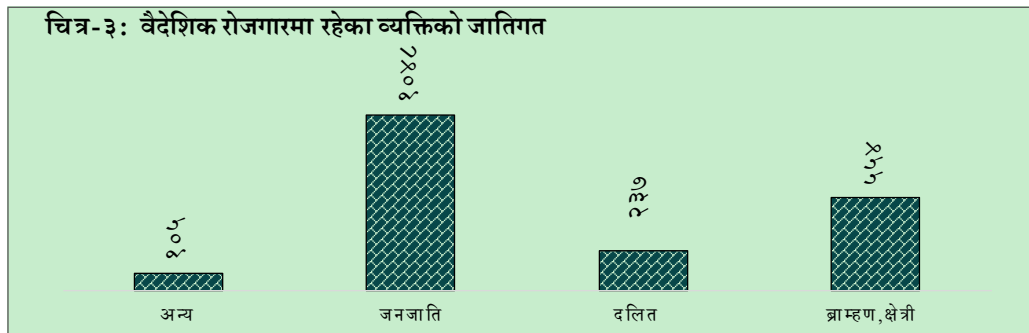
वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरणहरू प्रस्तुत गरिएको छ । यो खण्डमा वैदेशिक रोजगारमा कार्यरत व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरणहरूलाई उल्लेख गरिएको छ ।

समग्र तथ्यांकलाई नियाल्दा यस गाउँपालिकाबाट ५,२०८ घरधुरीका १,९४४ जना युवाहरू वैदेशिक रोजगारमा कार्यरत छन् । वैदेशिक रोजगारीमा रहेका समग्र संख्यालाई तुलना गर्दा वडा नं. ६ बाट सबै भन्दा वढी ४४० घरधुरीका युवाहरू वैदेशिक रोजगारीमा कार्यरत छन् । उक्त संख्या विदेशमा कार्यरत कुलसंख्याको २२% हिस्सा हो । त्यसैगरी वडा नं. १ बाट २०%, वडा नं. २,३,४ र ५ बाट क्रमशः १५%, १२%, १६% र १५% छ । वडागत रूपमा वैदेशिक रोजगारीमा रहेको जनसंख्याको विस्तृत विवरण चित्र नं. १ र २ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

३.१. वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिको जातिगत, लैंगिक तथा उमेरगत विवरण

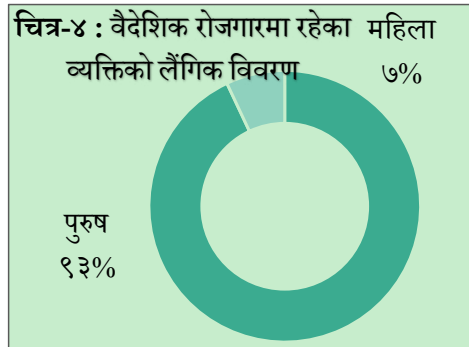
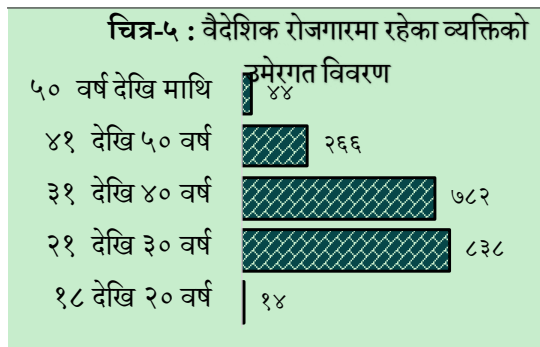
यस गाँउपालिकाभित्र जनजातीहरुको बसोबासको बाहुल्यता रहेकोछ, र अधिकांश युवाहरु जनजाती समुदायबाट वैदेशिक रोजगारमा गएका छन् । वैदेशिक रोजगारमा संलग्न १,९४४ जना मध्ये ५४ प्रतिशत जनजाती ब्राम्हण-क्षेत्री, २९ प्रतिशत दलित, १२ प्रतिशत र ५ अन्य समुदायको रहेका छन् ।

वैदेशिक रोजगारमा रहेको कुल संख्या मध्ये महिला ७ प्रतिशत रहेका छन् । वैदेशिक रोजगारमा रहेका महिलाहरुको संख्यालाई तुलना गर्दा अधिकांश महिला जनजाति समुदायका रहेका छन् । उमेरगत रुपमा तुलना गर्दा १८ देखि २० वर्ष उमेर समुहका १ प्रतिशत, २१ देखि ३० वर्ष उमेर समुहका ४५ प्रतिशत, ३१ देखि ४० वर्ष उमेर समुहका ४३ प्रतिशत, ४१ देखि ५० वर्ष उमेर समुहका १० प्रतिशत र ५० वर्ष भन्दा माथिका १ प्रतिशत भन्दा कम व्यक्तिहरु वैदेशिक रोजगारमा रहेको पाईएको छ । उक्त तथ्यांकलाई नियाल्दा अधिकांश उर्वर उमेर समुहका युवाहरु वैदेशिक रोजगारमा रहेको पाईएको छ । जसले गर्दा गाँउपालिकाभित्रका वस्तीहरु युवा विहीन बन्दै गएको

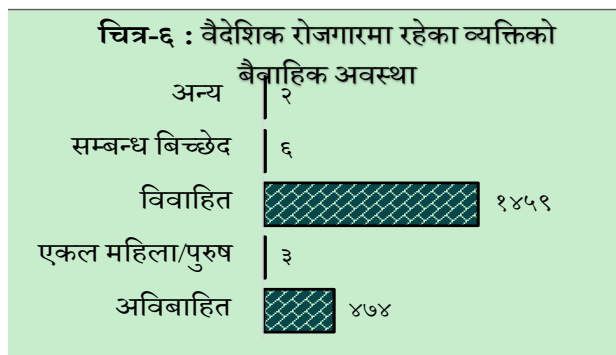

अवस्था छ । जसको कारण स्थानीय विकासका योजना तर्जुमा तथा त्यसको कार्यान्वयन प्रक्रियामा युवा जनशक्तिको अभाव हुँदै गईरहेको अवस्था छ । परिणाम स्वरुप युवा विहिनताको अवस्थाले समग्र सामाजिक संरचना तथा विकास प्रक्रियामा नै प्रत्यक्ष असर परेको देखिन्छ ।

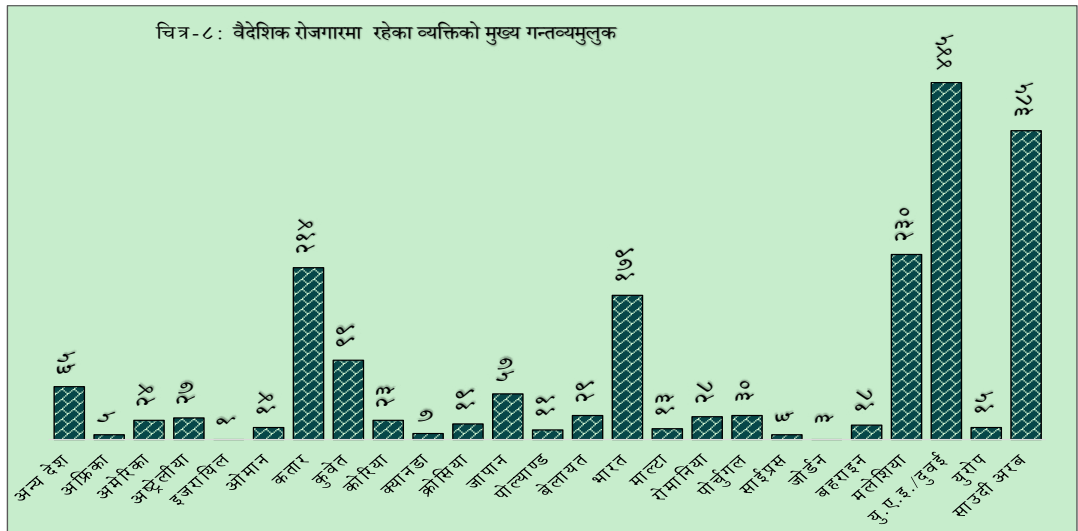
३.२. वैदेशिक रोजगारीमा रहेका व्यक्तिहरुको वैवाहिक अवस्था:

बन्दीपुर गाउँपालिकाकाबाट वैदेशिक रोजगारीमा गएको कुल १,९४४ जना युवाहरुको वैवाहिक अवस्थालाई विश्लेषण गर्दा ८२ प्रतिशत विवाहित छन् । त्यसैगरि अविवाहित १४ प्रतिशत रहेकाछन भने २ प्रतिशत एकल र सम्बन्धविच्छेद भएर वैदेशिक रोजगारीमा गएको देखिन्छ । वैदेशिक रोजगारीमा रहेको श्रीमानको श्रीमतीहरुले विप्रेषणको दुरुपयोग गरेको, परपुरुषसँग सम्बन्ध बनाएको र दोस्रो विवाह गरेको जस्ता आरोप र लाञ्छनाहरु लाग्ने गरेको पाईन्छ । साथै वैदेशिक रोजगारीले गर्दा सामाजिक लागत बढाएको जस्ता अतिरञ्जित समाचारहरु सामाजिक सञ्जालहरुमा प्रशस्तै पाइन्छ । यद्यपी यस गाउँपालिकाको तथ्यांकलाई विश्लेषण गर्दा २३ जनाले दोस्रो विवाह गरेकोमा १८ जना पुरुष र ४ जना महिला रहेका छन् । प्राप्त तथ्यांकले महिलाहरु माथि लगाएको आरोप तथा लाञ्छना गलत सावित गरेको छ ।

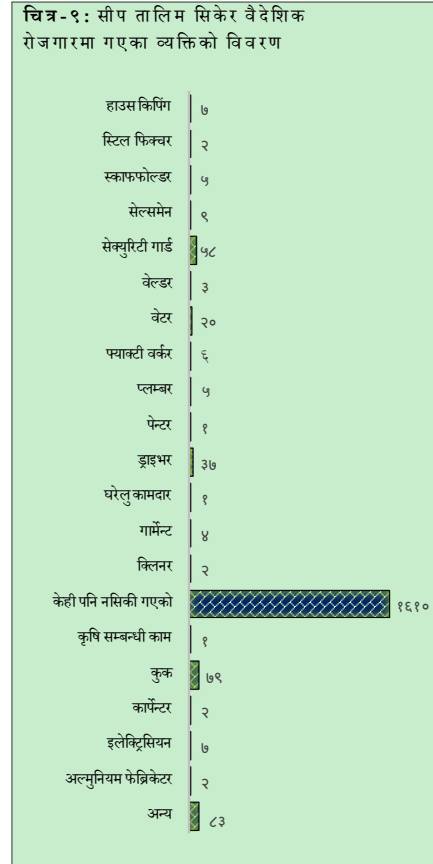
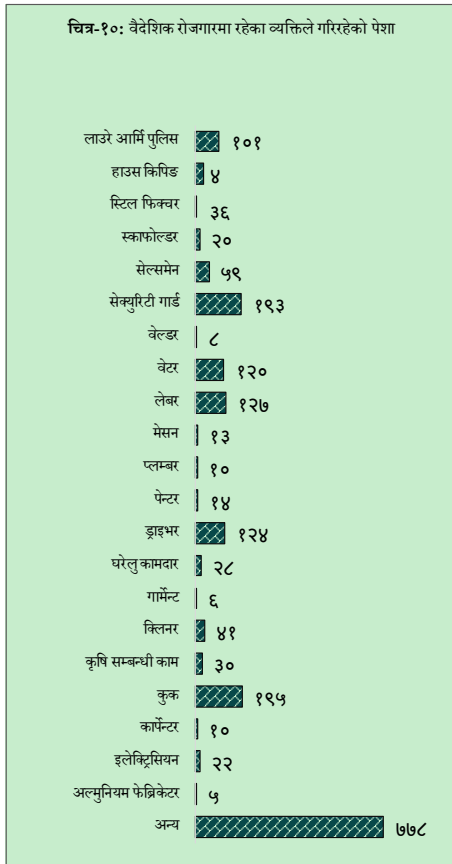
३.२. वैदेशिक रोजगारीका लागि मुख्य गन्तव्य मुलुक, गएको पटक र पेशा सम्बन्धी विवरण:

बन्दीपुर गाँउपालिकाकाबाट वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिहरुको मुख्य गन्तव्य मलेसिया र खाडीमुलुक रहेको पाईएको छ । सबै भन्दा बढि मा यु.ए.ई/दुवई कार्यरत युवाहरु २३ प्रतिशत रहेका छन् । त्यस पछि क्रमशःसाउदी अरबमा २० प्रतिशत, मलेसिया १५ प्रतिशत, कतारमा १२ प्रतिशत, कतार ११ प्रतिशत, भारत ९ प्रतिशत कुवेत ५ प्रतिशत जापानमा ३ प्रतिशत, २ प्रतिशत बहराइन, ओमान, २ प्रतिशत युवाहरु यूरोप लगायतका देशहरुमा, १ प्रतिशत युवाहरु दक्षिण कोरिया र १ प्रतिशत युवाहरु चिन, जापान, अफ्रिका लगायत देशहरुलाइ यस गाउँपालिकाका युवाहरुले गन्तव्य मुलुकको रुपमा छनौट गरेका छन् । पछिल्लो समयमा युरोप, अमेरिका, अष्ट्रेलिया लगायतका देशहरुमा जाने क्रम पनि विस्तारै बढ्दै गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । बाँकी युवाहरुको गन्तव्य मुलुक सम्बन्धी विवरण चित्र नं. ८ मा विस्तृत रुपमा उल्लेख गरिएको छ ।

वैदेशिक रोजगारीमा गएका समग्र संख्यालाई विश्लेषण गर्दा करिब १७ प्रतिशत युवाहरुले मात्र सीप तालिम सिकेर विदेश गएका छन् । बाँकी ८३ प्रतिशत युवाहरु कुनै पनि सीप तालिम नसिकी विदेश गएको पाईएको छ भने विदेशमा कार्यरत १,९४४ युवाहरु मध्ये ७३ प्रतिशतले विदेश पुगेपछि केहि न केहि सीप हाँसिल गरेर सोही अनुसार काम गरिरहेको जानकारी प्राप्त भएको छ । यो संख्यालाई विश्लेषण गर्दा विदेशमा रहेका व्यक्तिहरुको ठुलो संख्या अदक्ष कामदारको रुपमा काम गरिरहेको अवस्था छ । फलस्वरुप उनीहरुले गन्तव्य मुलुकमा सोंचे अनुरूपको आर्थिक लाभ प्राप्त गर्न सकिरहेको अवस्था छैन, साथै कार्यस्थलमा दुर्घटना लगायतका विभिन्न खालका जोखिम तथा कठिनाईहरुको सामना गर्नु परिरहेको विवरण (तथ्यांक) संकलनको क्रममा प्राप्त भएको

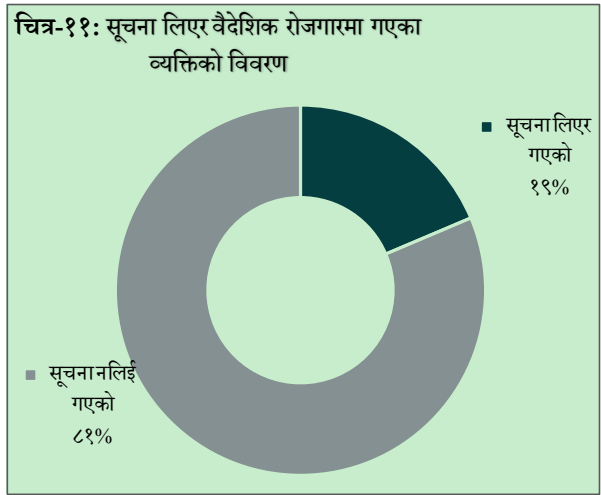
छ। उक्त तथ्यांकले भविष्यमा वैदेशिक रोजगारमा जाने युवाहरूलाई लक्षित गरी गुणस्तरीय सीप विकासका तालिमहरू व्यवस्थापन तथा संचालनमा जोड दिनु पर्ने देखिन्छ। सीप तालिम सम्बन्धी विस्तृत विवरण चित्र नं. ९ र १० मा हेर्न सकिन्छ।

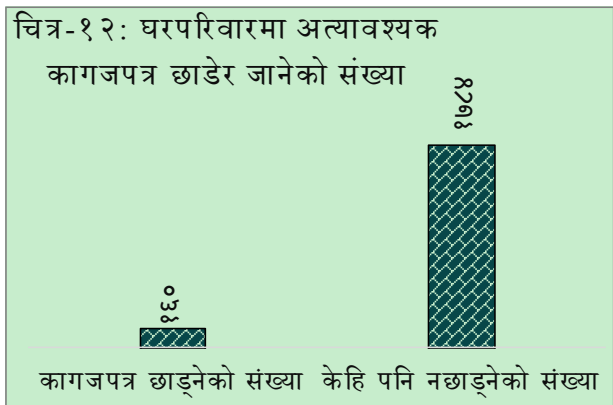
३.३. सुरक्षित वैदेशिक रोजगारको प्रक्रिया अवलम्बनको अवस्था:

वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, व्यवस्थित, मर्यादित र प्रतिफलयुक्त बनाउनका लागि वैदेशिक रोजगारमा जाने व्यक्ति स्वयम् नै सुरक्षित आप्रवासन प्रक्रियाको बारेमा जानकारयुक्त हुनुका साथै गन्तव्यमुलुकमा गर्नु पर्ने कामको विषयमा सीपयुक्त हुनु उत्तिकै जरुरी छ। उक्त प्रक्रियागत सूचना तथा जानकारी र सीपले वैदेशिक रोजगारीबाट प्राप्त हुने लाभको वृद्धि गर्न र पूर्व प्रस्थान लागत न्यूनीकरणमा महत्वपूर्ण सहयोग पुग्न सक्छ। तर यस गाउँपालिकाबाट सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी सूचना लिएर र सीप सिकेर वैदेशिक रोजगारमा जाने युवाहरूको संख्या अत्यन्त न्यून रहेको पाईएको छ। विदेशमा कार्यरत कुल १,९४४ जना युवाहरू मध्ये १९ प्रतिशत (३६२

जना) ले मात्र सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी आवश्यक सूचना तथा जानकारी लिएर वैदेशिक रोजगारीमा गएको पाईएको छ । यसको साथै पर्याप्त सूचना तथा जानकारीको अभावमा युवाहरूले वैदेशिक रोजगारमा जाने क्रममा ठगी लगायतका विभिन्न समस्याहरू भोग्नु परेको घटनाहरू पनि तथ्यांक संकलनको क्रममा भेटिएको छ । प्राप्त जानकारी तथा तथ्यांकलाई नियाल्दा यस गाउँपालिकाबाट वैदेशिक रोजगारमा जाने सम्भावित युवाहरूलाई लक्षित गरी सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी पूर्व प्रस्थान र आवश्यक सूचना प्रवाह र सीप विकास सम्बन्धीका आवश्यक तालिमहरूको व्यवस्थापन तथा संचालन गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

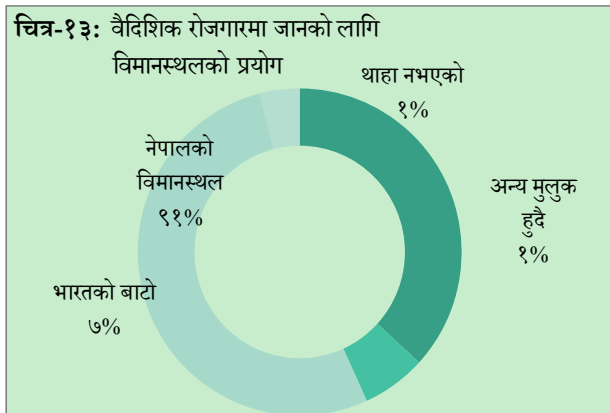
वैदेशिक रोजगारको क्रममा ठगी लगायतको समस्याहरूमा पर्दा न्याय प्राप्त गर्नको लागि आवश्यक प्रक्रिया कहाँबाट कसरी हुन्छ, लगायतको विषयमा पनि जानकारी न्यून रहेको पाईएको छ । जसले गर्दा वैदेशिक रोजगारीका क्रममा समस्यामा परेका व्यक्तिहरूको न्याय प्राप्तमा पर्याप्त पहुँच पुगिरहेको अवस्था छैन । उक्त अवस्थालाई सम्बोधन गर्न वैदेशिक रोजगारीको क्रममा समस्या भएमा न्याय तथा सहयोग प्राप्त गर्नको लागि आवश्यक पर्ने कागजपत्रको सुरक्षा सम्बन्धी सचेतना वृद्धिका अभियानहरू संचालन गर्नु पर्ने देखिएको छ । वैदेशिक रोजगारीमा रहेको कुल १,९४४ जना लाई विश्लेषण गर्दा करिब ८ प्रतिशतले मात्र अत्यावश्यक कागजत्र (राहदानी, सम्भौता पत्र, पैसा तिरेको भरपाई, मेडिकल, वीमा वा श्रम स्वीकृति लिँदाको User ID & password आदी) को

प्रतिलिपी घरपरिवारमा छोडेका छन् । जुन कागजपत्रहरू समस्या परेमा सहयोग तथा न्याय प्राप्तिका लागि अनिवार्य आवश्यक हुन्छ ।

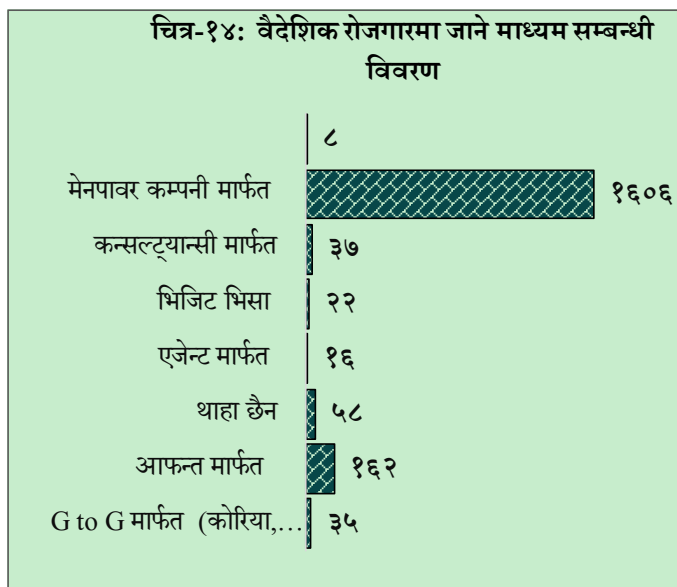
विदेशमा कार्यरत युवाहरू मध्ये ९१ प्रतिशतले नेपालको विमानस्थल प्रयोग गरेर वैदेशिक रोजगारमा गएका छन् । करिब ७ प्रतिशत युवाहरू भारतको बाटो भएर वैदेशिक रोजगारमा गएको

१ प्रतिशत युवाहरु वैदेशिक रोजगारमा जाँदा कुन विमानस्थल प्रयोग गर्नु भएको घरका सदस्यलाई थाहा नभएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । भारतको बाटो भएर वैदेशिक रोजगारमा जाँदा अलेखवद्ध हुने र ठगी लगायतका समस्या तथा जोखिम पर्ने सम्भावना हुने हुनाले वैदेशिक रोजगारमा जाने सम्भावित व्यक्तिहरुलाई लक्षित गरी यस विषयमा स्थानीय स्तरमा सचेतना विस्तार गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

वैदेशिक रोजगारीमा गएका मध्ये करिब ८० प्रतिशत युवाहरु मेनपावर कम्पनी (ईजाजत प्राप्त संस्था) मार्फत वैदेशिक रोजगारीमा गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । त्यसैगरी ९ प्रतिशत युवाहरु बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट)हरुको सहारा लिनु पर्ने अवस्था हाल सम्म पनि विद्यमान रहेको पाईएको छ । त्यसै गरि ८ प्रतिशत युवाहरु आफन्त मार्फत, २ प्रतिशत युवाहरु G to G (Government to Government) प्रक्रिया मार्फत कोरिया लगायतका मुलुकहरुमा गएका छन् भने

१ प्रतिशत वैदेशिक रोजगारीमा रहेका युवाहरुको परिवारका सदस्यलाई थाहा नभएको अवस्था रहेको छ । स्थानीय युवाहरुको मेनपावर कम्पनी सम्म प्रत्यक्ष पहुँच नहुनु साथै दुरदराजका वस्तीहरुमा

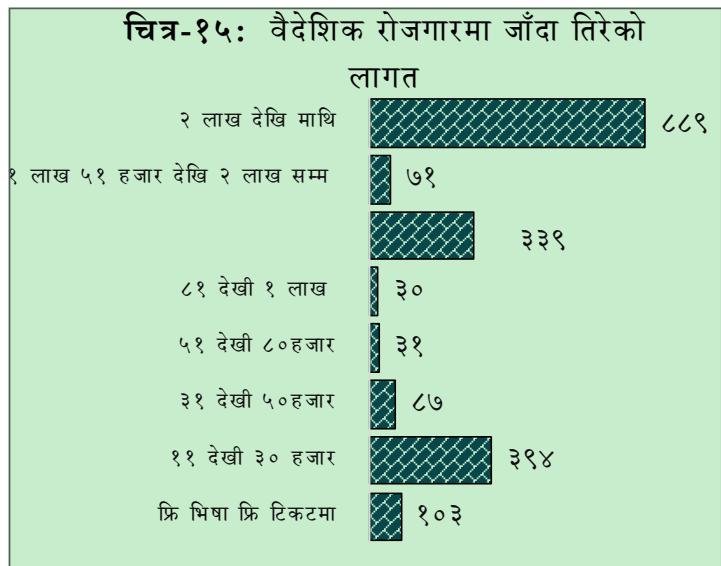
अन्तराष्ट्रिय श्रम बजारको माग तथा आवश्यकताको बारेमा सूचनाहरु नपुग्ने हुनाले बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट) प्रति निर्भर हुनु पर्ने वाध्यात्मक अवस्था देखिन्छ । जसले गर्दा बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट)हरु को विभिन्न खालका चलखेलका कारण प्रक्रियागत ढिलाई हुनुका साथै अधिकांश युवाहरुले सरकारले तोकेको लागतको सीमा भन्दा १० देखि १५ गुणा सम्म बढि रकम तिर्नु पर्ने अवस्था देखिएको छ । वैदेशिक

रोजगारमा जाने माध्यम सम्बन्धी थप विवरण चित्र नं. १४ मा विस्तृत रूपमा उल्लेख गरिएको छ। कोरिया लगायतका देशमा कार्यरत युवाहरूले तुलनात्मक रूपमा धेरै राम्रो लाभ लिन सकेको र प्रक्रियागत कठिनाईहरू पनि सामना गर्नु नपरेको सकारात्मक जानकारीहरू प्राप्त भएको छ।

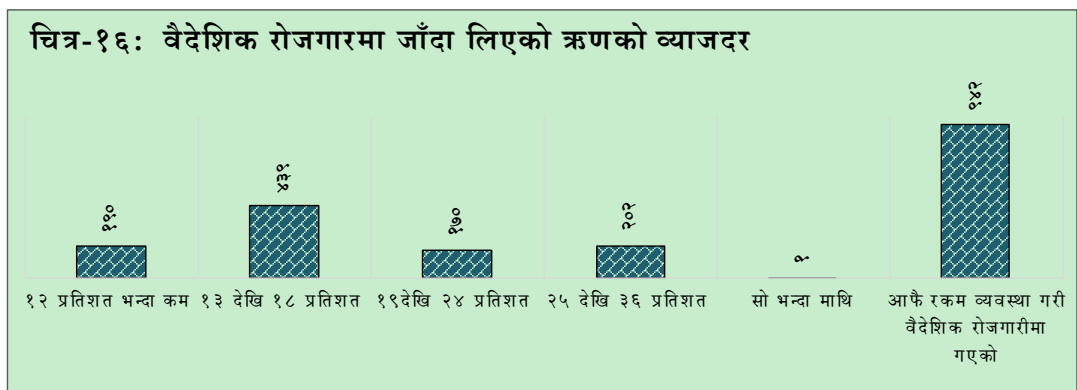
सरकारले खाडिमुलुक तथा मलेसिया जानको लागि फ्रि भिषा फ्रि टिकटको व्यवस्था गरेको छ। वर्तमान अवस्थामा बन्दीपुर गाँउपालिकाकाको १,९४४ युवाहरू उक्त देशहरूमा कार्यरत छन्। जुन संख्या विदेशमा कार्यरत समग्र संख्या २,५८८ जना मध्येको ८९ प्रतिशत हिस्सा हो। उक्त संख्या मध्ये ५ प्रतिशत युवाहरू मात्र फ्रि भिषा फ्रि टिकटको प्रावधान अनुसार विदेश गएको पाईएको छ। एघार हजार देखि पचास हजारसम्म तिरेर वैदेशिक रोजगारीमा जाने २४ प्रतिशत रहेका छन्। ५१ हजार देखि एकलाख सम्म तिरेर वैदेशिक रोजगारीमा जाने ४ प्रतिशत, १ लाख देखि १ लाख ५० हजारसम्म तिरेर वैदेशिक रोजगारीमा जाने १७ प्रतिशत, ४ लाख ५० देखि २ लाख सम्म तिरेर वैदेशिक रोजगारीमा जाने २६ प्रतिशत रहेका छन्। बाँकी ४६ प्रतिशतले दुई लाख वा सो भन्दा माथी सम्म बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट) तथा मेनपावर कम्पनीलाई रकम बुझाएको अवस्था छ। उक्त तथ्यांकलाई नियाल्दा सरकारले फ्रि भिषा फ्रि टिकटको व्यवस्था गरे पनि त्यसको कार्यान्वयनको अवस्था अत्यन्त फितलो रहेको पाईएको छ।

सरकारले लागू गरेको व्यवस्था तथा सुरक्षित वैदेशिक रोजगारीको विषयमा स्थानीय युवाहरूमा जानकारीको कमी हुनु, गन्तव्यमुलुकमा गर्नु पर्ने काम सम्बन्धीको सीप नहुनु साथै वैदेशिक रोजगारको समग्र प्रक्रियामा बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट) प्रतिको निर्भरता बढनाले यस्तो अवस्था सिर्जना

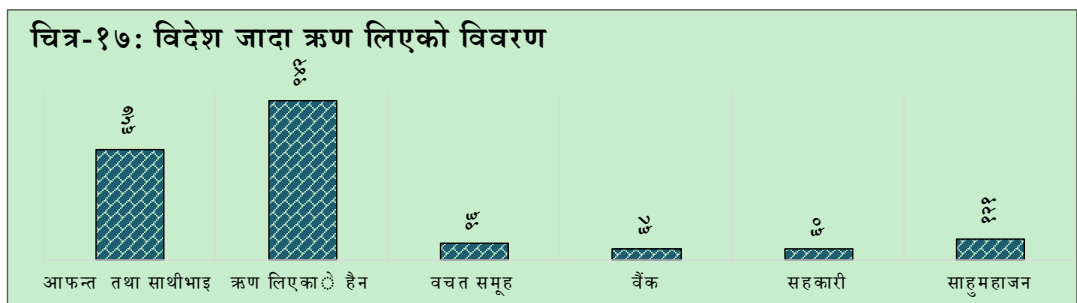

भईरहेको आंकलन गर्न सकिन्छ। उक्त समस्यालाई न्युनीकरण गर्नको लागि वैदेशिक रोजगारमा जाने सम्भावित युवाहरूको सूचना तथा सीपमा पहुँच वृद्धि गर्दै बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट) तथा मेनपावरको अनाधिकृत चलखेललाई नियमन गर्नु जरुरी छ। अतः यस क्षेत्रमा योजनाबद्ध रूपमा विभिन्न सचेतना, परामर्श तथा सीप तालिमका कार्यक्रमहरू संचालन गर्नुका साथै सम्बन्धित निकायहरूको प्रभावकारी नियमन गर्नु पर्ने आवश्यक देखिन्छ।

माथिको तथ्यांकलाई हेर्दा वैदेशिक रोजगारमा गएका युवाहरूले बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट)/मेनपावर कम्पनीहरूलाई सरकारले तोकेको लागतको सीमा भन्दा धेरै गुणा बढि रकम तिर्नु परिरहेको अवस्था देखिएको छ । जसको लागि वैदेशिक रोजगारमा कार्यरत रहेका १,९४४ जना युवाहरू मध्ये ५२ प्रतिशतले ऋण लिएको अवस्था छ । उक्त ऋण साथीभाई तथा साहुमहाजनबाट चर्को व्याजमा लिएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । १० प्रतिशत युवाहरू १२ प्रतिशत भन्दा कम व्याजमा ऋण लिएका छन् भने २३ प्रतिशत युवाहरू १३ देखि १८ प्रतिशत व्याजदरमा ऋण लिएका छन् । त्यसैगरी ९ प्रतिशत युवाहरू १९ देखि २४ प्रतिशत व्याजदरमा ऋण लिएका छन् भने १० प्रतिशत युवाहरू २५ प्रतिशत व्याजदर भन्दा माथि ऋण लिएर वैदेशिक रोजगारको अवस्था छ । त्यसैगरी ४८ प्रतिशत युवाहरू आफन्तबाट रकम लिएर वैदेशिक रोजगारीमा गएकोले व्याज तिर्नु परेको अवस्था छैन ।

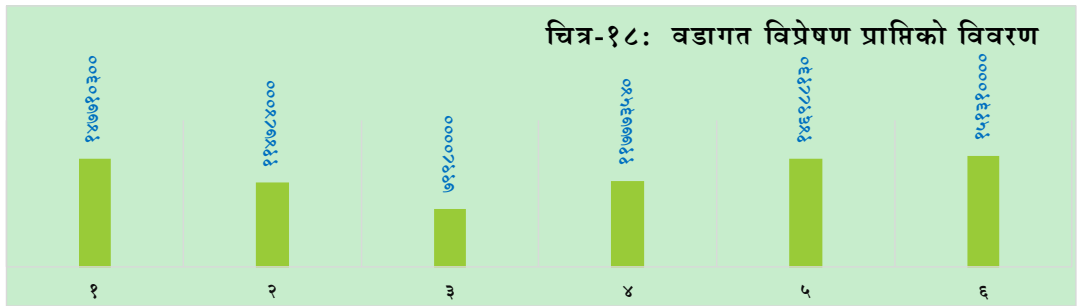
बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट जम्मा ३ प्रतिशत युवाहरूले मात्र ऋण लिएको अवस्था छ । उक्त विवरणले बैंक तथा वित्तीय संस्थामा युवाहरूको पहुँच कमजोर रहेको देखिन्छ ।

३.४. वैदेशिक रोजगारबाट विप्रेषणको प्राप्ति तथा उपयोगको अवस्था:

वैदेशिक रोजगारको सफल पक्ष भनेको नै ज्ञान, सीप, अनुभव र विप्रेषण आर्जन हो । प्राप्त विप्रेषणलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालन गरी स्वरोजगार तथा रोजगार सिर्जना गर्न सकेमा

चक्रीय रुपमा वैदेशिक रोजगारमा जानु पर्ने वाध्यत्मक अवस्थाको न्यूनीकरणमा मद्दत पुग्न सक्छ । यस गाउँपालिकामा वार्षिक रुपमा ७५ करोड ८५ लाख ४५ हजार ९ सय ७० हाराहारीमा विप्रेषण भित्रिने गरेको संकलित तथ्यांकले देखाएको छ । उक्त तथ्यांक वैदेशिक रोजगारमा रहेका १,९४४ जना कामदार मध्ये १,१३७ जना कामदारको परिवारले एक वर्षमा प्राप्त गरेको विप्रेषणको विवरणको आधारमा तयार गरिएको हो । वार्षिक रुपमा प्राप्त भएको समग्र विप्रेषणलाई १,१३७ जनाको मासिक कमाईको रुपमा गणना गर्दा वैदेशिक रोजगारमा रहेको युवाहरुले प्रति व्यक्ति प्रति महिना औषतमा ५५ हजार पाँच सयको हाराहारीमा परिवारलाई विप्रेषण पठाईरहेको अवस्था छ । वैदेशिक रोजगारमा रहेको १,९४४ मध्ये करिब ४१ प्रतिशत (८०७ जना) युवाहरुले परिवारलाई विप्रेषण पठाएको अवस्था छैन अथवा तथ्याङ्क दिन चाहानु भएन (भारत गएका सहित) ।

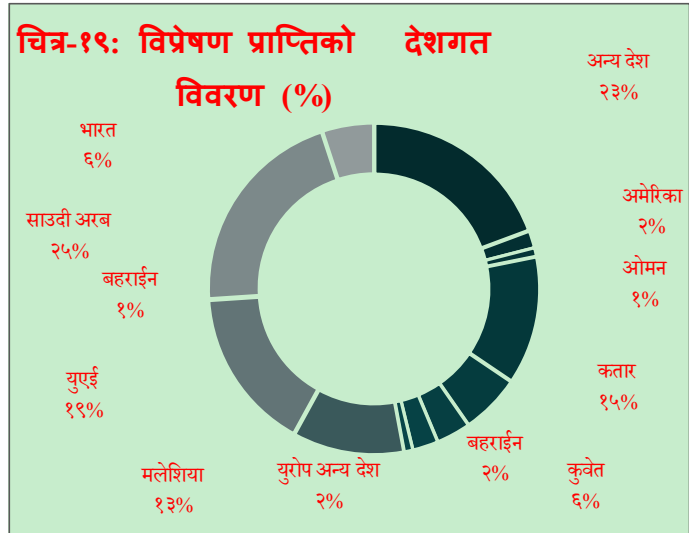

कतिपय युवाहरु भर्खरै मात्र गन्तव्य मुलुक पुगेको, केहि युवाहरुले गन्तव्य मुलुकमा नै बचत गर्ने गरेको र कतिपय युवाहरु विभिन्न समस्यामा रहेकोले उनीहरुले विप्रेषण नपठाएको विवरण प्राप्त भएको छ । करिब ९५ प्रतिशत परिवारले उक्त विप्रेषण मनी ट्रान्स्फर कम्पनी (IME) तथा बैंक वित्त बाट प्राप्त गर्ने गरेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । वडागत विप्रेषण प्राप्त गरेको विवरण चित्र नं. १७ मा प्रस्तुत गरिएकोछ ।

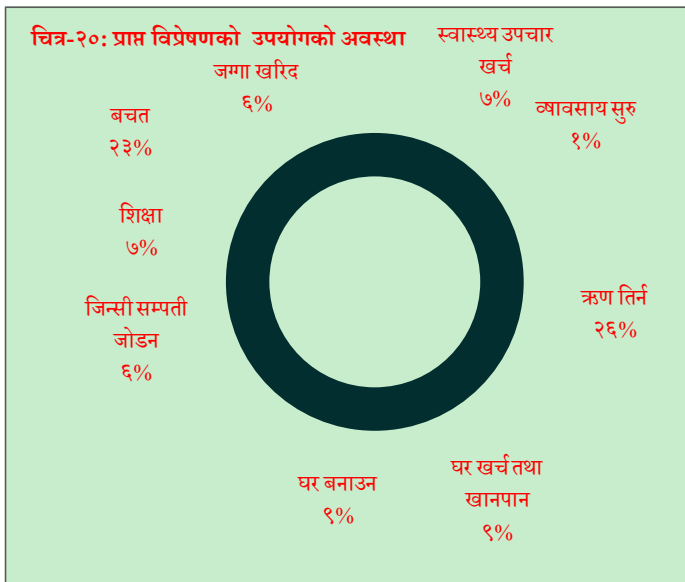
माथि उल्लेखित एक वर्षमा प्राप्त भएको कुल ७५,८५,४५,९७० विप्रेषण मध्ये ८० प्रतिशत खाडि मुलुक तथा मलेसियामा काम गरिरहेका व्यक्तिहरुले पठाएको पाईएको छ । यस मध्ये सबै भन्दा बढि साउदी अरबबाट २५ प्रतिशत, मलेशियाबाट १३ प्रतिशत, यु.ए.ई.बाट १९ प्रतिशत, र कतारबाट १५ प्रतिशत, कुवेतबाट ६ प्रतिशत, भारत बाट ६ प्रतिशत अमेरिकाबाट २ प्रतिशत र अन्य मुलुकबाट १४ प्रतिशत विप्रेषण प्राप्त भएको छ । थप विवरण चित्र नं. १९ मा विस्तृत रुपमा उल्लेख गरिएको छ ।

प्राप्त तथ्यांकलाई हेर्दा बन्दिपुर गाँउपालिकाभित्र ठुलो आकारमा विप्रेषण भित्रिने गरेको पाईएको छ । उक्त विप्रेषणले आधारभूत आवश्यकता परिपूर्ति गर्नुको साथै निम्न वर्गीय परिवारको शिक्षा, स्वास्थ्य लगायतको क्षेत्रमा पहुँच वृद्धि भएको अवस्था छ । समग्रमा हेर्दा विप्रेषणले स्थानीय जनजीवनलाई

आर्थिक रूपमा महत्वपूर्ण योगदान पुर्याई रहेको छ । गाँउपालिकाभित्र ठूलो आकारमा विप्रेषण प्राप्त भईरहेको भए पनि त्यसको समुचित व्यवस्थापन तथा उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालनको लागि व्यक्तिगत तथा संस्थागतरूपमा योजनाबद्ध प्रयासको कमी देखिएको छ । प्राप्त विप्रेषणको ठूलो हिस्सा करिब २६ प्रतिशत ऋण तिर्नको लागि प्रयोग हुने गरेको देखिन्छ । त्यसै गरी ९.३ प्रतिशत घर बनाउनमा, ११.२ प्रतिशत घर खर्च तथा खानपानमा, ७.७ प्रतिशत शिक्षामा , ७.७ प्रतिशत स्वास्थ्य उपचार खर्चमा, जग्गा खरिदमा ६.३ प्रतिशत, जिन्सी सम्पत्ति जोड्नमा ५.८ प्रतिशत, र ऋण लगानीमा २६.६ प्रतिशतको हाराहारीमा खर्च हुने गरेको पाईएको छ । समग्रमा २२.९ प्रतिशत विप्रेषण

वचत गरेको देखिन्छ भने व्यवसाय शुरुवातमा १ प्रतिशत रहेको पाईएको छ । उक्त तथ्यांकलाई हेर्दा विप्रेषणको सानो हिस्सा मात्रै व्यवसाय शुरुवात तथा प्रवर्द्धनमा प्रयोग भईरहेको अवस्था छ । अतः विप्रेषणलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालनका लागि स्थानीय सरकारले स्थानीय स्तरको श्रोत साधन, उत्पादन

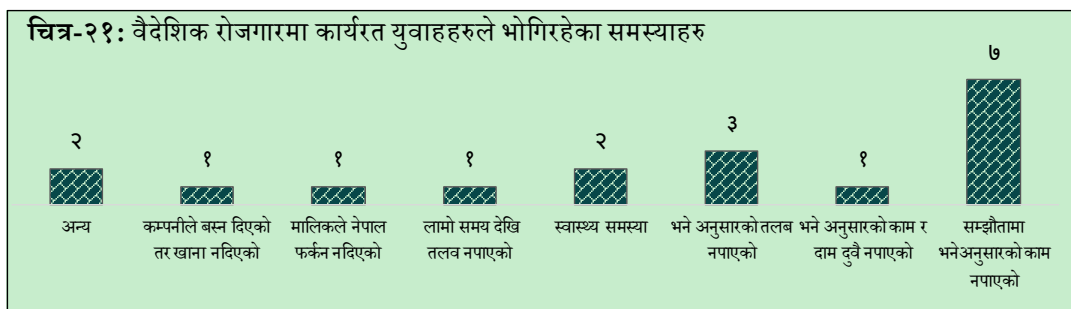
क्षेत्र तथा बजारको विश्लेषण गरी सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको सहभागितामा तथ्यमा आधारित योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

वचत गर्ने अधिकांश परिवारले बैंकमा वचत गरेका छन् । सीमित संख्याले लघुवित्त संस्था, सहकारी र स्थानीय समुहहरुमा पनि वचत गरेको पाईएको छ । थप विवरण चित्र नं. २३ मा विस्तृत रूपमा उल्लेख गरिएको छ ।

व्यवसाय शुरुवातमा १ प्रतिशत मात्र रकम उपयोग भएको पाईएको छ । उक्त तथ्यांकलाई हेर्दा विप्रेषणको सानो हिस्सा मात्रै व्यवसाय शुरुवात तथा प्रवर्द्धनमा प्रयोग भईरहेको अवस्था छ । अतः विप्रेषणलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालनका लागि स्थानीय सरकारले स्थानीय स्तरको श्रोत साधन, उत्पादन क्षेत्र तथा बजारको विश्लेषण गरी सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको सहभागितामा आवश्यकतामा आधारित योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्न आवश्यक देखिन्छ । विप्रेषणलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालन गर्दै स्थानीय स्तरमा स्वरोजगारी तथा रोजगारी सिर्जना गर्न सके चक्रीय रुपमा वैदेशिक रोजगारमा जानु पर्ने वाध्यत्मक अवस्थाको न्युनीकरण गर्नमा पनि मद्दत पुग्न सक्ने देखिन्छ ।

३.५ वैदेशिक रोजगार क्रममा कामदारले सामना गर्नु परेका समस्याहरु:

वैदेशिक रोजगारको क्रममा विभिन्न मुलुकमा कार्यरत युवाहरुले नेपालमा करार सम्झौता बमोजिमको काम तथा तलब विदेशमा नपाएको लगायतको विभिन्न समस्याहरु भोगिरहेको पाईएको छ । त्यस्ता समस्याहरुमा पर्ने युवाहरुको कुल संख्या १८ जना रहेको छ । समस्यामा परेका मध्ये सबै भन्दा धेरै युवाहरुले नेपालमा करार सम्झौता बमोजिमको तलब सुविधा नपाएको घटना भेटिएका छन् । त्यस पछि करार सम्झौता अनुसारको काम र तलब दुवै नपाएको र सम्झौता बमोजिमको काम नपाएको घटना भेटिएका छन् । त्यस बाहेक आफु कार्यरत कम्पनी मालिकले स्वदेश फर्कन नदिएको, खाना तथा तलब सुविधा नपाएको समस्याहरु तथ्यांक संकलनको क्रममा भेटिएका छन् । उक्त घटनाहरुको विस्तृत विवरण चित्र नं.२१ मा उल्लेख गरिएको छ ।

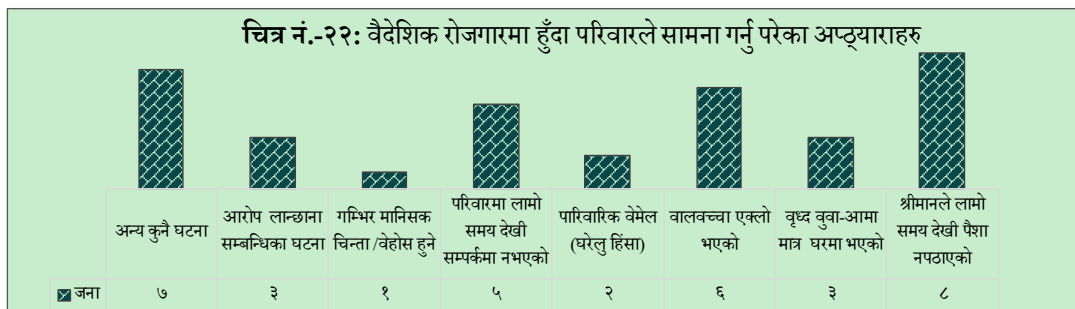

गन्तव्यमुलुकमा कार्यरत युवाहरुले यस्ता समस्याहरु भोगिरहेको भए पनि सहयोग गर्ने निकाय तथा प्रक्रियाको बारेमा जानकारीको कमी हुँदा अधिकांश युवाहरुले कुनै पनि कानुनी प्रक्रिया अगाडी नबढाएको अवस्था देखिएको छ । त्यसै गरी भविष्यमा त्यस्ता घटनाहरु कम गर्न उक्त विषयमा सचेतनामुलक कार्यक्रमहरु संचालन गर्न जरुरी देखिन्छ । साथै प्राप्त १८ वटा समस्याहरुमा आवश्यक सहयोग गर्न सदरमुकाम स्थित आप्रवासी स्रोत केन्द्र, जिल्ला प्रशासन कार्यालय (प्रमुख

जिल्ला अधिकारी), वैदेशिक रोजगार बोर्ड, वैदेशिक रोजगार विभाग तथा गन्तव्यमुलुक स्थित कूटनैतिक निकायहरूसँग आवश्यक समन्वय तथा सहकार्य गर्नु पनि उत्तिकै जरुरी देखिन्छ।

३.६. वैदेशिक रोजगारमा संलग्न व्यक्तिका परिवारले सामना गर्नु परेका अप्ठ्याराहरू:

वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त ज्ञान, सीप तथा विप्रेषणले देशको समग्र आर्थिक विकासमा योगदान पुगिरहेको भए पनि वैदेशिक रोजगारमा संलग्न व्यक्तिहरूले ठगी लगायतका विभिन्न खालका समस्याहरू भोग्नु परिरहेको अवस्था विद्यमान छ। अर्कोतिर उनीहरूको अनुपस्थितिमा परिवारका सदस्यहरूमा पारिवारिक व्यवस्थापन, सामाजिक कार्य तथा पेशागत जिम्मेवारीका कारण कार्यबोझ बढिरहेको छ। बालबालिकाहरूलाई उचित हेरचाह एवम् जेष्ठ नागरिकहरूलाई अपेक्षाकृत रूपमा सेवा र सहयोग नभएको अनुमान गर्न सकिन्छ। कतिपय परिवारका जेष्ठ नागरिकहरू सहारा विहीन बन्दै गईरहेको अवस्था पनि पाईएको छ। समग्रमा भन्नु पर्दा वैदेशिक रोजगारीका कारण व्यक्ति, परिवार तथा समाजमा विभिन्न खालका समस्याहरू पनि सिर्जना हुँदै गईरहेको छ। कतिपय समस्या देख्न सकिन्छ। कतिपय समस्याहरू विचार तथा भावनासँग जोडिएकोले महशुस तथा आंकलन मात्र गर्न सकिन्छ। परिवारका सदस्यहरूमा मानसिक चिन्ता, पारिवारिक बेमेल, घरेलु हिंसा, आत्महत्या, आरोप-लाञ्छना तथा दोस्रो विवाहको घटनाहरू जस्ता समस्याहरू उल्लेख्य संख्यामा देखिएका छन्। वैदेशिक रोजगारमा गएका घरधुरीको तथ्यांकलाई हेर्दा ३५ जनाले वैदेशिक रोजगारीका क्रममा विभिन्न खालका समस्याहरू भोगिरहेका छन्। समस्या सम्बन्धि विस्तृत विवरण चित्र नं. २२ उल्लेख गरिएको छ।

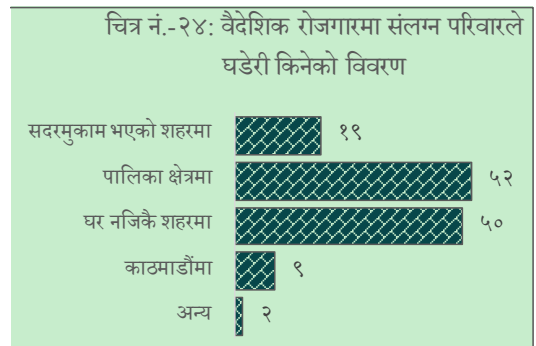
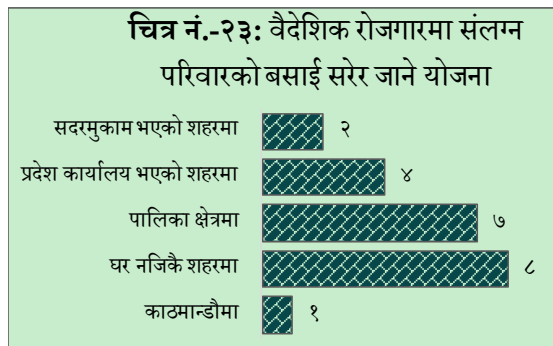

उक्त जानकारी समुदायका मुख्य सूचनादाताहरू (समुदायका शिक्षक, स्वयंसेविका लगागत स्थानीय जानकारहरू) मार्फत प्राप्त भएको हो। यस्ता सूचनाहरू नितान्त व्यक्तिगत विषय भएकोले थाहा पाउन र संकलन गर्न चुनौतीपूर्ण भएकोले यो संख्या नै पूर्ण नहुन सक्छ। तथापी यो संख्याले प्रतिनिधि घटनाहरूको उजागर गरेको छ। साथै यी घटनाहरूको व्यक्तिगत गोपनीयता र संवेदनशीलतालाई मध्यनजर गरी यहाँ कुल संख्या मात्र उल्लेख गरिएको छ।

विकासका प्राथमिकताहरु भौतिक विकासको क्षेत्रमा केन्द्रित हुँदा यस्ता पारिवारिक तथा सामाजिक समस्याहरु ओभेलमा पर्दै गईरहेको छ । यस्ता समस्याहरुलाई समयमा नै सम्बोधन गर्न सके स्वास्थ्य समाज निर्माण भई विकास प्रक्रिया चुस्त रुपमा अघि बढ्न सकिन्थ्यो । गाउँपालिकाले यस्ता समस्या तथा सवाललाई उचित रुपमा सम्बोधन गर्नका लागि आवश्यक योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

३.७. वैदेशिक रोजगारमा संलग्न परिवारहरुको आन्तरिक बसाई सराई सम्बन्धी विवरण:

वैदेशिक रोजगारले आन्तरिक बसाईसराईको क्रमलाई प्रोत्साहित गरेको तथ्य विभिन्न अध्ययनहरुले उजागर गर्दै आएको विषय हो । विप्रेषणको प्राप्त सँगै आर्थिक स्तर बढे पछि गुणस्तरीय शिक्षा, स्वास्थ्य तथा सुविधा उपभोगको हिसावले मानिसहरु दुर्गमबाट सुगम अर्थात गाउँबाट शहर तिर बसाई सार्ने प्रक्रिया नियमित र स्वभाविक जस्तै भएको छ । यस गाउँपालिकाका २२ परिवारहरुले गाउँपालिकाको कार्यालय भएको क्षेत्र, सदरमुकाम, नजिकको शहर पोखरा, काठमाण्डौ लगायतको क्षेत्रमा बसाई सार्ने योजना बनाएको जानकारी प्राप्त भएको छ । यसको साथै उक्त क्षेत्रमा वैदेशिक रोजगारमा रहेका १३२ जनाले घडेरीको रुपमा जग्गा किनेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । तालिका २३ र २४ मा विस्तृत रुपमा हेर्नु होला

३.८. वैदेशिक रोजगारीका कारण मृत्यू अंडःभंडः सम्बन्धी विवरण

वैदेशिक रोजगारले अवसरका साथ साथै चुनौती पनि सृजना गरेको छ । आप्रवासन प्रकृयाका विभिन्न चरणमा ठगिदै गन्तव्य मुलुकमा पुग्ने गरेको घटनाहरु सवैमा विदितै छ । गन्तव्य मुलुकको वारेमा आधारभुत जानकारीहरु (आधारभुत कानून, ट्राफिक नियम, भाषा आदी), सीप युक्त जनशक्ति अभावका कारण कार्य स्थलमा नै दैनिक रुपमा विभिन्न खाले घटना गन्तव्य मुलुकमा घट्ने गरेको छ । वैदेशिक रोजगारीमा गएकाहरुको लास ३ देखि ५ वटा काठको वाकसमा नेपाल आउने गरेको वैदेशिक रोजगार विभागको तथ्यांकले सार्वजनिक गरेकोछ । वैदेशिक रोजगारीमा जानेहरुको संख्या बृद्धिसँगै यो संख्या वृद्धि हुनसक्ने अनुमान गरिएको छ । जन्म पछि

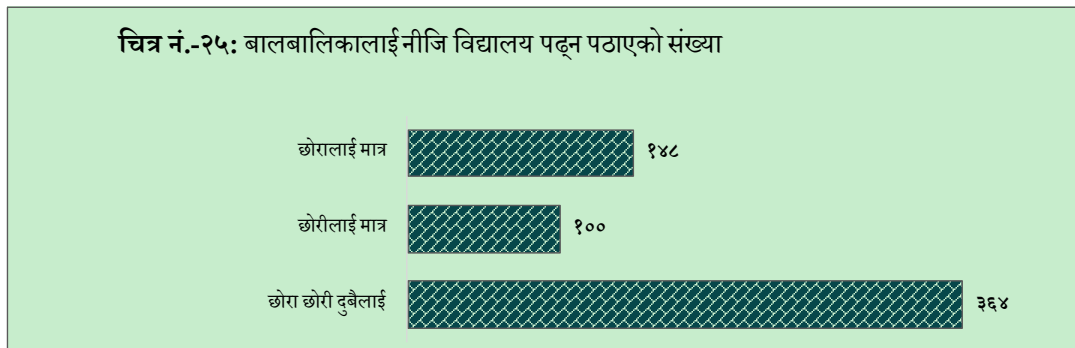

मृत्यू स्वभाविक हो तर वैदेशिक रोजगारीमा जाँदा स्वास्थ्य परिक्षण गराई वयष्क उमेरमा नै दैनिक रुपमा यस्तो घटना घट्नु पक्कै पनि सामान्य होईन । यस गाउँपालिकामा हाल सम्म ३ जनाले वैदेशिक रोजगारीका क्रममा ज्यान गुमाई सकेको अंगभंग सुन्य भएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । यसरी मृत्यू तथा अंगभंग भएकाहरु मध्ये अधिकांशले वैदेशिक रोजगार बोर्ड तथा बीमा कम्पनीबाट पाउने आर्थिक सहायता पाउनबाट बञ्चित हुनु परेको अवस्था तथ्यांकले देखाएको छ । अधिकांश श्रम अवधि भन्दा बढी बस्ने, अबैधानिक तरिकाले बस्ने, आवश्यक कागजात अभावले आर्थिक सहायता पाउनबाट बञ्चित हुनु परेको विवरण प्राप्त भएको छ ।

३.९. विविध

वैदेशिक रोजगारमा संलग्न घरधुरीका बालबालिकालाई अंग्रेजी माध्यमबाट गुणस्तरीय शिक्षा दिने योजनामा नेपालगन्ज, बुटवल, भैरहवा तथा काठमाण्डौं लगायतका शहरमा रहेको नीजि विद्यालयहरुमा पढ्न पठाएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ ।

सो तथ्यांकले स्थानीय समुदायका व्यक्तिहरुको नीजि विद्यालय प्रतिको आकर्षण बढिरहेको अवस्था दर्शाउछ । उक्त अवस्थालाई विश्लेषण गर्दै स्थानीय सरकारी विद्यालयहरुमा पनि अंग्रेजी माध्यमबाट पठनपाठन शुरु गरी शैक्षिक गुणस्तर वृद्धि गर्न सके अंग्रेजी भाषाकै लागि गाउँपालिकाबाट पढ्नको लागि बाहिर जाने अवस्थालाई कम गर्न सकिने सम्भावना देखिन्छ । विस्तृत विवरण चित्र नं. २५ मा उल्लेख गरिएको छ ।

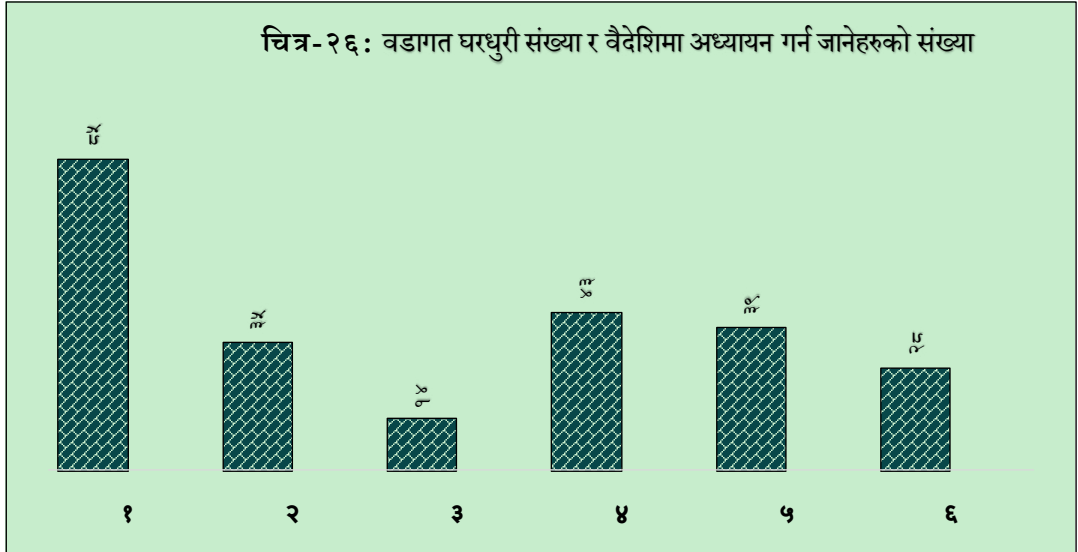
खण्ड-चार

अध्ययनका लागि विदेश गएका व्यक्तिहरूसँग सम्बन्धित विवरण

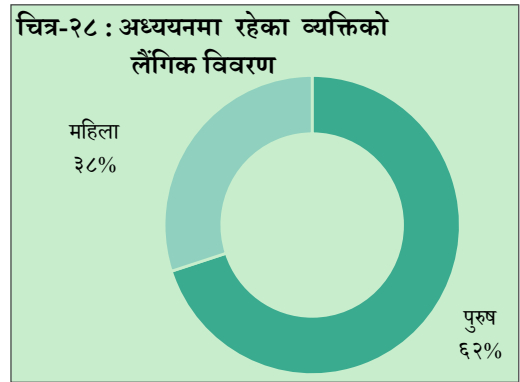
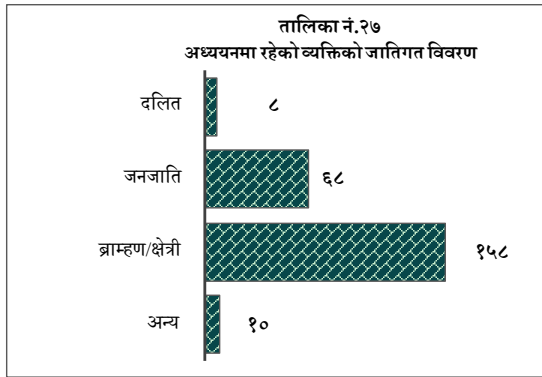
४. अध्ययनका लागि विदेश गएका व्यक्तिहरूको जनसांख्यिक विवरण

४.१ अध्ययनका लागि विदेश गएका व्यक्तिहरूको लैङ्गिक तथा जातिगत विवरण

बन्दिपुर गाँउपालिका भित्रको कुल घरधुरी ५,२०८ मध्ये ४ प्रतिशत (२२९) घरधुरीका युवाहरू अध्ययनको लागि बिदेशमा रहेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । २२९ घरधुरीबाट २४४ जना युवाहरू विदेश अध्ययन गर्न गएका छन् जसमा ३८ प्रतिशत महिला रहेका छन् । अध्ययनका लागि विदेश गएपनि अधिकांशले अध्ययनका साथसाथै रोजगारी गरिरहेको विवरण प्राप्त भएको छ । सबैभन्दा बढी वडा न. १ बाट ८५ जना गएका छन् भने सबैभन्दा कम वडा न. ३ बाट १४ जना विदेश अध्ययन गर्न गएका छन् ।

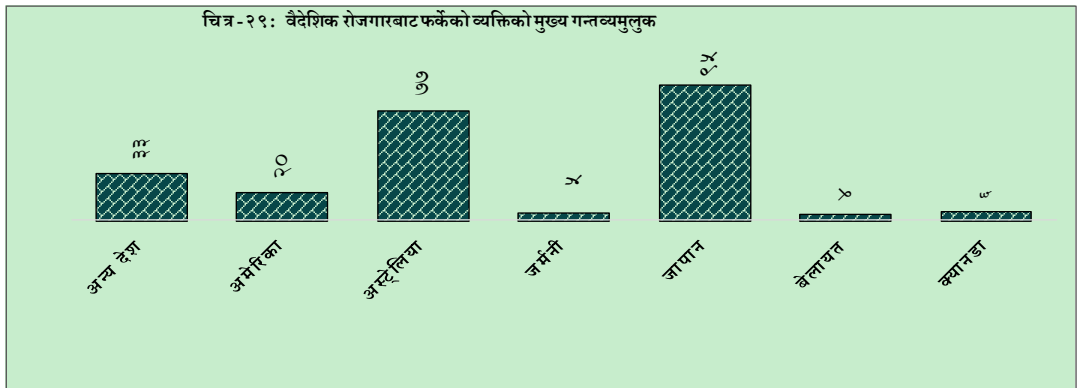

बन्दिपुर गाँउपालिकाबाट अध्ययनका लागि विदेश जानेहरूको जातिगत रूपमा विश्लेषण गर्ने हो भने ६५ प्रतिशत ब्राह्मण/ क्षेत्री समुदायका रहेका छन् । त्यस्तैगरि २८ प्रतिशत जनजाती समुदायको, ३ प्रतिशत दलित समुदायको र ४ प्रतिशत मुस्लिम र अन्य समुदायका रहेका छन् ।

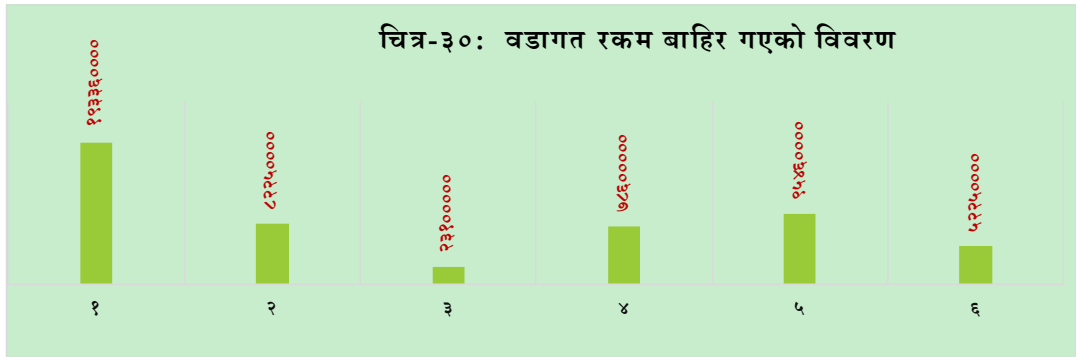
४.२ अध्ययनका लागि विदेश गएका व्यक्तिहरु गएको देश र लगानीको अवस्था सम्बन्धी विवरण

यस गाँउपालिकाबाट अध्ययनको लागि अमेरिका, अस्ट्रेलिया र युरोपका देशहरु मुख्य अध्ययन गन्तव्यको रूपमा छनौट गरेको विवरण प्राप्त भएकोछ । अध्ययनका लागि विदेश गएका जम्मा २४४ जना मध्ये सबैभन्दा बढी ३२ प्रतिशत अस्ट्रेलिया गएका छन् । त्यस्तै गरि ३९ प्रतिशत जापान, ८ प्रतिशत अमेरिका, ५ प्रतिशत क्यानडा, २ प्रतिशत बेलायत, जर्मनी, फ्रान्स, र रसियामा क्रमस १/१ प्रतिशत र बाँकी १४ प्रतिशत अन्य देशमा अध्ययनको लागि गएका छन् । अध्ययनका लागि छनौट गरिएको देशगत विस्तृत विवरण चित्र नं. २९ उल्लेख गरिएकोछ;

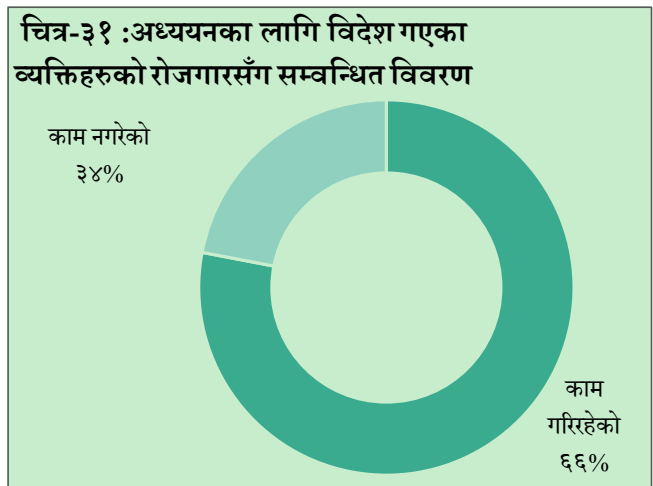
विप्रेषणले देशको अर्थिक अवस्था चलायमान बनाएको छ र देशले प्राप्त गरेको विप्रेषणमा वैदेशिक रोजगारीमा गएका व्यक्तिहरुले योगदान अतुल्य छ । तर विदेशमा अध्ययनका लागि जाने विद्यार्थीहरुले गन्तव्य मुलुकका विश्वविद्यालयहरुलाई भुक्तानी गरेको रकमको लेखजोखा तथा विश्लेषण गर्न आवश्यक रहेकोछ । यस गाँउपालिकामा वार्षिक करिब ७५ करोड ८५ लाख विप्रेषण प्राप्त भएको देखिन्छ भने ५२ करोड ५०

लाख अध्ययनका लागि जाने विद्यार्थीहरूले गन्तव्य मुलुकका विश्वविद्यालयहरूलाई तिरेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । जुन मनन योग्य विषय हो । वडागत रुपमा अध्ययनका लागि जाने विद्यार्थीहरूले गन्तव्य मुलुकका विश्वविद्यालयहरूलाई तिरेको विवरण चित्र नं. ३० मा हेर्न सकिन्छ ।

४.३. अध्ययनका लागि विदेश गएका व्यक्तिहरूको रोजगारसँग सम्बन्धित विवरण

अध्ययनको लागि विदेश गएपनि अध्ययन संगसंगै काम पनि गर्ने र आफ्नो भविष्य सुनिश्चित गर्ने उद्देश्यले नेपालीहरू विदेश गएको देखिन्छ । यस गाँउपालिकाबाट कुल २४४ जना अध्ययनका लागि विदेश गरएको मध्ये १६२ जनाले अध्ययन संगसंगै काम पनि गरिरहेका छन् भने ८२ जनाले अध्ययन मात्र गरिरहेको विवरण प्राप्त भएको छ । अध्ययनका लागि जाने विद्यार्थीहरूले अध्ययनका साथसाथै

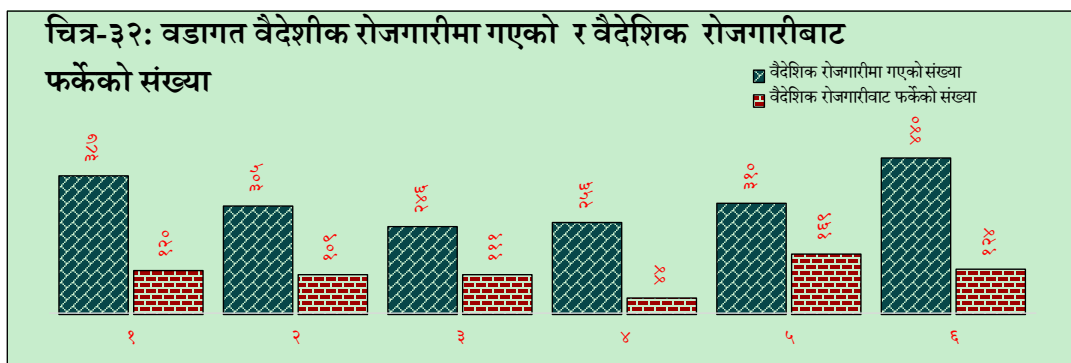
काम गरेपनि कमाएको पैसा विश्वविद्यालयको शुल्क, खान बस्न नै ठिक हुने गरेको र अध्ययनका लागि विदेश गएकाले नेपालमा पैसा पठाउन हुण्डी मार्फत पैसा पठाउने भएकोले विप्रेषणमा ठुलो योगदान भने देखिदैन । बैदेशीक अध्ययनको क्रममा गाँउपालिकामा बार्षिक १९ करोड ७३ लाख रुपैया बिप्रेषण समेत भित्रिएको तथ्याङ्क पाईएको छ । जुन सकारात्मक पक्ष समेत हो ।

खण्ड-पाँच

वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरण

५. वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केकाका व्यक्तिहरुको जनसांख्यिक विवरणः

बन्दिपुर गाँउपालिका बाट वैदेशिक रोजगारीमा गएका १,८८५ घरधुरीका कुल १,९४४ जना मध्ये ६४० घरधुरीका ६७७ जना स्वदेश फर्किसकेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । वैदेशिक रोजगारीबाट स्वदेश फर्केका मध्ये सबै भन्दा वढी वडा नं. ५ वाट सबै भन्दा बढी १६९ जना (कुल फर्केको संख्याको २४%), वडा नं. १ वाट १२० जना (कुल फर्केको संख्याको १७%), त्यसै गरी वडा नं. २ वाट १०९ जना (कुल फर्केको संख्याको १६%), वडा नं. ३ वाट १११ जना (कुल फर्केको संख्याको १६%) स्वदेश फर्केको तथ्यांक प्राप्त भएको छ भने सबै भन्दा कम वडा नं. ४ वाट ४४ जना (कुल फर्केको संख्याको ६%) स्वदेश फर्किसकेको विवरण प्राप्त भएको छ । वडागत विस्तृत विवरण चित्र नं. ३२ मा उल्लेख गरिएको छ ।

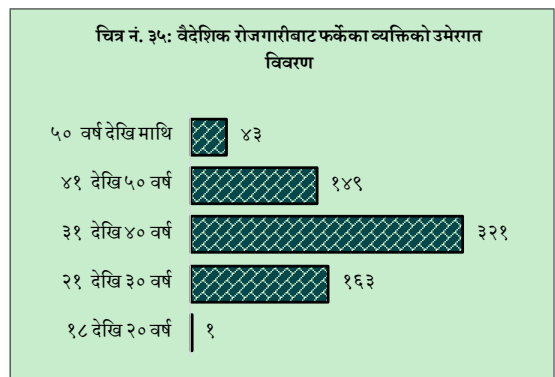
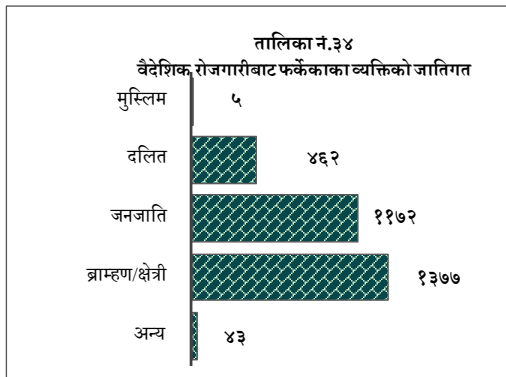
वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केर आएका जम्मा ६७७ जना मध्ये सबैभन्दा धेरै ३ वर्ष भन्दा बढी वसेर फर्केको ३०७ जना (कुल फर्केरआएको संख्याको ४५%), २ वर्ष सम्मा वसेरा फर्किने १७२ जना (कुल फर्केरआएको संख्याको २५%), ३ वर्ष सम्म वसेरा फर्किने ११६ जना (कुल फर्केरआएको संख्याको १७%), १ वर्ष सम्म वसेर फर्किने ६१ जना ((कुल फर्केरआएको संख्याको ९%) रहेका छन भने सबै भन्दा कम ६ महिने मात्र वसेर फर्किने २१ जना (कुल फर्केरआएको संख्याको ३%) रहेको विवरण प्राप्त भएको छ । वडागत विस्तृत विवरण चित्र नं. ३३ मा उल्लेख गरिएको छ । तालिका नं.३३

वार्ड न.	१ वर्ष सम्म बस्नेको संख्या	२ वर्ष सम्म बस्नेको संख्या	३ वर्ष सम्म बस्नेको संख्या	३ वर्ष भन्दा बढी समय सम्म बस्नेको संख्या	६ महिना सम्म बस्नेको संख्या	जम्मा
१	७	२५	९	७८	१	१२०

2	२७	५४	१८	६	४	१०९
3	५	३७	३४	२९	६	१११
4	६	७	६	२२	३	४४
5	७	२९	४१	८६	६	१६९
6	९	२०	८	८६	१	१२४
जम्मा	६१	१७२	११६	३०७	२१	६७७

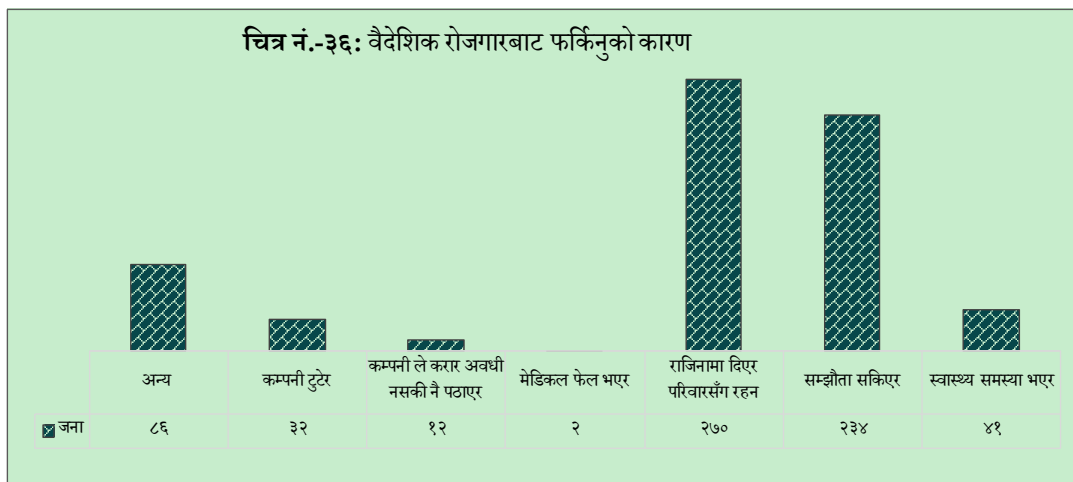
४.१ वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केकाका व्यक्तिहरुको, लैंगिक तथा उमेरगत विवरण:

उमेरगत रुपमा तुलना गर्दा ३१ देखि ४० वर्ष उमेर समूहका सबै भन्दा वढी ३२१ जना (४७ प्रतिशत) स्वदेश फर्केका छन्। त्यसै गरी २१ देखि ३० वर्ष उमेर समूहका १६३ जना (२४ प्रतिशत), ४१ देखि ५० वर्ष उमेर समूहका १४९ जना (२२ प्रतिशत) स्वदेश फर्केका छन् ५० वर्ष भन्दा माथि ४३ जना(७ प्रतिशत) भने सबै भन्दा कमा १जना १८ देखि २० वर्ष उमेर समूका रहेका छन्। वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका व्यक्तिहरुको उमेरगत विवरण चित्र नं. ३५ मा हेर्न सकिन्छ।

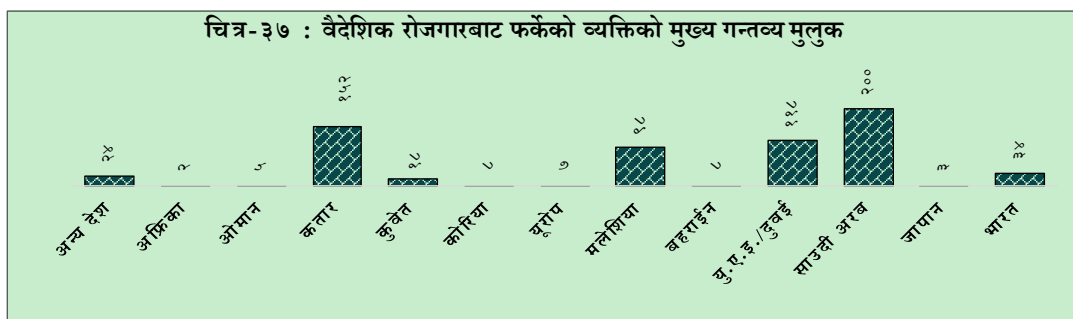
४.२ वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किनुका कारण

वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केर आएका मध्ये ३५ प्रतिशतले करार सम्झौता अवधि पुरा भएका कारण स्वदेश फर्केका छन्। त्यसै गरी ५ प्रतिशत कम्पनी टुटेर, ४० प्रतिशत राजीनामा दिएर, ६ प्रतिशत स्वास्थ्य समस्या कारण, २ प्रतिशत कम्पनिले करार नसकिदै फिर्ता पठाएर, ०.०००.०३ प्रतिशत मेडिकल फेल भएर र १३ प्रतिशत अन्य विभिन्न कारणले स्वदेश फर्केको विवरण तथ्यांक संकलनको क्रममा प्राप्त भएको छ। चित्र नं. ३६ मा फर्किनुको कारण सम्बन्धि विवरण हेर्न सकिन्छ।

४.३ मुख्य गन्तव्य मुलुक तथा फर्केर आएका व्यक्तिहरुले आर्जन गरेका सीप तथा दक्षता:

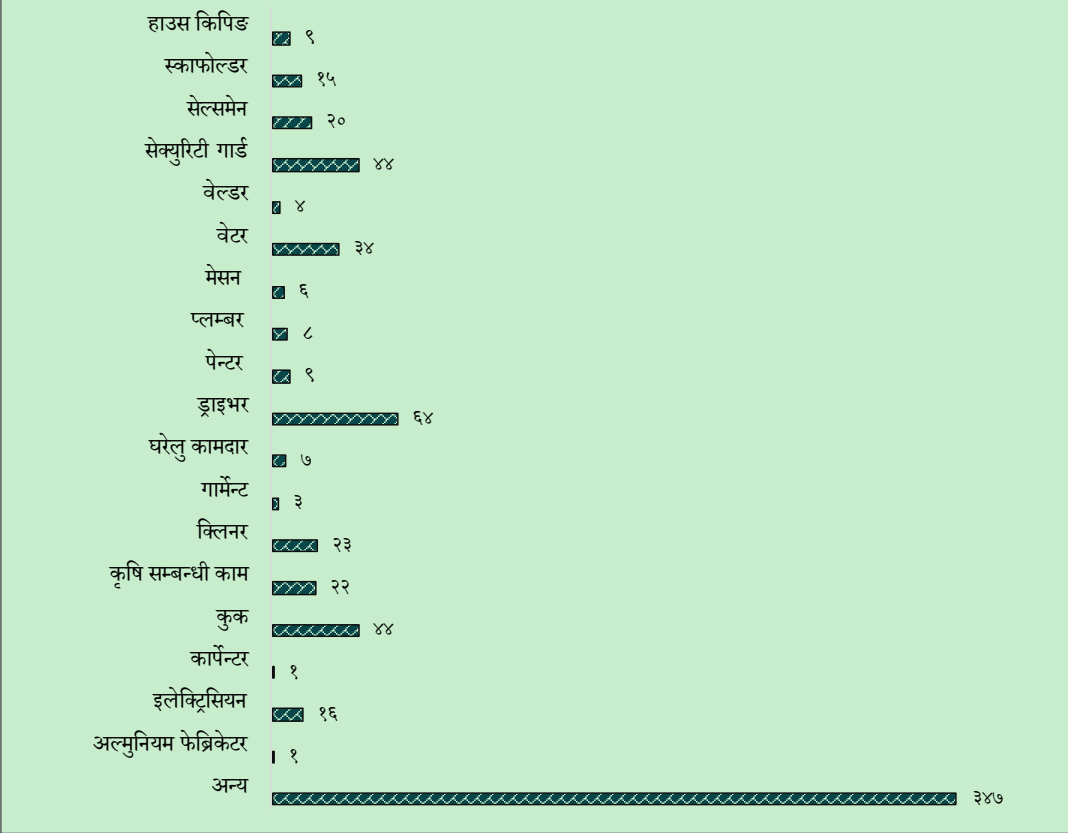
यस गाउँपालिकामा सवै भन्दा बढी ब्यक्तिहरु मलेसिया र खाडी मुलुकबाट फर्केर आएका छन । वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केर आएका २०० जना मध्ये साउदी अरबबाट सबै भन्दा बढी ३० प्रतिशत यूवाहरु फर्केका छन् । त्यस पछि क्रमशः मलेशीयाबाट १४ प्रतिशत, यू.ए.ई.(दुवई) बाट १७ प्रतिशत, कतारबाट २२ प्रतिशत यूवाहरु स्वदेश फर्केको अवस्था छ भने बाँकी १७ प्रतिशत अन्य मुलुकबाट फर्केको अवस्था रहेको छ । वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका ब्यक्तिको विवरण चित्र नं. ३७ मा उल्लेख गरिएको छ ।

वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केर आएका मध्ये सत प्रतिशतले विभिन्न बिधामा सीप तथा दक्षता हासिल गरि स्वदेश फर्केका छन् । सीप तथा दक्षताको आधारमा बिश्लेशन गर्ने हो भने सवै भन्दा बढी ड्राईभर ९ प्रतिशत, कुकमा ६ प्रतिशत, सेक्युरिटी गार्डमा ६ प्रतिशत, डकर्मी १ प्रतिशत रहेको छ । त्यसैगरी प्लम्बर, पेन्टर, हाउसकिपिड, वेटर, स्काफोल्डिङ, गार्मेन्ट, ईलेक्ट्रिसियन, स्काफोल्डिङ जस्ता सीप तथा दक्षता हासिल गरी स्वदेश फर्केको विवरण प्राप्त भएको छ । विषयगत सीप सम्बन्धि विवरण चित्र नं. ३८ मा उल्लेख गरिएको छ ।

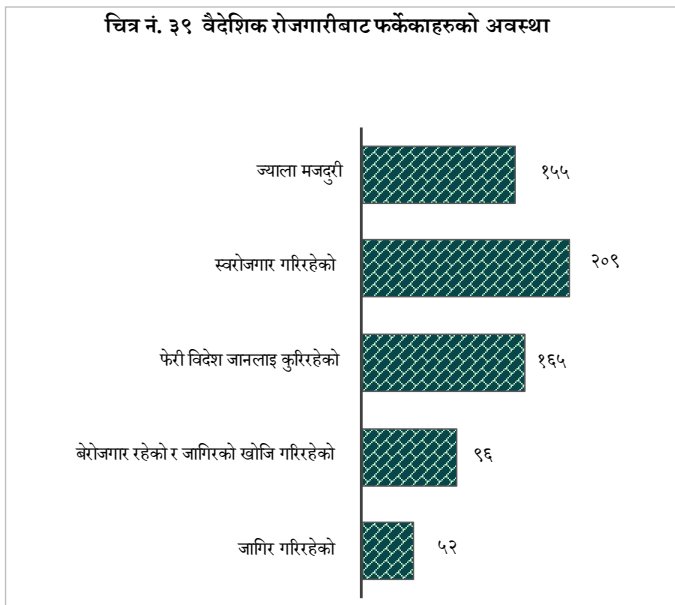
चित्र-३८: वैदेशिक रोजगारमा फर्केको व्यक्तिलसंग भएको सिप

यसरी वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किँदा सीप तथा दक्षता लिएर आएका ब्यक्तिहरुलाई क्षेत्रगत विज्ञताको आधारमा योजनाबद्ध रुपमा परिचालन गर्न सके स्थानीय विकास प्रकृत्यामा महत्वपूर्ण योगदान पुग्न सक्ने देखिन्छ । कतिपय ब्यक्तिहरु सँग सीप तथा दक्षता हुँदाहुँदै पनि आफुसँग सीप र दक्षताको प्रमाण-पत्र नभएको कारण स्थानीय स्तरमा रोजगारीको अवसरहरु तथा प्रतिस्पर्धामा सहभगी हुनबाट बञ्चित हुनु परेको अवस्था समस्याको रुपमा प्राप्त भएका छन् । वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केर आएकाले आफुसँग भएको सीपलाई परिक्षण गर्ने योजना रहेको बताएका छन् । यस्तो अवस्थामा स्थानीय सरकारले सम्बन्धित निकायसँगको सहकार्यमा सीप परिक्षण तथा प्रमाणीकरण सम्बन्धिका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरी रोजगार तथा स्वरोजगार सृजना गर्न थोरै भए पनि प्रोत्साहन हुने दिखिन्छ ।

४.४ वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरुको अवस्था, संलग्नता तथा योजना

वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका ६७७ जना मध्ये करिव २४ प्रतिशत व्यक्तिहरु पुनः वैदेशिक रोजगारीमा जाने तयारीमा रहेका छन् भने ३१ प्रतिशत व्यक्तिहरु कृषि पेशामा आवद्ध रहेका छन् । करिव १४ % व्यक्तिहरु बेरोजगार रहेकाले जागीरको खोजीमा रहेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । रोजगारीको खोजीमा रहेको संख्या ठुलो भए पनि हाल सम्म जागीर गरिरहेका संख्या ८ प्रतिशत, स्वरोजगारमा संलग्न संख्या लगायतको स्वरोजगारमा ३१

प्रतिशत, र ज्याला मजदुरीमा २३ प्रतिशत र स्वरोजगार गरिरहेका व्यक्तिहरु स्थानीय स्तरमा तरकारी खेती फलफुल खेती, बाख्रापालन, व्यपार तथा कुखुरा पालन लगायतका क्षेत्रमा संलग्न रहेको पाईएको छ । जस्को विस्तृत विवरण चित्र नं. ३९ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

त्यसै गरी २४ जना यूवाहरुले स्थानीय स्तरमा आय आर्जन सम्बन्धिका क्रियाकलापहरु शुरुवात गर्ने योजना बनाएको पाईएको छ । जसको वडागत चित्र नं. ४० मा विस्तृत रुपमा उल्लेख गरिएको छ ।

चित्र नं. ४० व्यावसाय शुरु गर्ने योजना भएका व्यक्तिको संख्या

वार्ड नं	व्यावसाय शुरु गर्ने योजना भएका व्यक्तिको संख्या									
	अन्य	कुखुरा पालन	गाईपालन	तरकारी खेती	फलफुल खेती	यहि रोजगार गर्ने	डेरी संचालन	वाख्रा पालन	होटल व्यवसाय	जम्मा
१	२					१		१		४
२	४	२	१	१	१	६			२	१७
३							१			१
४	१									१
५										
६								१		१
जम्मा	७	२	१	१	१	७	१	२	२	२४

विदेशमा मेहनतका साथ कमाएको रकमलाई आयमुलक क्रियाकलाप तथा व्यवसाय सञ्चालनमा लगानी गर्ने सोच आफैमा महत्वपूर्ण छ । व्यवसाय शुरुवात गर्ने योजना बनाएका सवै यूवाहरुमा सो सम्बन्धी ज्ञान, सीप तथा पर्याप्त पूँजी नभएको अवस्था पनि देखिएको छ । यस्तो अवस्थामा उनीहरुले बनाएको योजनालाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्नका लागि स्थानीय सरकार मार्फत प्राविधिक सहयोग तथा सहुलियत कर्जा लगायतका सहयोगको अपेक्षा राखेको तथ्यांक पनि प्राप्त भएको छ । यसरी अपेक्षा राख्ने मध्य १ प्रतिशतले व्यवसाय सम्बन्धी थप तालिम, १ प्रतिशतले व्यवसायमा छुट, १ प्रतिशतले आवश्यक सामग्री सहयोग र ३ प्रतिशतले सहुलियत कर्जाको अपेक्षा देखाएको विवरण प्राप्त भएको छ ।

हाल बन्दीपुर गाँउपालिकामा ६८ जनाले बिभिन्न ब्यावसायहरु गरीरहेका छन् ।

नेपाल फर्कि आएर व्यवसाय गर्न चाहनेका लागि वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएर आएका अन्य सफल व्यवसायीहरूसँग सिकाई आदान प्रदान तथा थप उर्जा, उत्प्रेरणा समेत जगाउन आवश्यक सहजिकरण गर्न सक्ने अवसर देखिन्छ । यसको साथै कच्चा सामग्रीको सहज उपलब्धता, सिंचाई सुविधा, अनुदान प्राप्ति, बजार ब्यवस्थापन लगायतका चुनौतीहरुमा आवश्यक सहजीकरणको अपेक्षा राखेका छन । यसलाई विस्तृत रुपमा अनुसूची २ मा उल्लेख गरिएको छ ।

खण्ड-छ

पालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारसँग सम्बन्धित महत्वपूर्ण सवालहरू

५. बन्दिपुर गाँउपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारसँग सम्बन्धित महत्वपूर्ण सवालहरू तथा सुझावहरू

महत्वपूर्ण सवालहरू	महत्वपूर्ण सुझावहरू	प्रस्तावित क्रियाकलापहरू	जिम्मेवारी
<ul style="list-style-type: none"> सीप तालिम सिकेर वैदेशिक रोजगारीमा जाने युवाहरूको संख्या अत्यन्त न्यून रहेको पाईएको छ । विदेशमा कार्यरत १,९४४ जना युवा मध्ये ३३४ जना (१७ प्रतिशत) ले सीप सिकेर गएका छन् । परिणाम स्वरुप वैदेशिक रोजगारमा रहेका युवाहरूले अपेक्षा अनुरुपको तलव तथा सुविधाहरू प्राप्त गर्न सकिरहेको अवस्था देखिदैंन । 	<ul style="list-style-type: none"> गन्तव्य मुलुकमा गर्नु पर्ने काम सम्बन्धि सीपको अभावले युवाहरूले कार्यथलोमा विभिन्न खाले अवहेलना खेप्नुका साथै जोखिमपूर्ण काम गर्नु परिरहेको जानकारी प्राप्त भएको छ । यी सवाल तथा समस्याहरूलाई सम्बोधनका लागि वैदेशिक रोजगारमा जाने सम्भावित व्यक्तिहरूलाई लक्षित गरी सीप तालिमको महत्त्वको बारेमा व्यापक सचेतना विस्तार गर्नु पर्ने देखिन्छ । साथै वैदेशिक रोजगारीमा जाने निर्णय गरिसकेको युवाहरूलाई लक्षित गरी सम्बन्धित निकायहरूसँगको समन्वयमा सीप तालिम सम्बन्धि कार्यक्रमहरू संचालन गर्नु आवश्यक छ । 	<ul style="list-style-type: none"> सीप तालिमको महत्त्वको बारेमा व्यापक सचेतना विस्तारको लागि वडा कार्यालय तथा सार्वजनिक स्थलमा जानकारीमूलक होडिङ बोर्ड राख्ने । जानकारीमूलक पर्चा पम्प्लेट विकास गरी वितरण गर्ने । वस्ती तथा वडा तहमा सचेतनामूलक अभिमुखिकरण कार्यक्रम संचालन गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> वडा कार्यालय र गाउँपालिकाको कार्यालय ।

महत्वपूर्ण सवालहरू	महत्वपूर्ण सुझावहरू	प्रस्तावित क्रियाकलापहरू	जिम्मेवारी
<ul style="list-style-type: none"> सुरक्षित आप्रवासन प्रकृया तथा गन्तव्यमुलुकको हावापानी, धर्मसंस्कृती, ट्राफिक नियम लगायतका बारेमा जानकारी नलिई वैदेशिक रोजगारमा जाने क्रममा ठगि, अलपत्र तथा विभिन्न खाले समस्याहरु रहेको पाइएको छ । वैदेशिक रोजगारमा कार्यरत करिब ५ प्रतिशत युवाहरुले सम्झौता बमोजिमको काम र तलब सुविधा नपाएको लगायतका समस्याहरु भोगिरहेका छन् । 	<ul style="list-style-type: none"> वैदेशिक रोजगारमा गएका मध्ये करिव १९ प्रतिशतले मात्र वैदेशिक रोजगारमा जादा आवश्यक सूचना तथा परामर्श लिएर गएको पाईएको छ । उक्त तथ्यांकलाई नियाल्दा स्थानाय स्तरमा सुरक्षित वैदेशिक रोजगारको विषयमा सचेतनाका विभिन्न क्रियाकलापहरु संचालन गर्नु पर्ने आवश्यक देखिन्छ । 	<ul style="list-style-type: none"> सम्भावित ठगीबाट जोगिन र सुरक्षित वैदेशिक रोजगारको विषयमा सचेतना विस्तार गर्न बस्ती तथा वडा तहमा सचेतनामुलक अभिमुखिकरण कार्यक्रम संचालन गर्ने साथै वडा कार्यालय तथा सार्वजनिक जानकारीमूलक होर्डिङ बोर्ड राख्ने । ठगी लगायतका विभिन्न समस्यामा परेका व्यक्तिहरुलाई आवश्यक सहयोग तथा सहजिकरणका लागि जिल्ला प्रशासन कार्यालय, वैदेशिक रोजगार विभाग, वैदेशिक रोजगार बोर्ड, कन्सुलर सेवा विभाग तथा दुतावास लगायतका निकायहरुसँग समन्वय गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> वडा कार्यालय र गाँउपालिकाको कार्यालय ।
<ul style="list-style-type: none"> गाँउपालिका भित्र वार्षिक करिब ७५ करोड ८५ लाखको हाराहारीमा विप्रेषण भित्रिने गरेको छ । उक्त रकमको अधिकांश हिस्सा घरखर्च, स्वास्थ्य, शिक्षा, ऋण तिर्न लगायतको क्षेत्रमा खर्च भएको पाईएको छ । यसको अलवा २३ प्रतिशत रकम बचत, करिब २ प्रतिशत ऋण लगानी मात्र छ । 	<ul style="list-style-type: none"> व्यवसाय संचालन तथा आयआर्जनका क्षेत्रमा परिचालनको लागि स्थानीय श्रोत, साधन तथा बजारको अवस्था विश्लेषण गरी सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको सहभागितामा तथ्यगत नीति तथा योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन माफत स्थानीय स्तरमा स्वरोजगारी तथा रोजगारी सिर्जना गर्न सकेमा चक्रिय रुपमा वैदेशिक रोजगारमा जानु पर्ने अवस्थालाई न्यूनिकरण गर्न सकिने देखिन्छ । 	<ul style="list-style-type: none"> वैदेशिक रोजगारीबाट विप्रेषण प्राप्त गर्ने घर परिवारका सदस्यहरुलाई वित्तिय साक्षरता कक्षा संचालन गर्ने । गरीबी निवारणका लागि उद्यमशिलता(मेड्या) कार्यक्रममा आबद्ध गर्ने, पालिकाको कृषि, सहकारी, महिला तथा अन्य शाखाहरुका कार्यक्रमहरुमा सहभागिता गराई विप्रेषणलाई सदुपयोग गर्ने सीप अभिवृद्धि गर्न कार्यक्रम संचालन गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> वडा कार्यालय र गाँउपालिकाको कार्यालय ।

महत्वपूर्ण सवालहरू	महत्वपूर्ण सुझावहरू	प्रस्तावित क्रियाकलापहरू	जिम्मेवारी
<ul style="list-style-type: none"> वैदेशिक रोजगारका कारण व्यक्ति तथा परिवारमा बेमेल, घरेलु हिंसा, आरोप लान्छाना, वृद्धवृद्धाहरू एक्लिनै (सहारा विहिन) जस्ता घटना भेटिएका छन् । जसको कारणले गर्दा व्यक्ति तथा परिवारमा मनोसामाजिक समस्याहरू देखिन थालेका छन् । 	<ul style="list-style-type: none"> समग्रमा भन्नु पर्दा वैदेशिक रोजगारीका कारण व्यक्ति, परिवार तथा समाजमा विभिन्न खालका समस्याहरू पनि सिर्जना हुँदै गईरहेको छ । भौतिक निर्माण विकासका प्राथमिकताहरू केन्द्रित हुँदा यस्ता सामाजिक समस्याहरू पछि पर्दै गईरहेका छन् । 	<ul style="list-style-type: none"> उक्त समस्यालाई समयमा नै सम्बोधन गर्नको लागि पालिका मार्फत पारिवारिक/सामाजिक पुनः एकिकरण तथा मनोसामाजिक परामर्श सेवा लगायतका पहलहरू योजनाबद्ध रुपमा सञ्चालन हुन सके सन्तुलित विकासमा सघाउ पुगि समृद्ध समाज निर्माणमा मद्दत पुग्ने देखिन्छ । 	<ul style="list-style-type: none"> स्वास्थ्य शाखा, वडा कार्यालय र गाँउपालिकाको कार्यालय
<ul style="list-style-type: none"> बालबालिकालाई गुणस्तरीय शिक्षा दिने (खास गरी वोर्डिङ पढाउने) वहानामा वैदेशिक रोजगारमा रहेको मध्ये करिब ९ प्रतिशत व्यक्तिका परिवारका सदस्यहरू सदासुकाम लगायतका शहरहरूमा बसोबास गर्दै आएको पाईएको छ । जसले गर्दा परिवारमा जेष्ठ नागरिकहरू मात्रै बास्नु पर्ने अवस्था देखिएको छ । 	<ul style="list-style-type: none"> परिवारका सदस्यहरू वैदेशिक रोजगारमा गएका कारण जेष्ठ नागरिकहरूलाई अपेक्षाकृत रुपमा हेरचाह तथा आवश्यक सहयोग प्राप्त भइरहेको छैन। कतिपय परिवारका जेष्ठ नागरिकहरू सहारा विहिन बन्दै गईरहेको अवस्था पनि पाईएको छ । वैदेशिक रोजगारमा संलग्न कुल १८८५ घरधुरी मध्ये करिब ४ प्रतिशत घरधुरीका जेष्ठ नागरिकहरू मात्र बसोबास गरिरहेको पाईएको छ । 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय विद्यालयहरूमा अंग्रेजि माध्यमबाट पठनपाठनलाई प्रभावकारी रुपमा संचालन गर्न सके उक्त क्रमलाई न्यूनिकरण गर्न सक्ने देखिन्छ । एविलएका बालबच्चा तथा जेष्ठ नागरिकहरूको लागि राहत तथा सहयोग हुने किसिममा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नु पर्ने देखिन्छ । 	<ul style="list-style-type: none"> शिक्षा शाखा, वडा कार्यालय र गाँउपालिकाको कार्यालय ।
<ul style="list-style-type: none"> वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएर आएका व्यक्तिहरू मध्ये सत प्रतिशत कुनै न कुनै सीप लिएर फर्केको पाईएको छ । यसको अलवा प्रमाण पत्र नभएको तर सीप भएका व्यक्तिहरूको संख्या पनि उल्लेख्य संख्यामा पाईएको छ । उनीहरूलाई क्षेत्रगत बिज्ञताको आधारमा योजनाबद्ध रुपमा विकास निर्माण तथा सेवा क्षेत्रमा परिचालन गर्न सके स्थानीय विकास प्रकृत्यामा महत्त्वपूर्ण सहयोग पुग्न सक्ने देखिन्छ । कतिपय व्यक्तिहरू सँग सीप तथा दक्षता हुँदा हुँदै पनि साथमा प्रमाण पत्र नहुदाँ स्थानीय रोजगारीका अवसरहरूमा प्रतिस्पर्धामा सहभागी हुन बन्चित हुनु पोको समस्याहरू पनि प्राप्त भएका छन् । यस्ता व्यक्तिहरू मध्ये ९१ जनाले आफुसँग भएको सीपलाई परिक्षण गर्ने योजना रहेको बताएका छन् । यस्तो अवस्थामा स्थानीय सरकारले सम्बन्धित निकायहरूसँगको सहकार्यमा सीप परिक्षण सम्बन्धिका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न सके प्रभावकारी हुन सक्ने देखिन्छ । 			<ul style="list-style-type: none"> वडा कार्यालय गाँउपालिकाको कार्यालय ।

महत्वपूर्ण सवालहरू	महत्वपूर्ण सुझावहरू	प्रस्तावित क्रियाकलापहरू	जिम्मेवारी
<ul style="list-style-type: none"> वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरू मध्ये ७७ जना व्यक्तिहरू विभिन्न स्वरोजगारी/व्यवसायमा संलग्न रहेको देखिन्छ। यसको अलवा २४ जना युवाहरूले स्थानीय स्तरमा आय आर्जन सम्बन्धिका क्रियाकलापहरू शुरुवात गर्ने योजना बनाएको पाईएको छ। उनीहरूको पहिलो स्थानीय स्तरमा उत्पादन वृद्धि हुनुका साथै स्वरोजगारी तथा सिर्जना महत्वपूर्ण योगदान पुग्ने देखिन्छ। उनीहरूद्वारा सञ्चालित व्यवसाय तथा उद्यमहरूलाई प्रवर्द्धनका लागि पालिकाद्वारा आवश्यकतामा आधारित प्राविधिक सहयोग, अन्य सहयोग तथा अनुदान जस्तै सिचाई सुविधा विस्तार, बजार व्यवस्थापन तथा प्रविधि हस्तान्तरण सम्बन्धिका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न सके महत्वपूर्ण सहयोग हुने देखिन्छ। वैदेशिक रोजगारमा जानु पर्ने बाध्यात्मक अवस्थालाई न्यूनीकरण गर्ने तर्फ पालिकाको उच्च प्राथमिकता रहेको पाईएको छ। स्थानीय स्तरमा रोजगारी सृजनाका लागि पहलहरू भए पनि युवाशक्तिको लागि गुणस्तरिय एवम् उनीहरूको चाहना अनुरूपको रोजगारीको अवसर उपलब्ध नभईरहेको सन्दर्भमा वैदेशिक रोजगार एउटा बलियो विकल्पको रूपमा देखिएको छ। साथै वैदेशिक रोजगार छनौटको विषय भएकाले यस क्षेत्रलाई सुरक्षित, व्यवस्थित र मर्यादित बनाउदै यसबाट प्राप्त लाभको वृद्धि गरी लागत न्यूनिकरणमा केन्द्रित हुनु आवश्यक देखिन्छ। जसको लागि सुरक्षित वैदेशिक रोजगारको क्षेत्रमा नीति निर्माण गर्ने साथै पालिकाको वार्षिक तथा आवधिक योजनाहरूमा सुरक्षित वैदेशिक रोजगार एवम् पारिवारिक सामाजिक पूनः एकिकरणको विषयलाई समावेश गरी त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न सके यस क्षेत्रको व्यवस्थापनमा महत्वपूर्ण योगदान पुग्न सक्छ। 	<ul style="list-style-type: none"> वैदेशिक रोजगारमा जानु पर्ने बाध्यात्मक अवस्थालाई न्यूनीकरण गर्ने तर्फ बन्दिपुर पालिकाको उच्च प्राथमिकता रहेको पाईएको छ। स्थानीय स्तरमा रोजगारी सृजनाका लागि पहलहरू भए पनि युवाशक्तिको लागि गुणस्तरिय एवम् उनीहरूको चाहना अनुरूपको रोजगारीको अवसर उपलब्ध नभईरहेको सन्दर्भमा वैदेशिक रोजगार एउटा बलियो विकल्पको रूपमा देखिएको छ। साथै वैदेशिक रोजगार छनौटको विषय भएकोले यस क्षेत्रलाई सुरक्षित, व्यवस्थित र मर्यादित बनाउदै यसबाट प्राप्त लाभको वृद्धि गरी लागत न्यूनिकरणमा केन्द्रित हुनु आवश्यक देखिन्छ। जसको लागि सुरक्षित वैदेशिक रोजगारको क्षेत्रमा नीति निर्माण गर्ने साथै पालिकाको वार्षिक तथा आवधिक योजनाहरूमा सुरक्षित वैदेशिक रोजगार एवम् पारिवारिक सामाजिक पूनः एकिकरणको विषयलाई समावेश गरी त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न सके यस क्षेत्रको व्यवस्थापनमा महत्वपूर्ण योगदान पुग्न सक्छ। 		
<ul style="list-style-type: none"> हाल उच्च शिक्षा अध्ययनका लागि विभिन्न देशहरूमा जाने क्रम बढी रहेको छ। वैदेशिक रोजगारीमा संलग्न २,८६५ जना मध्ये २४४ जना यस गाँउपालिकाबाट अध्ययनका लागि गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। स्वदेशमा रोजगारीका अवसर प्रयास नभएका कारण अध्ययनका लागि विदेश गएपनि काम गरेर पैसा कमाउने तथा उज्वल भविष्य बनाउने नै लक्ष्य रहेको देखिन्छ। यस गाँउपालिकामा वार्षिक करिब ७५ करोड ८५ लाख विप्रेषण भित्रिएको देखिए ता पनि ५२ करोड ५० लाख अध्ययनका लागि जाने विद्यार्थीहरूले गन्तव्य मुलुकका विश्वविद्यालयहरूलाई तिरौंको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। विदेशमा अध्ययनका लागि जाने विद्यार्थीहरूले गन्तव्य मुलुकका विश्वविद्यालयहरूलाई भुक्तानी गरेको रकमको लेखजोखा तथा विश्लेषण गर्न आवश्यक रहेको छ।। जुन मनन योग्य विषय हो। 			

महत्वपूर्ण सवालहरू	महत्वपूर्ण सुझावहरू	प्रस्तावित क्रियाकलापहरू	जिम्मेवारी
<ul style="list-style-type: none"> ■ वैदेशिक रोजगारले अवसरका साथै चुनौती पनि सृजना गरेको छ । आप्रवासन प्रकृतिका विभिन्न चरणमा ठगिदै गन्तव्य मुलुकमा पुग्ने गरेको घटनाहरू सवैमा वित्तिदै छ । गन्तव्य मुलुकको वारेमा आधारभुत जानकारीहरू (आधारभुत कानून, ट्रफिक नियम, भाषा आदी), सीप थुक्त जनशक्ति अभावका कारण कार्य स्थलमा नै दैनिक रुपमा विभिन्न खाले घटना गन्तव्य मुलुकमा घट्ने गरेको छ । विभिन्न खाले समस्याम पनि वैदेशिक रोजगारीमा गएकाहरूको लास ३ देखि ५ वटा काठको वाक्समा नेपाल आउने गरेको तथ्यांक वैदेशिक रोजगार विभागको तथ्यांकले सार्वजनिक गरेको छ । वैदेशिक रोजगारीमा जानेहरूको संख्या बृद्धिसँगै यो संख्या बृद्धि हुनसक्ने अनुमान गरिएको छ । जन्म पछि मृत्यु स्वभाविक हो तर वैदेशिक रोजगारीमा जाँदा स्वास्थ्य परिक्षण गराई यूवा उमेरमा नै दैनिक रुपमा यस्तो घटना घट्नु पक्कै पनि सामान्य होईन । यस गाँउपालिकामा हाल सम्म ७ जनाले वैदेशिक रोजगारीका क्रममा ज्यान गुमाई सकेको र १ जनाको अंगभंग भएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । यसरी मृत्यु तथा अंगभंग भएकाहरूमध्ये अधिकांशले वैदेशिक रोजगार बोर्ड तथा बीमा कम्पनीबाट पाउने आर्थिक सहायता पाउनबाट बञ्चित हुनु परेको अवस्था तथ्यांकले देखाएको छ । अधिकांश श्रम अवधि भन्दा बढी बस्ने, अबैधानिक तरिकाले बस्ने, आवश्यक कागजात अभावले आर्थिक सहायता पाउनबाट बञ्चित हुनु परेको विवरण प्राप्त भएको छ । 			

५.१ तथ्यंकको सार्वजनिकीकरण, संचार तथा प्रयोग सम्बन्धी योजना

यस पार्श्व चित्रमा उल्लेखित समग्र तथ्यांक, निचोड तथा सवालहरूलाई सम्बन्धित सरोकारवालाहरूको बीचमा आवश्यक छलफल गरी उचित रुपमा सम्बोधन गर्न सके पार्श्व चित्र निर्माण कार्यको उपदेयता बढ्ने कुरा निर्ववाद रहेको छ । उक्त निचोड तथा सवालहरूलाई वडा तथा स्थानीय तहमा हुने विभिन्न छलफल, बैठक तथा अन्तरक्रिया आदिको माध्यमबाट सम्बन्धित सरोकारवाला समक्ष पुर्याउन सकिन्छ । पार्श्व चित्रलाई गाउपालिकाले आफ्नो वेवसाईटमा राखेर पनि पालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारीको अवस्था वारेमा जानकारी प्रदान गर्न सक्छ । यसको साथै गाँउपालिकाले पार्श्व चित्रको निचोड तथा सवालहरूलाई सम्बन्धित सरोकारवालाहरूलाई आवश्यक कार्य योजना तयार गरी सम्प्रेषण गर्न सकिने छ ।

यसको साथै वडा , बिषयगत समिति तथा कार्यपालिकाले आफ्नो वार्षिक, आवधिक तथा क्षेत्रगत योजना तयार गर्नु पूर्व पार्श्व चित्रले औल्याएका विषय तथा सवालहरूमा आवश्यक छलफल गरी यस क्षेत्रको समुचित सम्बोधनका लागि आवश्यक कार्यक्रम निर्माण तथा सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।

खण्ड-सात
तथ्यांक सम्बन्धी अनुसूचीहरू

अनुसूची-१, वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरणः

वार्ड नं	घरमुली		वैदेशिक रोजगारमा संलग्न रहेका घर संख्या	जम्मा वैदेशिक रोजगारमा रहेका संख्या			उमेरगत विवरण						जातिगत विवरण				
	पुरुष	महिला		पुरुष	महिला	जम्मा	१८ देखि २० वर्ष	२१ देखि ३० वर्ष	३१ देखि ४० वर्ष	४१ देखि ५० वर्ष	५० वर्ष माथि	जम्मा	अन्य	जनजाति	ब्राम्हण क्षेत्री	दलित	जम्मा
१	२३५५	२४०३	३७९	३५४	३३	३८७	२	१८४	१४४	५१	६	३८७	३८	१९०	१०२	५७	३८७
२	१४८९	१६५७	२८९	२८९	१६	३०५	३	१३१	१३३	३६	२	३०५	२१	१४९	९२	४३	३०५
३	९३१	१०८६	२३५	२४१	५	२४६	३	११६	१००	२३	४	२४६	१८	७७	११५	३६	२४६
४	१९०४	२०७४	२४९	२२१	३५	२५६	३	१२७	१०१	२३	२	२५६	१०	१४८	७०	२८	२५६
५	१२४२	१३७५	३०१	२८२	२८	३१०		१२९	१०७	६२	१२	३१०	११	१३९	११७	४३	३१०
६	९६१	१०५५	४३२	४१५	२५	४४०	३	१५१	१९७	७	१८	४४०	७	३४५	५८	३०	४४०
जम्मा	९६१	१०५५	१८८५	१८०२	१४२	१९४४	१४	८३८	७८२	२६६	४४	१९४४	१०५	१०४८	५५४	२३७३	१९४४

वार्ड नं.	सीप सिकर गाउँपालिकाको विवरण																						
	अन्य	अल्मुनियम फेब्रिकेटर	इलेक्ट्रिसियन	कार्पेन्टर	कुक	कृषि सम्बन्धी काम	केही पनि नसिकी गएको	क्लिनर	गार्मेन्ट	घरेलु कामदार	झाइभर	पेन्टर	प्लम्बर	फ्याक्ट्री वर्कर	मेसन	वेटर	वेल्डर	सेक्युरिटी गार्ड	सेल्समेन	स्काफफोल्डर	स्टिल फिक्चर	हाउस किपिंग	जम्मा
१	३४		४	१	१९	१	२२६	१	१	१३	१	१	२	२	२	२	२	१४	३	१		१	३२७
२	१०				५		२२२									२		२	६				३०५
३	२		१		१९		१५३	१	१	१४		१	३	३	२	२	१	११		२	२		२४६
४	२२	२	१		१४		१२०	१	२	२	२	३	१	१	२	१	१	११		२		३	२५६
५	२		१		२२		२६९			२	३					१				२			३१०
६	१						४३४											३					४४०
जम्मा	२३	२	७	२	७९	१	१९१०	२	४	१	३७	१	५	६	२०	३	५२	५२	१	२	७	१	१९४४

वार्ड नं.	वैवाहिक अवस्था		गाएको देश													गाएको पटक								
	अविवाहित	एकल महिला/पुरुष	विवाहित	सम्बन्ध बिच्छेद	अन्य	जम्मा	अन्य देश	अफ्रिका	अमेरिका	ओमान	कतार	कुवेत	कोरिया	जापान	बहराइन	मलेशिया	यु.ए.इ./दुवई	युरोप	साउदी अरब	चौथो पटक	तेश्रो पटक	दोश्रो पटक	पहिलो पटक	पाचौँ पटक भन्दा बढी
१	९३	२	२२१	१		३२७	७	१	२	४७	२४	५	५	२		४७	२२	३	७७	९	२५	७२	१५६	११९
२	६२		२४०			३०५	२	१	६	३०	११	३	३	७	४२	६३	४	५२	६	४०	१०९	१२४	१२४	२६
३	५७		१२७			२४६	३	३	२	२४	१४	५	२	२	४९	५४	२	५१	२०	३७	६९	११०	११०	१०
४	७७		१७७			२५६	२२	२	१	२१	१५	३	१	३	१९	६२	४	४७	२	२०	१७	६३	१४५	२९
५	२०	१	२२९			३१०	१२	२	३	४२	१४	७	२१	३	२२	६४		५४	२	२९	३४	४४	१५७	४६
६	१०५		३३५			४४०	१३	३	३	४४	२१	२३	११	३	५५	१२३	२	९२	५२	१३	४०	६९	१५७	९६
जम्मा	४७४	१	१४५९	६	२	१९४४	६५	४	१४	२१४	१९	२३	५७	१२	४४०	४४५	१५	३२५	७६	१९३	४३२	९१४	९१४	३२६

हाल विदेशमा काम गरिरहेका विवरण

आपत्तसी स्रोत केन्द्रबाट सूचना तथा जानकारी लिनेको विवरण

वार्ड नं.	अन्य	अल्मुनियम फेब्रिकेटर	इलेक्ट्रिसियन	कार्पोन्टर	कुक	कृषि सम्बन्धी काम	क्लिनर	गार्मेन्ट	घरेलु कामदार	ड्राइभर	पेन्टर	प्लम्बर	मेसन	लेबर	वेटर	वेल्डर	सेक्युरिटी गार्ड	सेल्समेन	स्काफोल्डर	स्टिल फिक्चर	हाउस क्रिपिंग	लाउरे आर्मि पुलिस	नलिई जाने	लिएर जाने	जम्मा
१	१०५	१	१	२	४२	६	१२	१	५	३०	६	२	२	२३	१७	४	५३	१५	३	२	१२	३५	१७०	२१७	३८७
२	१६१				२७	२	१२	१	२	१४	१	२	४	८	१३	१	२८	५	४	१	१९	२४३	६२	३०५	
३	३९	१	४		२३	१६	२	३	५	१५	३	१	२	६३	१६	२७	१३	४	२	३	४	२३७	९	२४६	
४	९७	२	७	५	१५		३	१	९	१०	४	२	३	१	२३	३	३८	११	२	१५	९	१८४	७२	२५६	
५	१७८		१	१	४०	२	२	२	१	१४	४	१	२	११	१८	१	२८	१	३	१	१३	३०९	६	३१०	
६	१९८	१	१	२	४८	४	१०		५	४१	४	१	१३	२१	३३		२८	१४	४	४	२१	४३९	७	४४०	
जम्मा	७७८	५	२२	१०	१९५	३०	४१	६	२८	१२४	१४	१०	१३	१२७	१२०	८	१९३	५९	२०	३६	१०१	१५८२	३७३	१९४४	

वार्ड नं.	घर परिवारमा विशेष जात्रा चाहिए डकुमेन्ट (पासपोर्ट, सम्झौता पत्र, बीमाको कागज, मेडीकल) छाड्नेको विवरण			वैदेशिक रोजगारमा जाने माध्यम										कुन जाटो भएर गएको हो					विदेश जात्रा तिर्नेको रकमको विवरण						
	नछाड्ने	छाड्ने	जम्मा	आफन्त मार्फत	कन्सल्ट्यान्सी मार्फत	थाहा छैन	वैदेशिक रोजगार प्रतिनिधि (एजेन्ट) मार्फत	भिजिट भिषा	वैदेशिक रोजगार ब्यावसायी (मेनपावर कम्पनी) मार्फत	सरकार to सरकार मार्फत (कोरिया, इजराइल.....)	अन्यमूलुक हुदै	थाहा छैन	नेपालको विमानस्थल	भारतबाट	जम्मा	१ लाख १ हजार देखि १ लाख ५० हजार सम्म	१ लाख ५१ हजार देखि २ लाख सम्म	११ देखी ३० हजार	२ लाख देखि माथि	३० देखी ५० हजार	५१ देखी ८० हजार	८१ देखी १ लाख	फ्रि भिषा फ्रि टिकटमा	जम्मा	
१	२६३	१२४	३८७	२४	४	२४	१६	२	३१	२	१	३४३	४३	३८७	३९	६३	११	२०	२२३	६	७	१६	५	३८७	
२	३०२	३	३०५	२२		१७		२	२९	३	१०	२६२	३	३०५	६३	१२०	३३	७०	९	९	८	१	१	३०५	
३	२४५	१	२४६	२६		५		२	२१	३	२	२१७	२७	२४६	२३	२१	२९	१५७	३	३	३	३	१०	२४६	
४	२३९	१७	२५६	१६	४	९		४	२०५	१६	८	२३६	८	२५६	४३	५४	८	१२७	५	३	३	३	१५	२५६	
५	२९६	१४	३१०	१७		२		१	२४९	११	१	३६८	९	३०९	६६	८१	१३६	१२७	२	२	३	३	१०	३१०	
६	४३९	१	४४०	५७		१		१	३६८	३५	१	३९८	४२	४४०	१०५	४६	१७६	५	१	१	१	१	६२	४४०	
जम्मा	१७८४	१६०	१९४४	१६२	३७	५८	१६	२२	१६०६	३५	१०	१६५	१३२	१९४३	३३९	११	११३	८८९	१७	३६	३१	३०	१०३	१९४४	

वार्ड नं	विदेश जात्रा ऋण लिएको विवरण						विदेश जात्रा ऋण लिएको व्याज दर						वैदेशिक रोजगारको सम्बन्धी पाश्चिमातिकाको विवरण							
	आफन्त तथा साथीभाइ	ऋण लिएको हैन	वचत समूह	बैंक	सहकारी	साहुमहाजन	जम्मा	१२ प्रतिशत भन्दा कम	१३ देखि १८ प्रतिशत	१९ देखि २४ प्रतिशत	२५ देखि ३६ प्रतिशत	ऋण नलिएकोले व्याज तिर्नु परेन	सो भन्दा माथि	जम्मा	अन्य	मालिकले नेपाल फर्कन नदिएको	सम्झौतामा भने अनुसारको काम, तलव नपाएको	सम्झौतामा भने अनुसारको काम नपाएको (अलपत्र)	सम्पर्क विहिन रहेको	जम्मा
१	१५८	१८२	२६	१३	७	१	३८७	१२	१५	१८		१८२	३८७	१						२
२	११८	१३१	४०	७	८	१	३०५		१५	१५	४	१३१	३०५					१		१
३	१	१०८	५	४	३	१११	२४६	३१	६७	३२		१०८	२४६					१		१
४	५२	१३०	१२	३०	३१	१	२५६	५७	६६	३		१३०	२५६	१						१
५	६४	२१०	१२	१३	१०	१	३१०		४६	५३		२१०	३१०	१						१
६	२५६	१८१	१	१	१		४४०	२	१०	४९	१९८	१८१	४४०							०
जम्मा	६५७	१४२	१६	६८	६०	१२१	१९४४	१९०	४३९	१७०	२०२	१	१४२	१९४४	२	१	१	१	१	६

वार्ड नं	वैदेशिक रोजगारमा रहँदा परिवारमा भएका समस्याहरूको विवरण						वैदेशिक रोजगारमा गएका परिवारमा भएको दोस्रो विवाह गर्नेको विवरण		छोरा छोरी बोर्डिङ स्कुल पढाउनको लागि सदरमुकाम वा अन्य शहरमा पठाएका/गएका विवरण			
	अन्य कुनै घटना	कुनै पनि त्यस्तो समस्या पुरेको छैन	परिवारमा लामो समय देखी सम्पर्कमा नभएको	वृध्द वुवा-आमा मात्र घरमा भएको	श्रीमानले लामो समय देखी पैशा नपठाएको	जम्मा	पुरुष	महिला	साठी वर्ष माथिका वुवा आमा मात्र घरमा बसेको संख्या	छोरा छोरी दुबैलाई	छोरालाई मात्र	छोरालाई मात्र
१		३५५		२		३५७	३		१६	२	३	४
२	१	३०४				३०५	२		२	१५४	२५	१२
३		२४५	१			२४६			३	४२	२६	२१
४		२५६				२५६	३		५	४६	१४	४
५	१	३०५	१			३१०	३	२	५५	२५	१९	२२
६		४३९			१	४४०	२	४	१५	९२	६१	३७
जम्मा	२	१९३७	२	२	१	१९४४	१३	६	१३२	३६४	१४५	१००

वार्ड नं.	विदेशबाट पठाएको रकम कहाँबाट लिने गरेको						पोहोर सालको बैशाख देखि अस्तित्व चैत्र सम्ममा रेमिट्यान्स प्राप्त भएको पटक								
	आईएमसी सेन्टरबाट	पैशा नै पठाएको छैन	बैंकबाट	सहकारीबाट	साथी/आफन्तबाट प्राप्त गर्ने गरेको	हुण्डाबाट	जम्मा	एक पटक पठाएको छ	एक पटक पनि पठाएको छैन	चार पटक पठाएको छ	तिन पटक पठाएको छ	दुई पटक पठाएको छ	पाँच पटक पठाएको छ	पाँच पटक भन्दा बढी पठाएको छ	जम्मा
१	११३	१७	२५७				३५७								
२	२५	२०	२६०				३०५								
३	६	१	२३५			१	२४६								
४	५६	५	१५६	२	३	१	२५६								
५	९९	१७	१९४				३१०								
६	१७९	२९	२२७		५		४४०								
जम्मा	४७५	९२	१३६२	२	५	२	१९४४								

एक वर्षीय प्राप्त रेमिट्यान्सको विवरण

वार्ड नं	पेतोर सालको बैशाख देखि अस्ति चैत्र सम्ममा पठाएको पैसा (रेमिट्यान्स) विवरण	जिन्सी सम्पत्ति जोडन	स्वास्थ्य उपचार खर्च	ऋण तिर्न	घर बनाउन खर्च	जग्गा खरिद खर्च	शिक्षा खर्च	ऋण लगानी	व्यवसाय शुरु	घर खर्च तथा खानपान	वचत	जम्मा
१	१४७७१०३००	९०८८००८	१२०२१८००	२००६०८००	१६४८९०००	६१६६०००	१०४८९०००	१७३००००	२२००७०८	१३४६०१००	४४८०४८८४	१४७७१०३००
२	११४४८४०००	६३३९०००	४८२४४०००	४६९४४०००	८८२३००००	२०००००००	१०३४२००००	१३४४४०००	८००००००	१६०४४००००	१६६६४४०००	११४४८४०००
३	७९९८००००	२४००००००	१३४३३००००	२६१२०००००	१०४७७००००	२७७०००००	७८८१००००	१७७००००	२४०००००	७९६०००००	८९९०००००	७९९८०००००
४	११७७३३४४०	२३९४०२०	९६४२००००	३६८९४४००	१०१६९००००	७४३०००००	७२७४४०००	६४८८००००	४४४४४०००	१०२१३००००	२३७२६६२०	११७७३३४४०
५	१४६९८८१३०	१७३९४०००	७४६६००००	४४४४०००००	९१२४००००	९०६०००००	४४७७०००००	७९०००००	३८०००००	१०४३३५०००	३३९२४४०००	१४६९८८१३०
६	१४१३१००००	६३१०००००	१०२०४००००	१९४०१००००	१४०६११३०००	२०४४९००००	१७७००००००	०	०	२६३९४४०००	३४६६०००००	१४१३१००००
जम्मा	७४८४४९९७	४४०२७०२८	४८७०६६८००	२०१६११३०००	७०२७३००००	४७९०४००००	४८६६०४०००	१०४२३३००००	८१७४७०८	८४७१०३०	११७४४००००	७४८४४९९७

प्राप्त रेमिट्यान्स को देशगत विवरण

वार्ड नं	अन्य देश	अफ्रिका	अमेरिका	ओमान	कतार	कुवेत	कोरिया	भारत	जापान	मलेशिया	यु.ए.इ./दुबई	युरोप	साउदी अरब	जम्मा
१	२७६००००	४०००००	२३२००००	०	२१६२४०००	७०१००००	४४४००००	१२३२०००००	१२७०००००	१८८८२३००	२७४४८०००	६०००००	६०००००	२७६००००
२	७०००००		३४०००००	१७४००००	१०२६००००	४२९००००	२१०००००	९१६४०००	१४२००००	१३४७४०००	२१३१४०००	४३०००००	१९७०९०००	७०००००
३	६४००००		१२०००००	९०००००	७२०००००	४९४४०००	३४०००००	४२९००००	१३४००००	१६१३००००	१२२९१००००	८०००००	९६४४००००	
४	९४३३०००		४००००००	८०००००	६७४४४००	६३०२०००	४००००००	२००००००	११९१००००	७४४२००००	२२२२२००४०	६६६००००	१७४६३००००	
५	४६९१००००	७०००००	१४६००००	१६८००००	२२४४०००८	४३०००००	१६८०००००	२४४४००००	१४६३२००००	११६६७०००	२१४४४००००	२२२२२०००	०४०६६००००	
६	८००००००	३०००००	१२०००००		१७४४००००	७३४००००		११६३००००	११६३००००	११४४०००००	२१४४४००००	२२२२२००००	०००००००	
जम्मा	२७३३६०००	१४०००००	१४८८००००	४१२००००	८४४२०४८	३४२०२०००	३२३४००००	४२८४४०००	३२२४००००	७६०७४३००	१४२११८०४०	१०४६००००	१३६६०६२०००	

वार्ड नं	बचत गर्नु भएको छ भने कहाँ गर्नु भएको छ					विदेशको कमाईले घडेरी किन्नु भएको छ?					
	बचत नै छैन	बैंकमा	सहकारी	स्थानीय समूहमा	जम्मा	कहि पनि किनेको छैन।	काठमाडौंमा	घर नजिकै शहरमा	पालिका क्षेत्रमा	सदरमुकाम भएको शहरमा	जम्मा
१	१५९	२०५	४	१९	३८७	२८२		२	६		२९०
२	१५५	१२३	२	२५	३०५	२७३		१			२७५
३	१९४	४५	१	६	२४६	२२४	१	१३	२	५	२४५
४	६७	१७६	७	६	२५६	२०७	१	१	७		२१६
५	१९७	११२	१		३१०	१९२	१	९	१३	६	२२२
६	२५१	१८९			४४०	१८२	६	२४	२४	८	२४४
जम्मा	१०२३	८५०	१५	५६	१९४४	१३६०	९	५०	५२	१९	१४९२

वार्ड नं	बसाइ सरैर जाने योजना भएको संख्या						हाल तपाईं अर्थात तपाईंको परिवारले कृषि पेशा गर्दै हुनुहुन्छ		यदि कृषि पेशा गरि रहनु भएको छ भने तपाईंहरूले उत्पादन गरेको कमाइले कति महिना खान पुग्छ			
	काठमाडौंमा	घर नजिकै शहरमा	पालिका क्षेत्रमा	प्रदेश कार्यालय भएको शहरमा	सदरमुकाम भएको शहरमा	जम्मा	छ	छैन	३ देखि ६ महिना	६ देखि ९ महिना	९ देखि १२ महिना	कृषि नै गर्दैनौं। करेशाबारीमा तरकारी फलफुल मात्र छ।
१			४	१		५						
२		४		१		५						
३	१	२				३						
४						०			८			
५		२	३	२	२	९						
६						०						
जम्मा	१	६	७	४	२	२२						

अनुसूची-२: अध्ययनमा विदेश गएका व्यक्तिहरूसँग सम्बन्धित विवरणः

वार्ड नं	घरमुली		वैदेशिक रोजगारमा संलग्न रहेका घर संख्या	जम्मा अध्ययनमा रहेका संख्या			डिपेन्डेन्टमा गएको संख्या		
	पुरुष	महिला		पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा
१	२३५५	२४०३	३७९	५०	३५	८५	४	०	४
२	१४८९	१६५७	२८९	२४	११	३५		२	२
३	९३१	१०८६	२३५	१०	४	१४	१	२	३
४	१९०४	२०७४	२४९	२६	१७	४३	०	०	०
५	१२४२	१३७५	३०१	२७	१२	३९	०	२	२
६	९६१	१०५५	४३२	१५	१३	२८	०	२	२
जम्मा	२३५५	२४०३	१८८५	१५२	९२	२४४	५	८	१३

वार्ड नं	गएको देश									ऋण लिएको हो भने कहाँबाट लिनुभयो					अध्ययनमा जादा तिरको रकमको विवरण	
	अन्य	अमेरिका	अस्ट्रेलिया	कोरिया	जर्मनी	जापान	क्यानडा	बेलायत	जम्मा	आफन्त साथीभाइ	सापटी लिएर	छात्रावृद्धीमा	सम्पत्ती बेचेर	अन्य		जम्मा
१	१७	५	२४	४	४	२७	०	४	८५	१३	६२	५	२	३	८५	१९३,३६०,०००।००
२	५	३	१७	०	०	१०	०	०	३५	०	२८	१	०	६	३५	८२,२५०,०००।००
३	३	२	४	०	०	५	०	०	१४	२	११	०	०	१	१४	२३,१००,०००।००
४	५	४	१६	०	१	१५	२	०	४३	७	३२	०	०	४	४३	७८,६००,०००।००
५	०	४	१०	०	०	२१	४	०	३९	५	२९	०	०	५	३९	९५,४६०,०००।००
६	३	२	६	०	०	१७	०	०	२८	२	२३	०	३	०	२८	५२,२५०,०००।००
जम्मा	३३	२०	७७	०	५	९५	६	४	२४४	२९	१८५	६	५	१९	२४४	५२५,०२०,०००

वार्ड नं	विदेश जादा ऋण लिएको व्याज दर					अध्ययन संगै रोजगारी पनि गर्नु भएको छ कि छैन ?			अध्ययन संगै रोजगारी पनि गर्नु भएको छ भने वार्षिक कति कमाउनु हुन्छ
	IME	अन्य	आफन्त तथा साथीभाइ मार्फत	बैंक तथा बित्तिय संस्था	जम्मा	छ	छैन	कुल	
१	०	४	०	५३	५७	५७	२८	८५	५५,८००,०००।०
२	१	०	१	१८	२०	२०	१५	३५	४६,४५०,०००।०
३	०	०	०	१४	१४	११	३	१४	६,१५०,०००।०
४	२	०	०	२६	२८	२८	१५	४३	१७,९००,०००।०
५	५	०	०	२४	२९	२९	१०	३९	४९,९००,०००।०
६	५	०	०	१२	१७	१७	११	२८	२१,१००,०००।०
जम्मा	१३	४	१	१४७	१६५	१६२	८२	२४४	१९७३००००।०

अनुसूची-३ : वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरण:

वार्ड नं	घरमुली		वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका घरधुरी संख्या	जम्मा वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएर आएका संख्या			उमेरगत विवरण					वैवाहिक अवस्था					
	पुरुष	महिला		पुरुष	महिला	जम्मा	१८ देखि २० वर्ष	२१ देखि ३० वर्ष	३१ देखि ४० वर्ष	४१ देखि ५० वर्ष	५० वर्ष देखि माथि	जम्मा	अविवाहित	एकल महिला/पुरुष	विवाहित	सम्बन्ध विच्छेद	जम्मा
१	२३५५	२४०३	११६	११८	२	१२०		२७	५४	२९	१०	१२०	११	१	१०७	१	१२०
२	१४८९	१६५७	१०२	१०२	७	१०९		३०	६०	१८	१	१०९	१०	१	९६	२	१०९
३	९३१	१०८६	१०७	१११		१११	१	४१	४८	१६	५	१११	१६		९४	१	१११
४	१९०४	२०७४	४०	४०	४	४४		११	२३	८	२	४४	१०		३४		४४
५	१२४२	१३७५	१५८	१६७	२	१६९		२२	७४	५५	१८	१६९	१५		१५३	१	१६९
६	९६१	१०५५	११७	१२४		१२४		३२	६२	२३	७	१२४	२१		१०३		१२४
जम्मा	९६१	१०५५	६४०	६६२	१५	६७७	१	१६३	३२१	१४९	४३	६७७	८३	२	५८७	५	६७७

वर्ग नं	पेशी विभाग जाने सोचिमा हुनुहुन्छ		गाफको देश														आगमनी के गर्नुहुन्छ						
	अव नजाने	जाने सोचिमा छु	अन्य देश	अफ्रिका	अमेरिका	ओमान	कतार	कुवेत	कोरिया	भारत	जापान	बहराईन	मलेशिया	यु.ए.इ./दुबई	यूरोप	साउदी अरब	जम्मा	जागिर गरिरहेको (निजी, सरकारी, गैर सरकारी)	ज्याला मजदुरी गरिरहेको छु	बेरोजगार रहेको र जागिरको खोजि गरिरहेको	विदेश जानलाइ कुरिरहेको	स्वरोजगार गरिरहेको (होटल व्यवसाय, कृषि पेशा, पशुपालन, व्यापार व्यवसाय, अन्य व्यवसाय)	जम्मा
१	७०	५०	१			१	४०	३	२	३	१	२	१६	२२		२९	१२०	१०		५	२३	६५	१२०
२	३९	७०				१	१७			१०		१	१४	३	३	३९	१०९	५	५	२४	७	१४	१०९
३	३९	७२				१	२०	७		१८		२	२०	२	३९	१११	१११	२३	११	४८	४८	१११	१११
४	१८	२६	४				८	१		२			४	१	१	४४	४४	३	४	११	३६	३६	४४
५	९८	७१	१५	१		१	४२	४		१	२	१	२५	१	१	७९	१६९	४	३६	११	३६	३६	१६९
६	३९	८५	४	१		१	२५	३	१			२	१९			४०	१२४	१८	१९	४०	४०	४०	१२४
जम्मा	३०३	३७४	२४	२		५	१५२	१८	८	३४	३	८	९८	११८	७	२००	६७७	५२	१५५	१६६	१६५	२०९	६७७

वर्ग नं	काम गरेको अवधी						के कारण ले फर्किनु भयो							
	१ वर्ष सम्म बस्नेको संख्या	२ वर्ष सम्म बस्नेको संख्या	३ वर्ष सम्म बस्नेको संख्या	३ वर्ष भन्दा बढी समय सम्म बस्नेको संख्या	६ महिना सम्म बस्नेको संख्या	जम्मा	अन्य	कम्पनी टुटेर	कम्पनी ले करार अवधी नसकी नै पठाएर	मेडिकल फेल भएर	राजिनामा दिएर परिवारसँग रहन	सम्झौता सकिएर	स्वास्थ्य समस्या भएर	जम्मा
१	७	२५	९	७८	१	१२०	८	४	६	२	५७	३५	८	१२०
२	२७	५४	१८	६	४	१०९	५५	११		३६	३६	७	१०	१०९
३	५	३७	३४	२९	६	१११	६	१		१२	१२	९०		१११
४	६	७	६	२२	३	४४	८	२				२९	२	४४
५	७	२९	४१	८६	६	१६९	१७	६		१२४	६	१४	१४	१६९
६	९	२०	८	८६	१	१२४	२	७		४१	६७	७	७	१२४
जम्मा	६१	१७२	११६	३०७	२१	६७७	८६	३२	१२	२	२७०	२३४	४१	६७७

वार्ड नं	अन्य	अलमुनियम फेब्रिकेटर	इलेक्ट्रिसियन	कार्पेन्टर	कुक	कृषि सम्बन्धी काम	क्लिनर	गार्मेन्ट	घरेलु कामदार	डाइभर	पेन्टर	प्लम्बर	मेसन	वेटर	वेल्डर	सेक्युरिटी गार्ड	सेल्समेन	स्काफोल्डर	हाउस किपिंग	जम्मा
१	५२	४	४	५	७	१७	२	२	१	१	२	१	१	४	३	०	७	१	१	१२०
२	५५	४	४	११	७	१	१	१	१	२	२	१	१	४	५	५	२	७	३	१०९
३	३७	१	५	६	१३	४	२	२	६	३	३	२	२	५	२	७	४	२	३	१११
४	२०			४		१				७	१	१	१	१		५	२		२	४४
५	१२२		२	१	५	१				१४	१	१	१	१	१	६	२	४		१६९
६	६१		१	१०	१	५			१	११	१	२	१	११	१	११	३	१	३	१२४
जम्मा	३४७	१	१६	४४	२२	२३	३	७	९	६४	९	८	६	३४	४	४४	३	१५	९	६७७

वार्ड नं	सिप परिश्रम गरे जानकारी हुने संख्या				विदेशबाट फर्के पछि कुनै व्यवसाय गरिरहेनु भएको छ				व्यवसाय गरिरहेका व्याक्तिको संख्या										
	गराइसके	थाहा छ वा थियो तर नगराउने	थाहा छैन वा थिएन अब गराउने सोचमा छ	जम्मा	छ	छैन	अन्य	कुकुरा पालन	कृषि तथा पशुपालन	गाईपालन	डेरी सचालन	तरकारी खेती	फलफुल खेती	वंगुरपालन	वाखा पालन	व्यापार	होटल व्यवसाय	जम्मा	
१	१	६	११३	१२०	२५	९५	२							२	३	११	५	२५	
२	२	२३	८४	१०९	११	९८	२							२	२	२	४	११	
३	२	१	१०८	१११	२	१०९	१										१	२	
४	१३	१०	२१	४४	१	३५	३								१	२		१	
५	१	१	१६७	१६९	२०	१४८	६								२	३	३	२०	
६			१२४	१२४	१०	११४	१								१	४	३	१०	
जम्मा	१९	४१	६१७	६७७	७७	५२९	१३	१	६		१	१	२	७	२२	१३	६३	७७	

वार्ड नं	व्यवसाय शुरुवात गर्नु भएको छ भने कति जनालाई रोजगारी दिनु भएको छ	विदेशबाट फर्के पछि केही गर्नु भएको छैन भने अब के गर्ने योजना छ				व्यवसाय शुरु गर्न वा प्रबर्धनको लागि कस्ता खालका अप्ठ्याराहरु छन्							
		अन्य	व्यवसाय शुरु गर्ने	सीप तालिम सिकने	जम्मा	अनुदान	अन्य	नीति नियम	प्रबिधिक सहयोगको कमी	बजार ब्याबस्थापन	बजेटको अभाव	यातायात तथा ढुवानी	जम्मा
१	३७	५७	४७	१७	१२०		३			३		१	७
२	१२	७०	२९	९	१०९		१						१
३	२	७५	२३	१३	१११					१			१
४	१४	१९	१८	७	४४	१		१		२			४
५	४२	१०४	३६	२९	१६९		२		१				३
६	१७	७३	२८	२३	१२४		१		१	३		१	७
जम्मा	८२	३६८	१८१	९८	६७७	१	७	१	२	४	६	२	२३

वैदेशिक रोजगारी सम्बन्धि महत्वपूर्ण जानकारीहरू

वैदेशिक रोजगारीमा जाने निर्णय गरेको अवस्थामा के गर्ने ?

वैदेशिक रोजगारीमा जाने निर्णय गरेपछि वैदेशिक रोजगार विभागको वेबसाइट www.dofe.gov.np मा गई वैदेशिक रोजगारीको खोजीबाट महिला वा पुरुषका लागि सम्बन्धित देश र पेसा अनुसार काम, तलव र कामदारको विवरणका साथै रोजगार व्यवसायी (म्यानपावर कम्पनी) को सम्पर्क हेर्न सकिन्छ र आफ्नो योग्यता अनुसारको कामको तयारी तथा छनौट गर्न सकिन्छ ।

सीप तालिम

वैदेशिक रोजगारीमा जाँदा अनिवार्य रूपमा सीप तालिम लिनु पर्दछ । सीप तालिम लिई वैदेशिक रोजगारीमा जाँदा हुने फाइदाहरू:-

- तलव तथा सुविधा वढी पाउन सकिन्छ र सुरक्षित भईन्छ ।
- काम गर्न सहज हुन्छ र काममा सम्मान प्राप्त हुन्छ । जसले गर्दा कामदारको वृत्ति विकासमा सहयोग पुग्दछ । स्वदेश फर्केर पनि सीपको सदुपयोग गर्न सकिन्छ ।
- सीप तालिम नलिईकन नक्कली प्रमाण पत्र लिनु हुँदैन, सीप सहितको सक्कली प्रमाण पत्रले मात्र विदेशमा काम गर्नलाई सहयोग गर्दछ ।
- उपलब्ध निःशुल्क सीप तालिमहरू: वैदेशिक रोजगार बोर्ड तथा विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरूले निःशुल्क सीप तालिमहरू समेत उपलब्ध गराउँछन् । त्यस्ता तालिमहरू बारे विभिन्न माध्यम जस्तै : आप्रवासी स्रोत केन्द्र (सहायता कक्ष) , वैदेशिक रोजगार बोर्ड तथा श्रम कल सेन्टर (११४१) बाट थप जानकारी लिन सकिन्छ ।

वैदेशिक रोजगार विभाग / कार्यालय

श्रम स्वीकृति

- विदेशमा काम गर्न जाँदा भिजिट भिसामा जानु हुँदैन । अनिवार्य रूपमा श्रम स्वीकृति लिएर मात्र विदेशमा काम गर्न जानु पर्दछ ।
- श्रम स्वीकृति लिएपछि वैदेशिक रोजगार बढी सुरक्षित हुन्छ । समस्या परेका बेला उद्धार, बिमर आर्थिक सहायता पाउन सकिन्छ । (श्रम गर्दा कल्याणकारी कोषमा बुझाईने रकमले कामदारलाई अप्ट्यारो परेका बेला आर्थिक सहायताको हकदार बनाउँछ) ।
- श्रम स्वीकृति बिनाको वैदेशिक रोजगार असुरक्षित मात्र होईन गैर कानुनी पनि हुन्छ ।
- श्रम स्वीकृति अनलाईनबाट गरिन्छ र अनलाईन फारम भर्दा प्राप्त हुने युजर आइडी र पासवर्डलाई सुरक्षित र गोप्य राख्नु पर्दछ । श्रम स्वीकृतिको युजर आइडी भनेको तपाईंको सबै भन्दा नयाँ पासपोर्ट नम्बर हो ।
- श्रम स्वीकृतिको अवस्था थाहा पाउन, अर्को पटक पुनः श्रम स्वीकृति लिन वा कानुनी सहयोगको लागि यो आवश्यक हुन्छ ।
- श्रम स्वीकृतिसँग सम्बन्धित कामहरू प्रदेशस्थित श्रम कार्यालयहरू र व्यक्तिगत तथा पुनःश्रम स्वीकृतिको प्रक्रिया स्थानीय स्तरमा रोजगार सेवा केन्द्रहरू मार्फत पनि हुन्छ । श्रम स्वीकृतिबारे थप जानकारी वैदेशिक रोजगार विभागको हटलाइन नम्बर +९७७—९८५१३३४१०८ बाट पनि लिन सकिन्छ ।
- वैदेशिक रोजगारीमा रहेका नेपालीहरूले अब मासिक २ हजार दुई रुपैयाँ जम्मा गरेर सामाजिक सुरक्षा कोषमा सहभागी हुन पाउँछन् । श्रम स्वीकृति वा पुनः श्रम स्वीकृति लिँदा आफैं सामाजिक सुरक्षा कोषमा आवद्ध भईन्छ ।

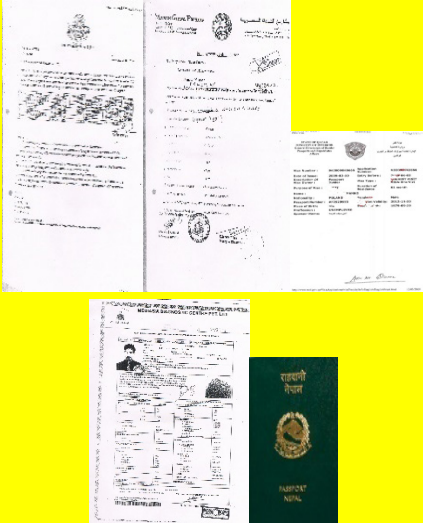

भरपाई तथा प्रमाण

- नेपाल सरकारबाट स्वीकृति प्राप्त वैदेशिक रोजगार व्यवसायी (म्यानपावर कम्पनी) लाई मात्र राहदानी र पैसा दिनुपर्छ ।
- पैसा दिँदा बैंक वा वित्तीय संस्था मार्फत कारोवार गरि त्यसको स्क्रिन सट, मेसेज वा स्टेटमेन्ट राख्नु पर्छ ।
- राहदानी दिएको वा अन्य तरिकाबाट कारोवार भएको छ भने पनि, त्यसको भौचर, रसिद, भरपाई, तमसुक वा प्रमाण अनिवार्य लिनु पर्छ ।
- काम तथा तलव फरक परेमा वा ठगीमा परिणमा क्षतिपूर्ति लिन वा न्याय पाउन रसिद वा भरपाईले प्रमाणको काम गर्छ ।
- साथै, वैदेशिक रोजगारीको क्रममा स्वदेशमा व विदेशमा कोही ठगी तथा अप्ट्यारोमा पर्नु भएको छ भने सहजीकरण/सहयोगका लागि जिल्ला प्रशासन कार्यालयका लागि आप्रवासी स्रोत केन्द्र (सहायता कक्ष) वा श्रम कल सेन्टरमा सम्पर्क गर्नु होला ।

कागज पत्रको सुरक्षा

- सवै कागज पत्रहरू (जस्तै: पासपोर्ट, भिसा, सम्झौता-पत्र, रकम तिरेको भरपाई, बिमाको कागजात, मेडिकल रिपोर्ट, श्रम स्वीकृति गरेको कागजात) सुरक्षित राख्नु पर्छ ।
- श्रम स्वीकृति गर्दा प्राप्त हुने युजर आईडी र पासवर्ड (User ID and Password) पनि सुरक्षित राख्नु पर्छ ।
- पुनः श्रम स्वीकृतिका लागि युजर आईडी र पासवर्ड (User ID and Password) आवश्यक हुन्छ । तपाईंको सबै भन्दा नयाँ पासपोर्ट नम्बर नै श्रम स्वीकृतिक लिंदाको युजर आईडी (User ID) हुन्छ ।
- त्यसैले आफु र आफ्ना परिवार सदस्य संग पासपोर्टको कपी वा पासपोर्ट नम्बर र अनलाईन श्रम गर्दा प्राप्त हुने पासवर्ड हुन अत्यावश्यक छ । श्रम स्वीकृतिको अवस्था थाहा पाउन, अर्को पटक पुनः श्रम स्वीकृति लिन वा कानूनी सहयोगको लागि यो आवश्यक हुन्छ ।

नेपालको विमानस्थल प्रयोग

- वैदेशिक रोजगारीमा जाँदा आफ्नै देशको विमानस्थलबाट मात्र जानु पर्दछ ।
- भारत तथा अन्य देशको विमानस्थल प्रयोग गर्दा ठगीमा वा अलपत्रमा पर्ने सम्भावना हुन्छ ।
- अन्य मुलुकको विमानस्थल प्रयोग गरी जानुनैपरेमा पनि वैदेशिक रोजगार विभागबाट अनिवार्य रूपमा श्रम स्वीकृति लिनु पर्दछ ।

सहयोगी संस्थाहरू

- वैदेशिक रोजगारीमा जाँदा आफु जान लागेको मुलुकमा रहेको नेपाली दुतावास, श्रम सहचारी तथा अन्य सहयोगी संस्थाहरूका बारेमा जानकारी राख्नुपर्छ ।
- सहयोगी निकायहरूको सम्पर्क नम्बर र ठेगाना लिएर जानुपर्छ । सहयोगी निकायहरूको सम्पर्क नम्बर र ठेगाना भएमा समस्या परेका वेला आवश्यक सहयोग लिन सहज हुन्छ ।
- सहयोगी निकायहरूको सम्पर्क नम्बर र ठेगाना श्रम रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय, वैदेशिक रोजगार बोर्ड, वैदेशिक रोजगार विभागको वेबसाइट तथा फेसबुक पेज र श्रम कल सेन्टरबाट पनि प्राप्त गर्न सकिन्छ ।
- वैदेशिक रोजगारीमा रहेका नेपाली श्रमिकको लागि निःशुल्क टेलिमेडिसिन सेवा उपलब्ध छ । सार्वजनिक बिदा बाहेक अन्य दिनहरूमा विदेशबाटै भाईबर, इमो तथा ह्याट्सप (+९७७-९८५१३४५७०१ र ९८५१३४५७०२) मार्फत सम्पर्क गरी स्वास्थ्य समस्यामा परामर्श लिन सक्नुहुन्छ ।

महिलाका लागि उपयोगी जानकारी

अनुमतिप्राप्त रोजगार व्यवसायी (म्यानपावर) मार्फत साइप्रस र जोर्डन जान बाहेक घरेलु कामको लागि जान सरकारले रोक लगाएको छ । तर अन्य देशहरूमा पहिलेदेखी नै घरेलु श्रमिकका रूपमा काम गरिरहेका तर सरकारी बन्देजको कारण बिदामा समेत घर नफर्केका श्रमिकले पुनः सोहि घरमा काम गर्न जान चाहेमा पुनः श्रम स्वीकृति लिन पाउने व्यवस्था नेपाल सरकारले गरेको छ ।

- नेपाल फर्केर श्रम गर्न चाहने नेपाली श्रमिकले आफू कार्यरत देश स्थित नेपाली राजदुतावासमा गएर दुतावासले उपलब्ध गराउने अनुसूची ८ फारम भर्नुपर्दछ । फारम भर्न
- केही शुल्क लाग्छ । भरेको अनुसूची ८ फारम दुतावासले प्रमाणित गरेर श्रम कार्यालयमा पठाएको हुनुपर्छ ।
- घरेलु श्रमिकका रूपमा कार्यरत रहेकाहरूले पुनःश्रम स्वीकृति लिनका लागि सम्बन्धित देशबाट पनि प्रक्रिया गर्न सक्छन् । यसको लागि रोजगारदाता (कफिल) को आइडी, तलब, भत्ता लगायतका अन्य सेवा सुविधा खुलेको करार सम्झौता पत्र र स्वघोषणा पत्र पनि पेश गर्नुपर्छ ।
- काम गरिरहेको घरसंगको करार सम्झौता आवश्यक पर्छ ।
- घरेलु कामदारको रूपमा विदेश जाँदा अधिकांश कामहरू विद्युतीय उपकरणहरूबाट गर्नुपर्छ । तसर्थ विद्युतीय उपकरणहरू सञ्चालन गर्ने सीप सम्बन्धी ३० दिने तालिम अनिवार्य लिनुपर्दछ ।
- महिलाको हकमा पूर्वप्रस्थान अभिमुखीकरण तालिम लिँदा आफूले तिरेको शुल्क वैदेशिक रोजगार बोर्डबाट शोधभर्ना (फिर्ता) पाइन्छ ।
- घरेलु कामदार विदेश पठाउने रोजगार व्यवसायीले गन्तव्य मुलुकमा कामदार पठाए बापत रोजगारदाताबाट पहिले नै कमिसन लिइसकेका हुन्छन् । त्यसैले, घरेलु काममा जान कुनै पनि प्रकारको शुल्क वा रकम बुझाउनु पर्दैन

<p>वैदेशिक रोजगारी सम्बन्धि थाहा पाउनु पर्ने केही कानुनी कुराहरु</p>	<p>गन्तव्य मुलुकमा पुगे पश्चात स्वास्थ्यको कारणबाट अयोग्य भई नेपाल फर्किनु परेमा नेपाल आएको मितिले ९० दिन भित्र क्षति पूर्तीको लागि वैदेशिक रोजगार विभार वा बोर्डमा निवेदन दिनु पर्दछ । त्यसका लागि गन्तव्य मुलुकमा स्वास्थ्य परिक्षण गर्दाको स्वास्थ्य प्रतिवेदन र आफू विदेश जाँदाका सम्पूर्ण कागजातहरु पेश गर्नु पर्दछ ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ श्रम स्वीकृतिको अवधि भित्र दुर्घटनामा परेमा वा मृत्यू भएमा वैदेशिक रोजगार बोर्ड र सम्बन्धित बिमा कम्पनीबाट आर्थिक सहायता प्राप्त गर्न सकिन्छ । वैदेशिक रोजगार बोर्डबाट प्राप्त हुने आर्थिक सहायताको लागि सम्बन्धित स्थानीय तह मार्फत उजुरी दिन सकिन्छ । ■ करार अवधिमा वा करार अवधि समाप्त भएको ऐक वर्ष भित्र कुनै कारणले श्रमिकको मृत्यू वा अंगभंग वा गम्भिर प्रकृतिको बिरामी भएमा आर्थिक सहायता पाईन्छ । त्यसकोलागि स्वदेश फर्केको मितिले एक वर्ष भित्र निवेदन दिई सक्नु पर्दछ । ■ गन्तव्य मुलुकमा हुँदा दुर्घटनामा परी वा बिरामी भई उपचार गराउँदा डाक्टरको पुर्जी, औषधी किनेको बिल र उपचारसँग सम्बन्धित अरु कागज पत्रहरु पनि सुरक्षित राख्नु पर्दछ । नेपाल फर्केपछि वैदेशिक रोजगार बोर्ड र सम्बन्धित बिमा कम्पनीबाट आर्थिक सहायता प्राप्त गर्न सजिलो हुन्छ । ■ गन्तव्य मुलुकमा काम गर्दा कम्पनी, काम, तलब वा अन्य सेवा सुविधा फरक परेमा नेपाल फर्केको मितिले एक वर्ष भित्र वैदेशिक रोजगार विभागमा उजुरी गर्न सकिन्छ । त्यसका लागि आफूसँग भएका कागज पत्रहरु सुरक्षित राख्नु पर्दछ । ■ वैदेशिक रोजगारी सम्बन्धि ठगी मुद्दामा सम्बन्धित जिल्ला स्थित प्रमूख जिल्ला अधाकरी समक्ष पनि उजुरी दिन सकिन्छ । ■ नेपालमा भएका ठगीका लागि उजुरीको हद म्याद हुँदैन । ■ वैदेशिक रोजगारीको नाममा हुने मानव वेचबिखन सम्बन्धि उजुरी नेपाल प्रहरी समक्ष दिनु पर्दछ ।
--	---

वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी पार्श्व चित्रको लागि तथ्यांक लिने गणकहरुको विवरण

वडा नं.	गणकको नाम	कैफियत
१	सुनैना श्रेष्ठ	
१	निशा कोईराला श्रेष्ठ	
२	हेमा देवी श्रेष्ठ	
३	आशिष बि क	
४	मञ्जु आले	
४	मुना थापा मगर	
५	ज्योती श्रेष्ठ थापा	
६	अशोक कुमार गुरुङ्ग	

सत्र समापन पछीको फोटो

वित्तीय साक्षरता कक्षाको अनुगमन तथा सहभागीहरूसँग अन्तरक्रिया

चप्पल बनाउने तालिमको समापन कार्यक्रम

वडा स्तरीय आप्रवासन श्रमिक सञ्जाल गठन

प्रमाणपत्र वितरण पछि सामुहिक तस्विर

स्थानीय तह कार्यक्रम व्यवस्थापन समितीको बैठक

आप्रवासी श्रमिक सञ्जालको क्षमता विकास कार्यक्रम

वित्तीय साक्षरता कक्षाका सहभागीहरूलाई चप्पल बनाउने तालिम

विपन्न नागरिकलाई निशुल्क उपचार

सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी समुदाय अभिमुखिकरण

वित्तीय साक्षरता कक्षा सँचालन

बन्दिपुर गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, बन्दिपुर, तनहुँ
गण्डकी प्रदेश, नेपाल